

ИНТЕРВЈУ

Томислав Пајић
Раздвајање
почиње

АКТУЕЛНО

Миладин Басарић
Суша траје,
потрошња расте

ДОГАЂАЈИ

Из дистрибуција
Предстоје велики
и важни послови

kwh

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Никола Литвиненко:

Ревизор
ANTE PORTAS!

ИНТЕРВЈУ

Проф. др Петар Шкундрић

Следи година
инвестиција

Залихе

Термоелектране ЕПС-а су веома добро снабдеване угљем и успевају да надоместе мању производњу из хидрокапацитета и већу потрошњу електричне енергије.

Захваљујући добром откопавању угља у РБ „Колубара“ довољне залихе на депонији у Термоелектрани „Никола Тесла Б“ у Обреновцу.

ДОГАЂАЈИ

ДИРЕКТОРИ ДИРЕКЦИЈА ЗА ТРГОВИНУ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА
ЗА ДИСТРИБУЦИЈУ

Све је теже наплатити рачуне _____ стр. 26

РАДИОНИЦА ЗА НОВИНАРЕ О ПРОЈЕКТИМА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЕПС-у
Екологија - залог за ЕУ _____ стр. 28

АКТУЕЛНО

УНАПРЕЂЕЊЕ НАЧИНА ПЛАЋАЊА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Чувари бројила, СМС и – руже _____ стр. 40

ДУГОВИ И ПОТРАЖИВАЊА

ЕПС најбрже плаћа _____ стр. 41

ПРИВРЕДНА ДРУШТВА

НАБАВЉЕНА НОВА МЕХАНИЗАЦИЈА У ПД РБ „КОЛУБАРА“

Појачања пред зимску сезону _____ стр. 46

УПРАВЉАЊЕ ИНДУСТРИЈСКИМ ОТПАДОМ У ПД ТЕНТ

Нова процедура дефинисала активности _____ стр. 48

НА ЛИЦУ МЕСТА: ЕД ТОПОЛА МЕЂУ НАЈУСПЕШНИЈИМ ПОГОНИМА У ПД
„ЕЛЕКТРОСРБИЈА“

Квадратни километар дневно _____ стр. 54

НА ПОДРУЧЈУ ОГРАНКА ЕД ВРАЊЕ У ОВОЈ ГОДИНИ ИЗГРАЂЕНО ВИШЕ
ТРАФО-СТАНИЦА И МРЕЖЕ НЕГО ИКАДА РАНИЈЕ

Капитални објекти за југ Србије _____ стр. 58

СВЕТ

НЕМАЧКЕ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКЕ ДИЛЕМЕ

Где уденути штекер? _____ стр. 60

ЕВРОПСКА ЕНЕРГЕТСКА СЦЕНА

Заједничке „дизгине“ за чланице ЕУ _____ стр. 62

КУЛТУРА

БИОСКОПИ

„Анонимус“ _____ стр. 70

ЗДРАВЉЕ

У РАСЕЈАЊУ РАДИ ОКО 10.000 ДОКТОРА СРПСКОГ ПОРЕКЛА

Није лако у белом свету _____ стр. 72

ЉУДИ

МИЛОВАН ДАМЊАНОВИЋ, ПРАВНИК У ДИРЕКЦИЈИ ПД РБ „КОЛУБАРА“,
СПОРТИСТА

Прича без краја _____ стр. 74

УПОЗНАЈМО СРБИЈУ

МАНАСТИР КУМАНИЦА

Место чуда и исцељења _____ стр. 76

БУЈАНОВАЦ, ГРАД НА ГРАНИЦИ

Ври као у лонцу _____ стр. 80

16

Проф. др Слободан Комазец
о даљој трансформацији ЕПС-а

Приватизација – ни по коју цену

32

Душан Живковић,
директор Сектора за инвестиције
у Дирекцији ЕПС-а за стратегију
и инвестиције

Улагања нису стала

36

Касни ревитализација
ХЕ „Ђердап 1“

Лопатице пробијају рок

38

Закључци скупа правника
Електропривреде Србије

Једновремено применити законе

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Драгомир Марковић

ДИРЕКТОР СЕКТОРА
ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ
мр Момчило Цебаловић

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Миодраг Филиповић

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА
Алма Муслибеговић

УРЕДНИК
Анка Цвијановић

Милорад Дрча
(уредник фотографије)

Наташа Иванковић-Мићић
(технички секретар и документариста)

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Царице Милице 2
11000 Београд

ТЕЛЕФОНИ:
011/2024-843, 2024-845

ФАКС:
011/2024-844

E-MAIL:
list-kWh@eps.rs
fotokWh@eps.rs

WEB SITE:
www.eps.rs

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:
„Студио Платинум“, Београд
studio@platinum.rs

НАСЛОВНА СТРАНА:
фото: М. Дрча

ШТАМПА:
Штампарија „Политика“ а.д.
Београд

ТИРАЖ:
10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ,
ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ
ИЗ ШТАМПА МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“,
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:
ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Емисије сумпор-диоксида у ПД ТЕНТ процесом одсумпоровања биће смањене

Потписивање уговора за изградњу система за одсумпоровање

Јапански кредити за ТЕНТ

Електропривреда Србије потписала је са представницима Владе Јапана уговор о кредиту од 28 милијарди јена, односно око 245 милиона евра, за изградњу постројења за одсумпоровање у Термоелектрани „Никола Тесла“ у Обреновцу.

Ово је први такав кредит који ће Влада Јапана одобрити Србији, а цео пројекат биће реализован уз посредовање Јапанске агенције за међународну сарадњу (ЈИСА). Укупна вредност градње система за одсумпоровање је 300 милиона евра, а преосталих 15 одсто средстава обезбедиће ЕПС. Зајам је део Програма јапанске владе за материјалну и техничку помоћ неразвијеним државама за њихов економски и социјални развој (ODA).

То ће бити први такав систем за одсумпоровање у Србији. Градња ће почети до краја 2012. године и трајаће од 2,5 до три године. Јапански кредит који ће ЕПС добити биће међу најповољнијим, јер је каматна стопа 0,6 одсто годишње, а рок отплате је 15 година, уз грејс период од пет година.

Приликом потписивања уговора за кредит, Србија и Јапан потписали су и ноту, врсту уговора између држава. У име Републике Србије, ноту је потписао Божидар Ђелић, потпредседник Владе за европске интеграције, а у име Јапана Тошио Цунозаки, амбасадор Јапана у Србији. Уговор између ЕПС и ЈИСА потписали су Сатору Куросава, представник Јапанске агенције за међународну са-

радњу и Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а. Домаћин догађаја био је Петар Кнежевић, директор ПД „Термоелектране Никола Тесла“, а потписивању је присуствовао и Жељко Јоветић, председник Општине Обреновац.

Пројекти градње система за одсумпоровање димних гасова у ТЕ најзначајнији су програми које ЕПС треба да реализује у оквиру испуњавања ЕУ прописа и стандарда. Реализацијом овог проје-

*Зајам веома
повољан са
каматном стопом
од 0,6 одсто,
роком отплате
од 15 година и грејс
периодом од 5 година*

кта доћи ће до значајног смањења емисије сумпор-диоксида са 1.200 до 3.000 милиграма по кубичку на 400 милиграма по кубичку, уз смањење трансграничног транспорта загађујућих материјала од 100.000 тона сумпора годишње. Очекује се директан утицај на здравље становништва, јер ће осим ефекта побољшања квалитета ваздуха доћи и до смањења киселих киша и негативног дејства на шуме и закисељавање земљишта.

А. Б. М.

И енерџија и еколоџија

Чувена дилема „Шта је старије - кока или јаје?“ у енергетици би без проблема могла да се преведе у „Шта је важније - енерџија или екологија?“. Честе су расправе између производње и екологије, а посебно у тренуцима стварања инвестиционих планова. Свако је себи најважнији. Еколози прете производњи да ће без нових улагања у пројекте и савремене системе Европа угасити електране, док производња упорно тврди да, ако сав новац потрошимо на заштиту животне средине, нећемо имати одакле ни да производимо енерџију.

Врзино коло. А свако је у праву. Србији су потребни нови копови угља, нове електране - и термо и хидро, ветропаркови и соларни панели. Сваки нови извор енерџије биће користан. С друге стране, све што градим, а и оне електране које обнављамо, треба да прилагодимо европским стандардима. И то не само због Европске уније, већ због нас самих. Јер, ваздух поред наших електрана удишу наши грађани, воду пију наша деца, а из земље расту биљке које сви једемо. Не смемо дозволити да и по параметрима загађености будемо у врху лествице.

Треба, ипак, бити реалан и признати да су се сва досадашња улагања у програме заштите животне средине исплатила. И то вишеструко. Сваки евро од 150 милиона, колико је инвестирано у последњих неколико година, добио је далеко већу вредност - емитовање сумпор-диоксида из Термоелектране „Никола Тесла“ смањено је за девет пута, односно 88 одсто, емисија азотних оксида три пута или 62 процента, док су прашкасте материје умањене за 13 пута, односно за 91 одсто. ЕПС је од главног загађивача постао највећи улагач у пројекте заштите животне средине.

Компанија ће наставити да инвестира у екологију. У планиране пројекте „Електропривреда Србије“ до 2017. године треба да уложи 1,2 милијарде евра. Велики број тих улагања помоћи ће страни кредитори, а једним делом треба да „ускочи“ и ЕПС. Један од првих је и градња првог система за одсумпоравање у ТЕНТ-у, који ће бити финасиран зајмом јапанске Владе, док би ЕПС уложио 15 одсто вредности инвестиције. Слична прича нас чека и у ТЕ „Костолац“. И само та два пројекта чине половину новца потребног за инвестиције у заштити животне средине.

Обавезе у заштити животне средине намеће и чланство у Енергетској заједници југоисточне Европе, неком врстом тренинга пред улазак у Европску унију. И правила ЕЗ у заш-

тити животне средине намећу велика улагања. Јер, ако до 2017. године електране не прилагодимо ЕУ стандардима, боље да се припремимо на критике и отворимо новчанике.

Посебна прича су пенали за загађење. Довољне су само европске таксе на емитовање угљен-диоксида и ето великих трошкова. Баш великих, јер ако остане постојећа цена од 15 евра по тони, а ЕПС емитује од 30 до 35 милиона тона CO₂ – онда би ЕПС само за то емитовање требало да плати своту једнаку годишњем приходу компаније. Тај сценарио нико не жели и зато је последњи тренутак да се крене у акцију. Зато и није више питање ко је важнији - енерџија или екологија, јер једно без другог не могу!

”Ако до 2017. године електране не прилагодимо ЕУ стандардима, боље да се припремимо на критике и отворимо новчанике

Следи година инвестиција

Енергетика је једина грана привреде у Републици Србији која је константно бележила економски раст за време мандата ове владе. А треба истаћи и да је енергетика генератор интензивнијег привредног живота, који је и услов за побољшање животног стандарда наших грађана – каже у разговору за „kWh“ проф. др Петар Шкундрић, саветник премијера Србије за енергетику.

Компаративна предност инвестиција у енергетику у односу на нека друга улагања је, према речима Шкундрића, у великом мултипликујућем ефекту који за последицу има упошљавање великог броја људи из разних области. Свака инвестиција у енергетици доноси и низ улагања у друге услуге и секторе, а самим тим и запослење за још већи број људи. Наш саговорник истиче и да је „Електропривреда Србије“ кичма наше индустрије и инвеститор без којег засигурно не би ни било нормалног функционисања и развоја земље.

■ У последњим месецима потписано је неколико важних протокола, споразума и уговора у области електроенергетике. Да ли ће по вашем мишљењу 2012. бити и година у којој ће се видети и први грађевински радови и где би то могло да буде?

- Економска криза и рецесија умногосте су утицали и на брзину реализације инвестиција у сектору електроенергетике. Али не треба заборавити да у енергетици свака инвестиција, која је у складу са свим стандардима заштите животне средине, доноси дугорочне позитивне економске ефекте. Инвестициони циклус у српску енергетику већ је почео. Започели смо капиталну ревитализацију најзначајних хидро и термо капацитета у Републици Србији и реализацију нових инвестиција које ће нам омогућити да имамо довољно енергије за интензивни привредни раст наредних година. Ревитализације наше две највеће хидроелектране, „Бердапа“ и „Бајине

Баште“, теку планираном динамиком, а ускоро би требало да отпочне и капитална модернизација ХЕ „Зворник“. Завршили смо ревитализације малих ХЕ „Овчар Бања“ и „Међувршје“. Готово сви најважнији хидрокапацитети ремонтвани су и спремни да у наредних 30 до 50 година производе чисту енергију.

Сви најважнији хидрокапацитети биће спремни да у наредних 30 до 50 година производе чисту енергију. – Следеће године зајачеће и инвестиције у ветропаркове. – Реализација нових пројеката помоћи ће ЕПС-у да створи нову базу људи који ће извозити знање и искуство

■ Претходну деценију обележиле су модернизације ТЕ, има ли ту још посла или се коначно окрећемо градњи нових капацитета?

- Веома сам задовољан и урађеним у термо сектору. Послови на ТЕ „Костолац“ се одвијају утврђеном динамиком. Наредне године очекујем од стратешког партнера, италијанског „Едисона“, да започне реализацију инвестиције у градњу ТЕ „Колубара Б“, са снагом од 750 мегавата. Инвестиција се процењује на милијарду и по евра. Сличне послове очекујем и од кинеских партнера са којима је потписан меморандум о сарадњи у вези са реализацијом пројекта градње трећег блока у ТЕ „Никола Тесла Б“. Наредне године очекујем да започне и изградња малих хидроелектрана на Ибру

и на средњем току Дрине које ће градити „Електропривреда Србије“ у сарадњи са својим стратешким партнером из Италије „Сеђијем“. Хидроелектране на реци Лим су већ започете, као и велики број малих ХЕ за које је дозволе издало Министарство инфраструктуре и енергетике. Наредне године очекујем да буду започете инвестиције и у ветропаркове. Задовољан сам бројем пројеката који смо започели, али нисам увек задовољан динамиком реализације појединих инвестиција.

■ Стратешко партнерство је виђено као модел улагања и градње нових електрана. Имају ли наш електроенергетски сектор и ЕПС капацитет да то и спроведу?

- Будући да је ЕПС добио неколико реномираних светских компанија за стратешке партнере у протеклој години, могу са сигурношћу да тврдим да имамо капацитет за реализацију ових значајних пројеката. Уколико у исто време реализуете паралелно различите пројекте са стратешким партнерима из Кине, Италије и Немачке то дефинитивно показује озбиљност једне компаније и стручност менаџмента и свих радника у систему ЕПС-а. Наш је највећи проблем што дуго нисмо градили, па смо се мало и успавали. Надам се да ће заједничка реализација ових пројеката помоћи ЕПС-у да направи једну нову базу људи који ће извозити знање и искуство, као што је то некад радила моја генерација. У енергетици смо увек били међу најнапредним народима у свету. Нема разлога да тако и не останем.

■ Најскорији потписани споразум је са Италијанима о висини подстицајних тарифа. Шта ће тај посао донети Србији и ЕПС-у?

- Истина је да су ови уговори више од обичних економских аранжмана. Они су стратешког карактера и то у многим другим областима. Увек сам то са поносом истицао. Највећи заговорник ЕУ интеграција Србије је управо Италија, па

Може и брже

■ Често се чини да инвестирање у енергетику у Србији иде спорим темпом него што бисмо желели. Може ли цела та процедура улагања страних инвеститора у електроенергетику да се убрза?

Дефинитивно је да може, али је потребно изменити

читав низ законских решења која се не тичу само енергетике. Нису само код нас такве процедуре. Радили смо компаративне анализе у вези са периодом почетка инвестиција у обновљиве изворе енергије и дошли до сазнања да у земљама Европске уније процедуре трају колико и код нас, а негде и дуже.

”Очекује се да ће Евројска унија Србији одредити повећање учешћа обновљивих извора за око пет одсто до 2020. године

иција

зашто онда не би сарађивали са њом? Мене су нападали и да сам Италији дао наше ресурсе, што само говори какав је степен незнања у друштву. Обновљиви извори енергије и њихово веће коришћење уско су повезани са порастом цене електричне енергије за све грађане, јер држава гарантује да ће откупити сву ову енергију по ценама знатно вишим од енергије из конвенционалних извора. Република Италија је због неповољног енергетског микса принуђена да увози „зелену“ енергију да би задовољила пројектоване циљеве од стране ЕУ. Ускоро очекујемо да добијемо циљ од стране ЕУ колико треба да имамо учешће обновљивих извора у укупној потрошњи. У питању су дугорочни и веома компликовани преговори са Енергетском заједницом из Беча. Неколико пута смо већ успевали да смањимо наш циљ.

■ Колики онда циљ за обновљиве изворе можемо да добијемо од Енергетске заједнице, односно ЕУ?

- За очекивати је да Србија добије повећање учешћа обновљивих извора за око пет одсто до 2020. године. Наш план је да реализацијом инвестиција ЕПС-а у овај сектор и реализацијом пројекта мини хидроелектрана у потпуности испунимо овај план. Није Србија одговорна за глобално загревање и за повећање емисија у атмосферу и не могу сиромашне државе да плаћају туђе цехове. Навешћу вам поређење на пример са Холандијом која важи за једну од најнапредних земаља у ЕУ у коришћењу алтернативних извора енергије. Холандија тренутно има само четири одсто енергије из алтернативних извора, а користи и биомасу и ветар и сунце ... Србија има 22 одсто обновљивих извора енергије у укупном енергетском миксу. Да ли онда треба да ми додатно оптеретимо грађане и да платимо подстицаје за ту енергију? Ово је прилика да добијемо та нова чиста постројења.

■ Како ће се исплатити пројекти градње ХЕ на Ибру?

- ЕПС који у свим пројектима учест-

Нови људи и енергија

■ И поред више деценија неулагања, ЕПС успева да подмири све већу потрошњу и да из године у годину модернизује своје електране. Како ви оцењујете те послове?

Веома сам задовољан што смо успели да ремонтујемо готово све значајније капацитете у ЕПС-у. Треба рећи да је понекад ревитализација сложенија од изградње нових капацитета.

Драго ми је што у ЕПС-у и даље има инжењера и људи са искуством и знањем који стварно брину о овим објектима. Мало ме је страх како ћемо сутра кад ти људи оду у заслужену пензију. То је и најважнији разлог зашто инсистирам на томе да нам треба нових људи и нове енергија за будућност, како би ЕПС и сутра остао оно што је данас.

вује са 49 одсто продаваће сву електричну енергију Италији по гарантованој цени од 155 евра за мегават-сат енергије. На тај начин ЕПС ће остварити три до четири пута боље финансијске ефекте, него да је власник 100 одсто произведене енергије. У случају да је ЕПС сам власник ХЕ на Ибру, електричну енергију би продавао по нашим важећим ценама које су знатно ниже од италијанских. Ова електрична енергије ићи ће у извоз и њу неће дотирати наши грађани, а притом наше јавно предузеће имаће одличне финансијске ефекте.

■ **Усвојен је нови закон о енергетици, који доноси и нова правила. Које су његове највеће промене?**

- Да би инвестиције дошле у Србију неопходно је било направити добар регулаторни оквир и отворити све секторе српске енергетике за слободно улагање. Нови Закон о енергетици представља још један корак у хармонизацији нашег енергетског законодавства са ЕУ.

■ **Како су европске институције оцениле нови Закон о енергетици?**

- Веома позитивне оцене долазе из Брисела и сви очекују од овог закона да обезбеди већу сигурност и заштиту у реализацији инвестиција. Мислим да смо успели да уведемо конкуренцију у готово свим областима српског енергетског тржишта. Ојачали смо и улогу агенције која треба да надгледа тржишну утакмицу, чиме смо дали додатну гаранцију инвеститорима да су правила за све иста. Енергетско тржиште Србије данас је у потпуности либерализовано, а као социјалиста не видим ништа спорно у томе што сам се залагао за отварање тржишта. То је најбржи пут да упослимо наше грађане и подигнемо стандард живота.

■ **Агенција за енергетику ће већ на јесен следеће године самостално доносити одлуку о ценама електричне енергије, има ли наде да се измести социјала из цене енергената и чему тада да се нада ЕПС, а чему потрошачи?**

- Агенција за енергетику је у потпуности и кадровски и материјално способна да испуњава своје законске обавезе. Новим законом дали смо јој још шире надлежности. Не може се ни много земаља из ЕУ тренутно похвалити да има тако јаког и независног регулатора. Мислим да Агенција за енергетику мора да има активнију улогу у јавности када се демагошки лицитира са тренутним ценама енергената. То треба да буде стручно и професионално тело које ће кроз ценовну политику подједнако штитити и привреду и становништво, као и читав енергетски сектор у Србији.

■ **Мислите ли да је ЕПС спреман за делимично отварање тржишта електричне енергије које је предвиђено за 2013. и за потпуно отварање у 2015. години?**

- ЕПС нема ни један разлог да се плаши отварања тржишта пошто је цена електричне енергије у Србији тренутно најнижа у Европи. У том смислу нису

- ТЕ „Никола Тесла“ је срце нашег електроенергетског система и један од најважнијих развојних пројекта за будућност ове земље. Мени је жао што моје иницијативе да се започну разговори са кинеским партнерима нису имале увек довољно разумевања од стране неких колега из владе, али морам рећи и од неких утицајних људи у оквиру ЕПС-а.

ЕПС ЈЕ кичма наше индустрије и инвестицијор без којеј засигурно не би било ни нормалној функционисања и развоја земље

ми биле најјасније ни неке критике које су долазиле из ЕПС-а око отварања тржишта. Радници ЕПС-а су способни да и у условима отвореног тржишта постижу овако добре пословне резултате, не сумњам у то.

■ **На тендер за градњу трећег блока у ТЕ „Никола Тесла Б“ није стигла ниједна понуда, а недавно је потписан протокол са две кинеске компаније, шта се то променило, како то оцењујете?**

Драго ми је да су се времена променила и да више не размишљамо кроз блоковске предрасуде и стереотипе. Не морам данас ником више да објашњавам какве могућности и перспективе имамо са кинеским пријатељима.

■ **Посао са немачком компанијом RWE за градњу пет хидроелектрана на Великој Морави је уговорен. Да ли постоји, по вашим сазнањима, могућност да ова компанија више улаже у енергетику Србије?**

- Искрено се надам да постоји. У питању је једна од највећих европских енергетских компанија која има велико искуство у свим гранама електроенергетике, од које бисмо могли много тога научити.

■ **Недавно су у посети Србији и Министарству инфраструктуре и енергетике били и Аустријанци и заинтересовани су за градњу реверзибилне ХЕ „Бистрица“. Колико је далеко одмакла припрема тог пројекта и видите ли му перспективу?**

Неколико веома великих светских компанија заинтересовано је за овај пројекат. Добили смо и неколико пону-

да које тек треба да анализирамо. Реч је о веома значајном капацитету који треба да обезбеди довољно енергије за балансирање нашег, али и електросистема земаља у региону. Очекујем да у наредна два месеца дефинитивно донесемо одлуку у вези са стратешким партнером за овај значајан енергетски потенцијал.

на тржишту. Због тога смо прописали и ограничења код енергије ветра и соларне енергије како би избегли раст цена. Велики је број позитивних ствари које инвестиције у овај сектор носе. Мени је жеља и циљ да Србија буде извозник чисте енергије на европско тржиште. Дубоко сам убеђен да ћемо то и постати кроз реализацију ових уговора са италијанским

ције овог богатства, а једна од опција је и да то ради „Нафтна индустрија Србије“.

Неискоришћени потенцијали крију се и у производњи биогорива, јер на стотинак хиљада хектара запушеног земљишта може да се узгаја сирак, јерусалимска артичока и кромпир као алтернативне културе за добијање био-

Нови Закон о енергетици представља још један корак у хармонизацији наше енергетској законодавства са ЕУ

■ У последње време има појединих критизера обновљивих извора енергије и њихових цена. Зашто Србија, по вашем мишљењу, треба да улаже у коришћење обновљивих извора енергије?

- Улагање у обновљиве изворе енергије је наша међународна обавеза и цивилизацијска тековина. Први сам у јавности говорио о негативним последицама већег коришћења обновљивих извора енергије по цене електричне енергије

партнерима. Ако се реализује 60 одсто пројеката за коришћење обновљивих извора енергије, за које су издате енергетске дозволе, у Србији би могло да буде отворено 10.000 нових радних места.

■ **Помињали сте потенцијал у уљним шкриљцима. На који начин се они могу експлоатисати?**

- Поред великог потенцијала у хидро енергији, енергији ветра и сунца, геотермалних вода, као и у коришћењу биомасе, у нашој земљи постоји и могућност коришћења уљних шкриљаца. Србија има између осам и 10 милијарди тона резерви уљних шкриљаца, а око петине тога налази се у алексиначком басену. Само из овог басена могло би да се извуче нафте довољне за снабдевање Србије у периоду од око 70 година. Залихе у Алексинцу се процењују на 200 милиона тона еквивалентне нафте. Осим Алексинца, шкриљаца има у врањском, ваљевско-мионичком, крушевачком, бабушничком, нишком, левачком и региону Западне Мораве. Канадске, кинеске, руске, америчке, естонске и многе друге компаније заинтересоване су да уђу у посао експлоата-

Потребни су нови људи и нова енергија за будућности, како би ЕПС и суџра остиао оно што је данас

таноло. Само по тој основи можемо добити 300 милиона тона биоетанола. Око 150.000 хиљада тона меласе, која остаје неискоришћена у шећеранама, могла би се искористити у ове сврхе. Око 100.000 тона биоетанола могли бисмо произвести из 330.000 тона кукуруза, а да нема битног утицаја на билансе у прехранбеном сектору. Постоје, такође, услови за производњу преко 200.000 тона биодизела на бази уљарица.

АЛМА МУСЛИБЕГОВИЋ

Ревизор

Интерна ревизија, као један од главних алата за управљање компанијом, надзире и оцењује ефикасности и ефективности система интерних контрола, фокусира се на управљање ризицима и оцењује усљешности компаније

Јавност је била изненађена када је Драгомир Марковић, генерални директор ЈП „Електропривреда Србије“, 6. Октобра пред медијима обелоданио да је ЕПС предузео одлучне мере да у корену сасече могућност за избијање афера и да је оформио посебну пословну функцију Интерне ревизије и контроле пословног система, на чијем челу ће бити директор који је „одмах испод њега“, са платом једнаком његовој, чиме је нагласио независност новог ревизора. Ова функција уведена је доношењем нове систематизације 15. јула ове године и потом расписивањем конкурса, на којем је 15. септембра за директора изабран дипломирани економиста Никола Литвиненко. У разговору за „kWh“ он је објаснио да, иако користи службени телефон чији се број завршава са 007, он није ни агент, ни полицајац... Он је ревизор!

■ **Шта вам је први задатак? Шта радите ових дана?**

- У наредном периоду одржаћемо састанке са свим директорима привредних друштава, функција, као и дирекција и сектора, да их обавестимо о циљу и о методологији рада ове пословне функције, као и о томе шта могу да очекују када им ревизори закуцају на врата.

Звање интерној ревизора једно је од најилаћенијих занимања у свету, а наше обучене и школоване људе касније врбују највеће светске компаније

”По међународном стандарду – један интерни ревизор на 900 до 1.500 запослених

ANTE PORTAS!

■ Многи су убеђени да је управо афера „Колубара“ заслужна за ваш нови посао?

- Подсетићу на то да је у ЕПС-у од 1992. године постојала организациона јединица – Центар за контролу и надзор. Пре две године отпочео је процес реструктурисања ЕПС-а у коме је један од приоритета додељен формирању пословне функције Интерне ревизије и контроле пословног система. Указујем, такође, да су 2007. године донети републички прописи о интерној контроли у јавном сектору. Разлика је значајна, пре свега у броју људи, јер су до средине јула ове године ревизију вршили четири особе, а још значајнија разлика је у овлашћењима. Нова функција обезбеђује независност, обавезност препорука, несметани даноноћни приступ документацији, а захтева стручност, објективност и професионализам.

■ Да ли је досадашња група интерних ревизора била у РБ „Колубара“ и да ли сте ви, као члан тог тима, лично били у тој контроли?

- Ревизију закупа механизације у „Колубари“ радио је стручни тим ЕПС-а. Као председник стручног тима поднео сам одговарајући извештај.

■ Може ли, заиста, интерна ревизија да предупреди избијање афера у једној великој компанији, као што је ЕПС?

- Може, али и мора. Интерни ревизор ће имати право приступа свим документима, и дану и ноћу, у свим сегментима компаније поштујући одобрени ниво поверљивости. Радићемо на основу годишњег плана, који припремамо на основу препознатих ризика. Али, вршићемо и ad hoc контроле, када то нека изненадна ситуација или сазнање захтева. Ревизор, дакле, има право да у свако доба закуца на врата без најаве. То је снага превенције. Никоме од 34.000 запослених неће бити свеједно када науме

да ураде нешто незаконито, знајући да их неко стално контролише. Како једна изрека каже, претња има јачи утицај од извршења!

■ Хоћете ли имати довољно људи за тако пуно акција?

- Функција Интерне ревизије и контроле пословног система конципирана је на основу међународних стандарда, по којима један ревизор долази на 900 до 1.500 запослених. По систематизацији у функцији ће бити 32 запослена, подељени у три сектора – за пословни систем (12 стручњака), процес (10) и технички систем (осам). Желим да нагласим да ћемо бирати најквалификованије и најкреативније стручњаке. Неопходне области стручности за обављање ове функције су: правни послови, економија и рачуноводство, информациони системи, техничка стручност из области рударства, производња електричне енергије, трговина електричном енергијом, продаја и дистрибуција струје... Ове стручњаке, пре свега, тражићемо у оквиру компаније, јер ће њима, на основу искуства рада у ЕПС-у, бити најлакше да препознају ризике. Наравно, уколико се наши људи не пријаве на конкурс, који ће бити расписан крајем ове године или почетком 2012, узећемо у обзир могућност ангажовања кадрова и ван ЕПС-а. Осим тога, поред избора најквалитетнијих кадрова, морам да нагласим да ће сви они имати квалитетну обуку и праксу, према највишим светским стандардима и, надам се, у компанијама из ЕУ. Предвиђену едукацију интерних ревизора у јавном сектору организоваће Министарство финансија Републике Србије - Централна јединица за хармонизацију за финансијско управљање и контролу и интерну ревизију. Звање интерног ревизора једно је од најтраженијих и најплаћенијих занимања у

Губици на мрежи спадају у највеће ризике

свету. Бојим се само да нам касније тако обучене и школоване људе не врбују највеће светске компаније.

■ Када ће ваш тим бити комплетан?

- Надам се да ћемо већ почетком следеће године бити комплетни и да ћемо стартовати пуном снагом. У сваком случају, већ сам направио амбициозан план за читаву 2012. годину. Ипак, на основу искустава о интерној ревизији, чији корени почињу у САД далеке 1859. године, морам искрено да признам да ће за уходавање нове пословне функције бити потребно више времена, можда и читав година.

■ Колика је ваша одговорност у овом послу?

Позиција директора у функцији Интерне ревизије и контроле пословног система је кључна, јер он руководи целом функцијом и једина је спона између генералног директора и интерних ревизора. Зато је и његова одговорност вели-

Када брод тоне

■ Колика је вероватноћа да потпуно искорените афере?

Злоупотребе, ако нису великих размера, и поједине крађе не могу да сруше једну велику компанију и једне и друге спречавају се процедурама. Суштина је у квалитетном управљању системом и успостављању правих, законитих и целисходних процедура. Сликовито речено, брод неће потонути ако морнари незаконито попију рум или покраду робу коју превозе.

Али сигурно ће да се насуче или потоне ако се не поштују процедуре о пловидби и не управља кормилом како треба. Процедуре и превенција, као системско решавање проблема, представљају срж пословне функције интерне ревизије и контроле. Истичем, ако се усвоје квалитетније процедуре, биће избегнути многи потенцијални ризици, а то ће довести до тога да компанија боље послује и да се могућност за вршење кривичних дела сведе на минимум.

ка. Ја сам, тако, одговоран за припрему годишњег плана интерних ревизија, извршавање тог плана, квалитет ангажовања свих ревизора, саопштавање резултата утврђених контролама, праћење закључака и препорука, координацију са екстерним ревизорима и другим консултантима...

■ **Шта се збива када обавите контролу и „нешто“ пронађете? Кога о томе обавештавате?**

- Прво обавештавамо оног кога смо

Извештај не „краси“ фиоку

■ **Медији су поставили хипотетичко питање да ли ваш извештај може да заврши у некој фиоци?**

Генералном директору се извештај не предаје приватно, стављањем на сто. Њему извештај одлази преко архиве. Постојаће писани трагови о ревизорском извештају. Морам поново да нагласим да је ова пословна функција уведена управо на предлог генералног директора, који инсистира на транспарентности рада и даје максималну подршку за установљење и професионално функционисање интерне ревизије. Осим тога, генералног директора контролише Управни одбор ЕПС-а.

контролисали. Издајемо му обавезујуће препоруке о томе како да исправи учињене грешке и избегне чињење нових.

■ **Шта се догађа ако се не повинују препорукама?**

- Након прве контроле и издатих обавезујућих препорука, ревизори долазе у додатну контролу да утврде да ли се поштују издате препоруке. Пошто се зову „обавезујуће“, уколико не буду поштоване, уследиће одговарајуће мере. Дефинитивно, извештај интерне ревизије ићи ће генералном директору и Одбору за ревизију по препоруци консултанта, у коме су обично први човек компаније, директор интерне ревизије, директор сектора за ризике, и представник по избору генералног директора. Управо генерални директор и Одбор за ревизију, као његов саветодавни орган, надгледају рад интерне ревизије и контроле и оцењују

Препознато 80 ризика

■ **Шта су потенцијални ризици у ЕПС-у ?**

У ЕПС-у смо до сада препознали око 80 потенцијалних ризика. Да ли је то много? Није. Чешка електропривреда, на пример, препознала је око 270 потенцијалних ризика. Интерна ревизија и контрола фокусираће се на најзначајније ризике, а то су јавне набавке, извођење радова и услуга, набавка и продаја електричне енергије, увоз, прикључење и губици на мрежи, крађа струје, пословни расходи, производња и продаја угља, инвестиције и одржавање... Колика је важност ове пословне функције указује податак да се у пословном систему ЕПС-а годишње распише између 8.000 и 10.000 јавних набавки! Наравно, најпре ћемо вршити ревизије ризика са највећим значајем и вероватноћом.

ефективност ревизије, односно однос уштеда које смо остварили и коштање нашег рада!

■ **Зар о извештају не обавештавате полицију или друге истражне органе?**

- Не, јер нисмо полицајци. Стручност и посебна обука ревизорима ће омогућити да препознају елементе кривичних дела. Наш задатак се завршава извештавањем генералног директора који, са својим сарадницима, предузима даље мере. Интерна ревизија и контрола сарађују са истражним органима једино када они захтевају одређену документацију или када у оквиру компаније врше неку своју истрагу. Сарађиваћемо и са Државном ревизорском институцијом, као и са Централном јединицом за хармонизацију Министарства финансија Владе Србије, којој достављамо годишњи извештај. Ова институција једном у пет година оцењује рад наше пословне функције. Могућа је и сарадња са екстерним, комерцијалним ревизорским кућама.

■ **Значи ли све ово, уз солидну плату, да вам је обезбеђена потпуна независност?**

- Интерна ревизија и контрола је функционално и организационо независна. Снагу и независност обезбедиће и морални интегритет сваког од ревизора. Документима о оснивању ове пословне функције прописано је да су интерни ревизори независни у свом раду и не могу бити отпуштени или премештени на друго радно место због изношења чињења и давања препорука у вези са интерном ревизијом.

■ **Који прописи представљају правни оквир за ваш рад?**

- Радићемо по међународним стандардима и законима који су на снази у Републици Србији. У току је израда правног оквира који ће бити подлога за рад, као што су Повела интерне ревизије која има циљ да јасно назначи улогу и успостави окружење неопходно да би интерна ревизија могла да функционише ефективно и компанији увећа вредност, као и Приручник за интерну ревизију. Донећемо и смернице за рад интерних ревизора.

■ **Како ће у пракси, сликовито речено, изгледати једна контрола?**

- Контроле ће бити рађене на терену. Дакле, нећемо тражити да нам из свих организационих делова ЕПС-а поштом шаљу документацију. Ревизори имају могућност да у ad hoc ревизијама долазе у ненајављене посете у пару, или у већој групи, зависно од компликованости ревизије.

МИША МИЛАНОВИЋ

Раздвајање њочине

До краја ове године сва привредна друштва ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије, која то до сада нису учинила, треба да уведу погонско књиговодство и на тај начин и фактички крену у раздвајање дистрибутивне и снабдевачке делатности. Овај закључак Стручног тима за организационо раздвајање делатности у привредним друштвима за дистрибуцију, на чијем је челу Томислав Папић, извршни директор у пословодству ЕПС-а, подржало је средином овог месеца пословодство ЕПС-а. Може се, дакле, сматрати да ЕПС и суштински креће у спровођење одредби новог Закона о енергетици, којима се регулишу отварање унутрашњег тржишта електричне енергије и позиције оператора дистрибутивног система (ОДС) и јавног снабдевача (ЈС). Томислав Папић за наш лист говори о обављеним припремама за раздвајање, неразрешеним дилемама и потреби да се темељито и убрзано ради.

■ **Активности за спровођење ових организационих промена у ЕПС-у одвијају се већ неколико месеци. Чини се, међутим, да у ПД за дистрибуцију још има ишчекивања. Да ли јавни снабдевачи заиста могу да стартују 1. јануара?**

- Мислим да је боље да говоримо о томе колико су, него да ли су спремни. Припремљеност ПД је различита, али то не би смело да одложи примену нове организационе шеме. Уосталом, с разлогом се креће раније него што Закон о енергетици налаже. Желимо да време до 1. октобра 2012. године, када је раздвајање обавезно, искористимо за уигравање у новим организационим условима и правовремено отклањање свих евентуалних препрека реализацији овог циља, да што успешније савладамо прве кораке новог снабдевача.

■ **Опредељење је да свако привредно друштво организује свој огранак за јавно снабдевање. Да ли то значи да ће се у тим огранцима објединити шалтерске и рачуноводствене службе постојећих огранка ЕД?**

- Да је само о обједињавању служби реч, овај посао бисмо лако и једноставно завршили. У суштини, ствари су много компликованије, али ипак не и сасвим нове. Биће то и даље делатност набавке и продаје електричне енергије под регулисаним условима, што наше дистрибуције све време и раде. Битна разлика је у томе што ће снабдевач бити издвојен од оператора дистрибутивног система

Од 1. јануара стартирају јавни снабдевачи као ојранци ПД ЕД.

Следи уходавање и снабдевача и ојератора.

Пријреме усјешно обављене

(садашње дистрибутивне делатности) и што ће много више бити у служби купца електричне енергије. У ПД ЕД припреме за то су углавном обављене. Једино ЕДБ још нема јасну организациону структуру будућег јавног снабдевача, јер ово ПД уопште нема огранке. Ипак, пословодство „Електродистрибуције Београд“ настоји да нађе одговарајуће решење како бисмо одмах по Новој години имали огранак за јавно снабдевање.

■ **Због чега је у називу назначено да ће нови огранци бити „јавни снабдевач по усвојеном моделу“?**

- Биће то привремени назив, док се не донесу подзаконски акти и Влада или ресорно министарство не одлуче да ли ће у Србији бити више или само један јав-

ни снабдевач. „Усвојени модел“ произашао је из тога што су Стручни тим, а и сви остали који су учествовали у разматрању ове проблематике имали у виду различите моделе организовања и што смо се, после много анализа и сагледавања, сагласили да је овај који ћемо применити најпогоднији у датим условима. Пошли смо, наравно, од утврђених послова будућег јавног снабдевача и оценили да ће његово лоцирање у посебан огранак ПД за дистрибуцију најбоље одговорати било којем решењу за које се надлежни државни органи буду определили. Јавни снабдевач по усвојеном моделу организоваће се, дакле, на нивоу ПД, а своје организационе јединице имаће у погонима тог ПД. Уколико се републичка влада или ресорно министарство определи само за једног јавног снабдевача у Србији, тај снабдевач би се формирао на нивоу ЕПС-а, као ново ПД, а ови огранци у ПД за дистрибуцију ушли би као огранци у састав тог новог ПД. Друга могућност је да се Влада определи за пет јавних снабдевача. У том случају, сваки од огранка јавног снабдевања, који се сада организују, постао би ново ПД, у којем би огранци били делови трговине садашњих погона.

■ Ако буде више јавних снабдевача, да ли то значи да ће купци у различитим деловима Србије имати различиту цену киловат-сата?

- Са становишта цене електричне енергије, најједноставније и најлакше би било да се оснује једно ПД за јавно снабдевање. Имали бисмо једнообразно пословање ЈС и јединствену цену kWh. То би нарочито било добро ако се има у виду да јавни снабдевач има обавезу да снабдева домаћинства и мале купце по јединственој регулисаној цени електричне енергије на целој територији Републике Србије. Кад ово кажем имам у виду пре свега то да по новом закону на набавну цену утиче и учешће kWh из обновљивих извора, а ову производњу немају сва ПД ЕД нити је она равномерно распоређена. Хипотетички посматрано, ако би било више ПД, купци у Београду, на пример, били би фаворизовани самим тим што на цену kWh коју би они плаћали не би утицала скупља енергија. Да подсетим, сада је просечна цена kWh из обновљивих извора два пута, па и више већа од ЕПС-ове просечне, а сви су изгледали да ће таква размера остати и у догледној будућности. Између осталог, и због тога сматрам да је једно ПД за јавно снабдевање најцелисходније, и са становишта снабдевача и са становишта купца.

■ Да ли ће организовање оператора дистрибутивног система једноставније протећи?

- Ни раздвајање делатности, нити организовање и једног од ових нових субјеката не иде једноставно. Оператор дистрибутивног система (ОДС) појавиће се као давалац услуга у дистрибуцији (транспорту) електричне енергије под регулисаним условима и ценама. Методологију за обрачун трошкова мрежарине доносиће Агенција за енергетику, која ће и одобравати ценовнике. То је оно што сада изгледа као лакши део. Много озбиљнија обавеза је то што ће наше садашње дистрибуције (без трговине) морати да преузму балансну одговорност и одговорност за губитке електричне енергије у дистрибуцији. И једна и друга одговорност аутоматски значе и финансијску

одговорност, за коју будући оператори морају имати одговарајућу стручност, опремљеност и организациону изграђеност. Са јавним снабдевачем је друкчије. Његову балансну одговорност преузеће ЕПС снабдевач, док ће ОДС бити у ситуацији да плаћа пенале ЕМС-у за свако одступање од дневних планова.

■ Говори се да је новим Законом о енергетици дистрибутерима остављено да преживљавају од мрежарине. Колико у томе има истине?

- Ова област је регулисана тако да ОДС има основну обавезу да брине о уредном транспорту и квалитету електричне

енергије коју транспортује од снабдевача до купца. Уосталом, све ове промене и јесу у сврху да се купцу омогући комфор у избору снабдевача електричном енергијом. Подсетимо, од 2015. године сваки купац у Србији моћи ће да бира снабдевача, а поред ЕПС-а сада већ постоји више од 40 потенцијалних снабдевача. То значи да ОДС мора да буде спреман да услуге дистрибуције пружи свакоме ко уговори продају или куповину електричне енергије у Србији. Оперативно, највише промена и има код дистрибутера. У диспечерским центрима дистрибуције, рецимо, неће моћи да раде људи који се не

У „Електродистрибуцији Београд“ нема огранака: ТС 10/0,4 kV

Нико не остаје без посла

- Имам утисак да један број људи у ЕПС-у верује да још има времена и да не треба журити са организационим променама у дистрибуцији. То није добро. Времена нема. Ми већ сада каснимо. Такође, много се времена посвећује објашњавању да нико неће остати без посла услед реорганизације, иако ће практично већина наставити да ради оно што је већ радила, а за многе нове послове мораће да се запосле нови

људи. Уосталом, пошто ће касе бити потпуно раздвојене, свако ће имати потребу да остварује потпуни увид у трошкове на месту њиховог настајања, па у том погледу треба рачунати да ће бројила, на пример, контролисати и дистрибутери и снабдевачи. Да не помињем сарадњу, међусобне обавезе оператора и снабдевача или њихову размену информација. Све то ће неко морати да ради и у новим организационим условима - рекао је Папић.

Остају у ЕПС-у

- И оператор дистрибутивног система и јавни снабдевач остају у саставу Електропривреде Србије, али по Закону о енергетици оператор мора бити независан у погледу правне форме, организације и доношења одлука од осталих активности које се не односе на управљање дистрибутивним системом. При томе се власништво над дистрибутивним системом не мора одвојити од вертикално интегрисаног предузећа - истакао је Папић.

сналазе са планирањем, јер ће убудуће планове морати да праве сваког дана за наредни дан и да оператору преносног система достављају потребе за снагом и количином енергије на сатном нивоу. Према томе, врло је упрошћено гледање да дистрибуције очекује једино мрежарина као извор прихода, поготово што стварно неће бити тако. Поменућу само накнаду за нове прикључке на мрежу, услуге другим лицима и слично.

■ **Законом је прилично независно постављена улога оператора дистрибутивног система. Неки синдикални активисти у дистрибуцијама виде у томе пут за издвајање дистрибуција из ЕПС-а ради будуће продаје. Да ли се у Стручном тиму о томе разговарало?**

- Не само у Стручном тиму. О свим тим питањима разговарали смо и на презентацијама законских промена у ПД ЕД, којима су присуствовали пословодство и синдикални активисти. После свих тих разговора заиста сматрам да нико више у ЕПС-у нема права да каже да је неинформисан и да тако искривљено представља будућу организацију ЕПС-а. Говорим о садашњем времену. Не знам шта ће бити за деценију или више. Засада, ствари стоје тако да ОДС мора да буде потпуно независан. Да поновим, он своју дистрибутивну делатност неће обављати само за ЕПС, већ за све снабдеваче на отвореном унутрашњем тржишту електричне енергије. Зато ОДС не може да буде под управљачким функцијама ЕПС-а. Он ће правити годишње планове свога пословања, које ће ЕПС одобравати, а потом сваке године доносити биланс успеха, из кога ће се видети како је радио. На основу плана пословања и мрежарине ОДС ће добијати одређена средства, која ће бити његов главни приход. Уосталом, зар није довољна гаранција то што мреже остају у државној својини!

■ **Чују се и заговарања да ће дистрибуције постати комунална делатност.**

- Ако ћемо право, дистрибутивна делатност умногоме је комунална од својих почетака. Шта значи да ће постати комунална делатност? Истина, у Закону

о енергетици ЕПС се, као државно предузеће, и не помиње, али не видим разлоге зашто би Влада одлучила да управљање мрежама измести из ЕПС-а. Чини ми се да је и овде реч о спекулацијама, у које ја не желим да улазим. Сматрам да је најважније да сада нема ни наговештаја томе и да се у ЕПС-у све припреме за раздвајање дистрибутивне и снабдевачке делатности одвијају са уверењем да ће те делатности и остати у ЕПС-у, на овај или другачији начин организоване.

■ **Колико су основане гласине да ће се са овим променама смањивати број запослених у ПД ЕД?**

- Лично мислим да се овакве заблуде, које постоје још само у главама појединаца који можда нису ни прочитали Закон о енергетици, најбоље могу отклонити разговорима у самом привредном друштву. Оно што ја могу да кажем, то сматрам најбитнијим, јесте да нико од запослених у ЕПС-у, па према томе ни у ПД за дистрибуцију, неће остати без посла због примене новог Закона о енергетици и раздвајања дистрибутивне и снабдевачке делатности. Штавише, мораће да се запосли део нових људи, који ће радити на пословима за које су потребне одређене специјализације. На пример, у диспечерским центрима садашњих дистрибуција, а будућих оператора дистрибутивног система (ОДС), мораће да раде стручњаци који знају да планирају потребе и рад система сваког дана унапред за наредни дан, и то на сатном нивоу. Ради оспособљавања запослених за овај део посла, већ смо договорили да наредног месеца

организујемо радионицу, у којој ћемо демонстрирати тај нови начин рада диспечера у дистрибуцији. Такође, врло брзо ће се показати да ЕПС, поред основне структуре, нема довољно ни економиста и правника да у законском року обави све припреме за почетак рада оператора и јавног снабдевача, а и за будуће послове.

■ **Како сте разрешили Гордијево чвор различитих софтвера у ПД ЕД?**

- На тражењу решења за овај врло компликован проблем ангажован је велики број стручњака у ЕПС-у, тако да је после свестраних сагледавања одлучено да се из Гордијевог чвора изађе системом корак по корак. Закључено је, а то је прихватило и пословодство ЕПС-а, да се до краја ове године из постојећих софтвера у ПД ЕД дефинише формат података које би будући оператор система и јавни снабдевач међусобно размењивали. Тај формат података био би најмањи заједнички именик и могао би да представља основу за будуће евентуално јединствене софтвере оператора, односно снабдевача. Такође мора хитно да буде припремљено за старт јавног снабдевача јануара идуће године, да се дефинише који ће део софтвера у будућности припадати оператору дистрибутивног система, а који јавном снабдевачу.

■ **А коме ће припасти стари дугови за испоручену електричну енергију?**

- То је у ЕПС-у питање свих питања. Било ко, оператор или снабдевач, ако се у старту оптерети потраживањима од близу сто милијарди динара, од којих је добар део практично ненаплатив, биће осуђен на пропаст. Сматрам да ни ОДС ни ЈС не могу да понесу тај баласт. Искрено се надам да наши финансијери озбиљно размишљају о томе и да ће се врло брзо наћи прихватљиво решење. Не можемо прво да оформимо јавног снабдевача, а тек потом да размишљамо о дуговима. Верујем да је прави излаз у томе да неко од меродавних министарства донесе одлуку шта учинити са нагомиланим дуговима многих предузећа која су пропала, али и буџетских институција, о којима, у крајњем, морају да брину министарства и републичка влада - истакао је Папић. **АНКА ЦВИЈАНОВИЋ**

■ Највише малих ХЕ има „Електросрбија“: ХЕ „Под градом“

Два уговора за купца

- Законом је регулисано да је ПД ЕД дужно да у року од месец дана по раздвајању делатности преда уговоре са купцима јавном снабдевачу. То значи да ће односи са купцима у првом реду бити у домену јавног снабдевача. Практично, међутим, поставља се питање како ће оператор дистрибутивног система остваривати своју функцију према купцима. У Мађарској то је

решено тако што оператор склапа уговор са купцем. Верујем да ће се показати да и код нас ОДС мора да има овакве уговоре, јер како ће другачије гарантовати купцима сигурност снабдевања и квалитет испоручене електричне енергије. Уосталом, и ова наша обавеза произлази из основне законске интенције, а то је што више погодности и што бољи услови за купца - казао је Папић.

Приватизација - ни по коју цену

*Сиромаштво, незапосленост,
ниски дохоци и социјални
слом друштва не могу
се дугорочно „решавати“
ниском ценом струје.*

*Држава треба
да реши ово
питање у процесу
стављања ЕПС-а
на здраве ноге*

ЕПС ни по коју цену не треба приватизовати. Треба га сачувати и развијати као јавно добро. Треба, међутим, израдити дугорочну стратегију развоја ЕПС-а, уградити све параметре и факторе развоја (тржишна-развојна цена, трошковни импути, организација, кадрови, потребан капитал, инвестиције, нови капацитети, одржавање и др.) и изаћи у јавност с тим. Привреда и становништво морају да знају да ли хоће даље урушавање овог система и гомилање губитака, без формирања потребног капитала за развој, кризу енергије у наредној фази развоја, огромну зависност од увоза или желе развој енергетских капацитета и тог виталног макросистема, рекао је за наш лист др Слободан Комазец, редовни професор универзитета, одговарајући на наше питање - у ком смеру ваља кренути у даљој трансформацији „Електропривреде Србије“.

■ **Је ли решење продаја акција, налик ономе што је учињено са НИС-ом?**

- Продају акција ЕПС-а страном „стратешком партнеру“, за коју се не бих залагао, брзо би пратило велико повећање цене струје, али и велико отпуштање запослених, без стварне намере за дугорочним развојем у националном интересу. Сиромаштво, незапосленост, ниски дохоци, социјални слом друштва не могу се на дуге стазе „решавати“ ниском ценом струје, али ни продајом компаније каква је ЕПС. Зато држава треба да решава ово питање у процесу стављања ЕПС-а на здраве ноге.

■ **Неки би направили компанију која ће пословати на профитним принципима и из које се мора „протерати“ свака социјална компонента. Какав је Ваш став о томе?**

Држава, наравно, треба да води социјалну политику, па и бригу о онима који нису у стању да плате реалну цену енергије. Права социјална политика води се, међутим, преко буџета и социјалних установа. Али, по мени, корак даље у том смеру је ефикасна развојна политика и веће запошљавање, посебно овако за привреду и друштво значајних великих система (ЕПС, НИС, водопривреда, саобраћај, наука и др). Јефтин ресурс расипа се и нерационално троши. Уштеде су могуће и потребне, али то није пут за развој ЕПС-а. А као једној од полуга или мотора развоја, ЕПС-у треба врло разрађена подстицајна монетарно-кредитна подршка, фискални стимуланси, подстицаји кроз увозно-извозну политику, а посебно у формирању капитала потребног за развој.

■ **Са безмало замрзнутом ценом струје и великим потраживањима ЕПС мора да**

” За увоз енергије и енергената годишње издвајамо три милијарде евра, а то је вредности три електране

се задужује и да исказује губитке. Да ли такво предузеће може уопште да иде на берзу и да поклања грађанима акције?

- Са заиста депресираним ценама струје и великим потраживањима, ЕПС-у остаје као решење само врло неповољно задуживање и нарастање губитака, али и стално слабљење развојних перформанси и капацитета. Нити треба сада да иде на берзу, нити да поклања своје акције становништву. Треба решавати тежак положај ЕПС-а и његов дугорочни развој.

■ **Водећи политичари Србије обећаше да ЕПС неће бити продат, већ да ће остати у већинском власништву државе. Али има и стручњака који и даље траже потпуну приватизацију. Како Ви гледате на то?**

- Добро је да је ова власт јавно иступила са ставом да ЕПС неће бити продат и да ће остати у већинском државном власништву. Има оних за које спомињање државе као власника изазива отпор, јер по њима „држава није добар предузетник, слабо управља капиталом, неефикасна је“ и слично. Морам одмах да нагласим да су то и даље представници неолибералне догме, који и поред свих неповољних резултата приватизације, либерализације, децентрализације, дефискализације и монетаризма, у основи и даље заговарају овај концепт.

Лекције неолибералне догме изгледа нису довољно изучили, а државно-монополистички капитализам и економски империјализам према неразвијеним привредама и не виде. У развијеним западним земљама електроенергетска предузећа, која стварају високе профите и брзо се технолошки развијају, власништво су државе. Не мора и не треба овај систем приватизовати, а још мање продати страном капиталу. Дакле, државни производни сектор може да ствара профит, посебно када је изложен конкуренцији и не понаша се монополски.

■ **У Србији у последњих четврт века није изграђена ниједна електрана. Шта**

■ ЕПС у већинском државном власништву: ХЕ „Бајина Башта“

сутра када криза прође, а ми продужимо велики електроенергетски инвестициони „пост“?

- Пошто нема дугорочне концепције и визије развоја и потреба за енергијом, а партијски кадрови се брзо „ротирају“, не видим израстање нове концепције и модела развоја ЕПС-а. Зато се могло десити да за четврт века није изграђена ниједна електрана, а потрошња је нагло повећана. За увоз енергије и енергената годишње издвајамо три милијарде евра. То је вредност три електране. Депресирани цене у функцији лечења тешких социјалних проблема, уз готово уништenu домаћу производњу и предузећа, довели су до тога да смо по потрошњи енергије на јединицу бруто домаћег производа међу последњим у Европи, а по потрошњи енергије по становнику међу првима.

Када криза прође, а привреда оживи на сасвим другом концепту у односу на постојећи, потреба за енергентима нагло ће се повећати. Кредити се узимају за потрошњу и покриће буџетског дефици-

та, непотребно јачање девизних резерви и слично, уместо за хитно пројектовање нових електроенергетских капацитета, па и реконструкцију и ревитализацију постојећих. Електроенергетски „инвестициони пост“ треба одмах прекинути.

■ **Докле све то сеже?**

- До самог политичког система. Скупштину Србије треба поделити на два дела: Привредно веће и Политичко веће (сенат), јер доста је свима празних столица у Скупштини, празног политиканства и надмудривања врло некомпетентних људи. Приметили сте колико их седи у Скупштини а да готово ништа не знају о финансијама, банкарству, корпоративном управљању, финансирању и стратегији развоја. У Привредном већу би требало да се налазе представници привреде, науке, банкарства и нешто мање представника државних институција. Цели систем треба, коначно, окренути привреди и предузећу. Постоји разрађен програм како то урадити, али овде нема простора за ширу интерпретацију.

■ **И за крај - чују се, такође, замерке како Србија нема квалификоване менаџере за управљање тако великим системима као што је ЕПС. Како Вам се то чини као искусном професору?**

- Није тачно да Србија нема квалификоване и способне менаџере за управљање великим системима, као што је и ЕПС. Овакве системе могу да воде екипе стручњака, а не појединци, ма како били стручни. Најбољи стручњаци који држе до свог научног дигнитета и професионалног односа према струци углавном нису у странкама, јер им је познато шта и како се у њима ради. Њих треба позвати и активирати у решавању овако виталних проблема за будућност државе, нације и привреде. Ови системи траже дугорочну стратегију развоја. Сада партије долазећи на власт деле своје феуде, управљају њима по сопственом нахођењу, доводе своје екипе и „исисавају“ и онако мало животних сокова предузећа док су на власти - па докле траје, траје.

П. С. К.

Ући у срж губитака

■ **Шта би као човек од струке и економске науке прво урадили када би Вам неко понудио да реструктурирате ЕПС као систем?**

Као дугогодишњи банкар и професор монетарних и јавних финансија, банкарства, теорије и политике економског развоја, прво бих сагледао све билансне односе (стања, успеха, структуру и понашање трошкова, образовање и структуру цена, стање капацитета и потребу реконструкције), извршио упоредну анализу са сличним привредама и системима, сагледао перспективу развоја привреде, потребе за енергијом, а затим могућности реконструисаних постојећих капацитета и потребе за изградњом нових. Наравно, треба детаљно сагледати и

узроке губитка у ЕПС-у. Да ли су последица депресирани цене струје (и колико), недостатка текућег новца за пословање и капитала или је то последица људског фактора. Из тога следи и динамика потребних средстава, њихових извора и услова на финансијским тржиштима. Под хитно затражио бих од владе да се формира развојна инфраструктура, односно израда концепта динамичног и структурног развоја. Ту спадају ЕПС, НИС, пољопривреда, саобраћај, индустријски капацитети, извозно-увозна стратегија. Комплетан менаџерски слој у јавним предузећима, при томе, ставио бих на конкурс и позвао најобразованије стручњаке да се јаве на њега.

рекли су...

Душан Петровић Замена за гас

У наредне четири године Србија може биомасом да замени мазут и гас као енергенте за грејање, а процењени потенцијали једнаки су енергетској вредности од 2,5 до три милиона тона нафте годишње – изјавио је Душан Петровић, министар пољопривреде, шумарства, трговине и водопривреде. Према његовим речима, за државу и грађане Србије биомаса је ресурс који може да се искористи како би се повећао бруто домаћи производ, али и значајно смањено увоз енергената, повећао платни биланс и оснажила домаћа валута.

Ервин Хофер Сарадњом до промена

Међу приоритетима сарадње са Србијом су и енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије, а пројекти на којима радимо су модернизација система за надгледање и контролу у ТЕНТ Б – рекао је Ервин Хофер, амбасадор Швајцарске у Србији. Као један од важних пројеката амбасадор Хофер истакао је и градњу комбиноване термо и хидроелектране на биомасу у Падинској скели у Београду. Он је нагласио и да је главни циљ сарадње две земље у доприносу трансформације Србије, који се већ постиже са поприличним успехом, посебно у промоцији извоза.

ПД у оквиру ЕПС у акцији „Битка за бебе“

Помоћ малим херојима

Признања свим донаторима у великој хуманитарној акцији „Битка за бебе“. Фонда Б 92 свечано су додељена 17. новембра у Скупштини Србије. Током акције прикупљена су новчана средства за куповину 160 инкубатора, чиме је задовољено три четвртине потреба здравственог система Србије за 40 здравствених установа широм Србије.

На свечаности, којој су присуствовали Борис Тадић, председник Србије, Славица Ђукић Дејановић, председница Скупштине Србије и Зоран Станковић, министар здравља, додељени су ордени представницима највећих донатора, као и родитељима беба које су учествовале у промовисању акције. Набавку по два инкубатора финансирала су и привредна друштва РБ „Колубара“ и „ТЕ-КО Костолац“, а новац за један инкубатор издвојило је и ПД „Термоелектране Никола Тесла“.

„Електропривреда Србије“ је и пре организовања акције „Битка за бебе“ препознала важност помоћи превремено рођеним бебама и новчано је помагала набавку инкубатора у Институту за неонатологију. У последњих годину дана ЕПС је током две акције издвојио укупно пет милиона динара за набавку инкубатора за овај институт.

Други спортски сусрети синдиката ЕПС-а, ЕМС-а и „Епстурса“ на Копаонику

На такмичењима око 350 радника

У организацији Синдиката јавних предузећа „Електропривреда Србије“, „Електро mreжа Србије“ и „Епстурса“ од 27. до 30. октобра на Копаонику у хотелу „Гранд“ одржани су Други спортски сусрети. Ову манифестацију отворио је др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а и пожелио учесницима да сусрети протекну у фер и спортској атмосфери.

На спортским сусретима учествовало је око 350 запослених, а мала екипа радника Дирекције ЕПС-а у фер борби показала се као достојан противник многобројнијем саставу Синдиката ЕМС-а. Уз спортска такмичења, одржано је и неколико округлих столова са актуелним темама за синдикате.

ПД „Електровојводина“ помогла постављање соларног пуњача „Strawberry грво“ и на СПЕНС-у

Игор Павличић, градоначелник Новог Сада, др Тихомир Симић, директор ПД „Електровојводина“ и Милош Милисављевић, председник компаније „Strawberry energy“ присуствовали су 25. октобра постављању првог јавног соларног пуњача у Новом Саду, на платоу испред СПЕНС-а.

- Уз помоћ „Електровојводине“ и компаније „Strawberry energy“ добили смо први соларни пуњач на веома фреквентном месту и стекли одличну и корисну справу за све оне којима батерија на неком уређај „исцури“ пре времена, а пуњач им није при руци - рекао је Павличић.

Симић је истакао да друштвена одговорност не може да се покаже само пословним резултатима компаније, већ и сталном бригом за животну средину.

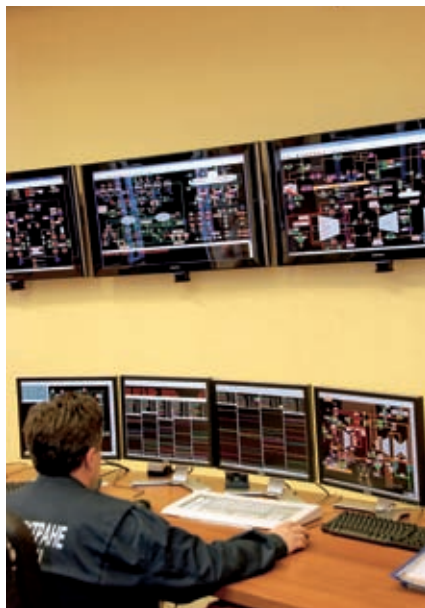
Соларни пуњач висок је пет метара, а има 16 прикључака за све врсте мобилних телефона, музичких плејера, таблет рачунара, дигиталних фотоапарата и других преносивих уређаја. Пуњач ради и кад је облачно, зими, па чак и ноћу. Услуга пуњења је бесплатна.

Поуздан рад ревитализованог блока у ТЕНТ А „Шестица“ исцунуила њлан

Блок „шест“ у ТЕНТ А, чија је номинална снага прошле године повећана за 40 мегавата, испунио је крајем октобра годишњи план производње испоручивши систему више од две милијарде киловат-сати електричне енергије.

- ТЕНТ-ова „шестица“ је план испунила још 26. октобра, када је електроенергетском систему Србије испоручила 2,006 милијарди киловат-сати електричне енергије - изјавио је Глишо Класнић, директор ТЕНТ А. - „Шестица“ би до краја године требало да испоручи још око 400 милиона киловат-сати електричне енергије и то ће да буде пребачај за више од 20 одсто у односу на билансом предвиђену производњу.

Блок А 6 прво је термостројење у Србији чија је номинална снага повећана са 308 на 348 мегавата. Ревитализација и повећање снаге блока вредни су више од 100 милиона евра, а цео пројекат се сматра најсложенијим техничким подухватом у ЕПС-у.

рекли су...

Оливер Дулић Позив партнерима

До краја године биће расписан међународни позив за избор стратешког партнера који би заједно са државом радио на експлоатацији уљних шкриљаца у Алексинцу – најавио је Оливер Дулић, министар животне средине, рударства и просторног планирања. Он је објаснио да постоји велико интересовање инвеститора који би да уђу у партнерство са Србијом у експлоатацију уљних шкриљаца из којих је могуће произвести нафту, гас, али и струју.

Слободан Коцић Профит у аграр

Новац од продаје електричне енергије из будуће соларне електране, чија је градња почела у лесковачком селу Биљаница, ићи ће у градски аграрни фонд за помоћ пољопривредницима – рекао је Слободан Коцић, градоначелник Лесковца. Он је објаснио да ће електрана, снаге 400 киловата, бити прикључена на систем „Електропривреде Србије“ и да ће град зарађивати око 400.000 евра годишње. Инвестиција је вредна више од два милиона евра, а биће обезбеђена из програма Владе Србије, локалног буџета и средстава Министарства животне средине. Планирано је да електрана почне да ради у марту наредне године.

Вук Јеремић

Зона обновљивих извора

Регион југоисточне Европе за неколико година постаће првокласна транзитна и зона обновљивих извора енергије, а тиме и катализатор енергетске стабилности у том делу света – рекао је Вук Јеремић, министар иностраних послова Србије на скупу „Конференција за југоисточну Европу - нафта и гас 2011.“ и најавио почетак изградње ТЕ у Обреновцу током идуће године.

Јеремић је указао и на то да Србија са својим богатим капацитетима за коришћење обновљивих извора енергије заузима посебно место у том простору. Он је подсетио и и да ће протокол, потписан између конзорцијума кинеских компанија и ЕПС-а за изградњу ТЕ у Обреновцу, омогућити Србији да развија обновљиве изворе енергије, коришћење биомасе, али и да смањи зависност од традиционалних енергетских извора.

Добар рад блокова ТЕ „Костолац“

Година изнад очекивања

Производња електричне енергије на сва четири блока ТЕ „Костолац“ за десет месеци изнад је планираних оквира и на сва четири блока произведено је више од пет милијарди киловат-сати електричне енергије, а то је чак 23 одсто изнад плана.

Највећа производња остварена је на ревитализованом блоку Б2 од 1,7 милијарди kWh, што је за 94 одсто више од планиране производње. Пребачају је допринео овогодишњи план, којим је било одређено да овај блок буде у другој фази ревитализације, од које се одустало и померена је за наредну годину. Са значајним пребацивањем плана, радио је и блок Б1, на коме је за десет месеци произведено 1,8 милијарди kWh или седам одсто више од плана.

Слободан Цветковић

Скупа енергија из биомасе

Претеране су тврдње да Србија годишње губи милијарду евра зато што биомасу не претвара у енергију, јер обновљиви извори јесу решење, али је енергија из таквих извора скупа – рекао је за „Вечерње новости“ Слободан Цветковић, саветник у Министарству животне средине, рударства и просторног планирања. Он је указао да се у Србији годишње произведе око 100.000 тона брикета и пелета и све се извози у Европу. Наиме, пећи на брикете и пелете, као и котлове на биомасу, мало ко користи у нашој земљи, јер су скуп.

Објављена листа 100 најуспешнијих компанија у региону

ЕПС на осмом месту

Ревизорска кућа „Дилоит“ објавила је недавно листу „Адриа топ“ са 100 најуспешнијих компанија у региону у 2010. години. На њој се налази укупно 19 фирми из Србије, а „Електропривреда Србије“ је на осмом месту, са приходом од 1,53 милијарде евра. Прва међу фирмама из Србије је „Делта холдинг“, са приходом у прошлој години од 1,67 милијарде евра. Највећи профит међу српским фирмама остварио је „Телеком“ са 165 милиона евра добити.

- Највећи раст бележе фирме из сектора производње које су биле погођене кризом током 2009. године – рекао је Жарко Мијовић из „Дилоита“.

ДЕСЕТ НАЈВЕЋИХ КОМПАНИЈА У АДРИЈА РЕГИОНУ

	Компанија	Држава	Привредни сектор	Приходи од продаје
1	Агрокор група	Хрватска	Сектор робе широке потрошње	3.638
2	ИНА група	Хрватска	Енергетика и ресурси	3.550
3	Петрол група	Словенија	Енергетика и ресурси	2.803
4	Меркатор група	Словенија	Сектор робе широке потрошње	2.782
5	ХЕП група	Хрватска	Енергетика и ресурси	1.678
6	Делта холдинг	Србија	Сектор робе широке потрошње	1.671
7	НИС	Србија	Енергетика и ресурси	1.566
8	ЈП ЕПС	Србија	Енергетика и ресурси	1.539
9	Горење група	Словенија	Сектор робе широке потрошње	1.382
10	ЕФТ инвестментс	Србија	Енергетика и ресурси	1.348

Десетомесечна производња копова РБ „Колубара“

Угла и откљивка изнад плана

На површинским коповима ПД РБ „Колубара“, током десет месеци, произведено је више од 25,3 милиона тона угља, што је око пет одсто више од плана. Према информацијама Службе за координацију производње „Колубаре“, на копу „Тамнава-Западно поље“ ископане су највеће количине лигнита, око 10,2 милиона, што је тек нешто ниже од плана. Поље „Д“ је, са произведених близу 8,6 милиона тона лигнита, остварило пребачај плана од 17 одсто. На копу „Велики Црљени“ произведено је близу 4,2 милиона тона угља, односно непуних два одсто изнад плана. На Пољу „Б“ ископано је скоро 2,4 милиона тона угља, односно три одсто мање од плана.

Крајем октобра, депоније у термоелектранама биле су попуњене десет одсто више од планираног, што је још један доказ спремности термокапацитета за зимски период. Производња откљивке на четири површинска копа РБ „Колубара“ у протеклих десет месеци износила је око 57,4 милиона кубних метара, што је близу пет одсто изнад плана.

Трибина посвећена јубилејима великог научника

Тесла и дела за 21. век

У ректорату Београдског универзитета 16. новембра одржана је трибина посвећена победи наизменичне струје Николе Тесле и патентима овог научника који су обележили почетак 21. века. На скупу, организованом поводом 115 година од пуштања у рад хидроцентрале на Нијагари и првог далековода до Бафала, као и 111 година од пуштања у рад прве хидроцентрале на реци Ђетињи у Ужицу, прве на Балкану, о Николи Тесли су говорили академик Петар Миљанић, проф. др Божидар Раденковић и мр Радивоје Филиповић.

- Многи у свету данас признају да су мобилна телефонија, блутут, бежични пренос енергије - Теслина научна иновација – рекао је Раденковић. Трибину су организовали Друштво за информатику Србије, Музеј Николе Тесле Београд и Привредна комора Београда.

Јуриј Бајец

Гас мање „удара“

Поскупљење гаса, које је Влада Србије одобрила, у домену је регулисаних цена, тако да не представља опасност за остваривање једноцифрене инфлације на крају 2011. године – оценио је за „Привредни преглед“ проф. др Јуриј Бајец, саветник премијера Србије. Бајец је указао на то да одобрено повећање цене гаса утиче на инфлацију са 0,10 до 0,15 одсто, али да је то незнатан утицај на инфлаторна кретања и далеко је испод оног који би изазвало евентуално поскупљење струје, чији је ефекат на раст инфлације 0,6 одсто. Он је подсетио и да је код утврђивања цена енергената, који су под контролом, држава пред изазовом поштовања и усклађивања принципа реалних трошкова производње и социјалних прилика.

Небојша Ђирић

Без приватизације

Што се тиче приватизације јавних предузећа, Влада Србије је јасна - ЕПС и „Србијагас“ неће бити приватизовани, рекао је Небојша Ђирић, министар економије и регионалног развоја, одговарајући на оптужбе да је предлог закона о јавном и приватном партнерству и концесијама део предизборне кампање. Ђирић је истакао да је при приватизацији „Телекома“ одређена минимална цена од 1,4 милијарде евра и ово предузеће није продато, јер се није ни преговарало испод ове цене.

Суша умањује резултате

Ако и даље не буде било кише, осмомесечна суша у Србији и целом региону може да прерасте у елементарну непогоду. То значи да ће у електроенергетском систему ЕПС-а недостајати значајне количине електричне енергије, које се морају надокнађивати куповином на тржишту, што ће, у крајњем, до краја године прилично утицати на финансијско пословање ЕПС-а.

О овоме ће Управни одбор ЕПС-а обавестити надлежна ресорна министарства, од којих се очекује да предузму мере за одржање енергетске стабилности земље. Седници Управног одбора, која је одржа-

Новембарска прекобилансна набавка енергије на тржишту може до краја године да се изврши у екстремно велику.

Дневно се куњује око 14 милиона kWh иако су, уз одличан рад ТЕ на угаљ, максимално ангажоване и ТЕ-ТО у Новом Саду и Зрењанину

не. Проточне и акумулационе ХЕ дале су, пак, 2,1 милијарду мање него у исто време прошле године.

Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу, казао је да је рад термоелектрана стабилан, да је број испада значајно смањен последњих година, а и да је производња угља већа од балансиране. Животије Јовановић, директор Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију, истакао је да ће се до почетка зиме сви планирани радови на дистрибутивним објектима и мрежи завршити, али да је и ове године планирано да се уради знатно мање него што је потребно. Зоран Манасијевић, помоћник генералног директора ЕПС-а, нагласио је да ће ЕПС овогодишњи биланс испунити пре краја године, јер непрестано производи више од планираног (ТЕ ће остварити рекордну производњу), а да је суша показала да нису довољне само краткорочне мере за задовољење енергетских потреба, већ да мора што пре да почне примена дугорочних мера.

■ Негативне последице

Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а, рекао је да је сва пажња усмерена на поузданост рада термоелектрана и да новембарска прекобилансна набавка енергије на тржишту може до краја године да буде и екстремно велика. То значи, објаснио је он, да су трошкови обезбеђења енергије и сада већи од балансираних, а с обзиром на то да се најављује дуга и хлада зима, могу да буду и знатно већи, што ће се негативно одразити на финансијске резултате ЕПС-а.

Управни одбор ЕПС-а похвалио је Дирекцију ЕПС-а за трговину за добро управљање и правовремено предузимање мера за сигурност снабдевања, а Љубо Маћић посебно је истакао изузетно добар рад ТЕ (на нивоу немачких ТЕ) и копова рекавши да увећане трошкове ЕПС-а по киловат-сату због недостатка хидроенергије треба представити у извештајима о пословању и наредним плановима. Славољуб Лукић, члан УО, скренуо је пажњу да је овакво стање последица неравномерних улагања у одржавање и инвестиције у енергетском сектору, а Милан Ђорђевић, члан УО, да запослени у рударском и термо сектору улажу изузетно велике напоре да се одржи висока производња, тим више што управо у производњи нема довољно радника.

А. ЦВИЈАНОВИЋ

на 18. новембра, председавао је др Аца Марковић, председник УО, а у њеном раду учествовали су Љубо Маћић, председник Савета Агенције за енергетику и Душан Мракић, државни секретар у Министарству за инфраструктуру и енергетику.

■ ТЕ на угаљ поуздано раде

Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, обавестио је учеснике седнице о актуелној електроенергетској ситуацији оценивши да је она у овом тренутку веома озбиљна, али не и кризна. Због врло слабих дотока, вероватноће око 90 одсто, проточне ХЕ дневно производе 12 милиона kWh мање него што је планирано, а потрошња је на дневном нивоу 7-8 милиона kWh већа од балансиране. Укупно, на територији без Космета, троши се 117 милиона kWh дневно, а уз потрошњу у јужној покрајини конзум Србије достиже 135 милиона kWh.

Како је истакао Влаисављевић, проблем није недостатак снаге у систему него енергије, који је такав да је распон „ма-

Снабдевање на северу Космета

Управни одбор је закључио да Дирекција ЕПС-а за косметска предузећа ЕПС-а треба да припреми информацију о снабдевању севера Космета, где се, како је казао Душан Мракић, јављају велики проблеми, с обзиром на то да је тај део система одсечен од јужног дела и да је потрошња велика.

каза“ (разлика између потрошње и производње) достигао око 22 милиона kWh или, исказано снагом, око 900 мегавата. Да би се обезбедило довољно електричне енергије за потребе снабдевања тарифних купаца, ЕПС је повећао набавку на тржишту, која на дневном нивоу износи 14,4 милиона kWh, то јест 600 мегавата у банду.

Влаисављевић је навео да термоелектране на угаљ све време суше поуздано раде и систему дају више енергије од планираних количина, тако да су за десет месеци произвеле 2,8 милијарди kWh више него у истом периоду ла-

Посета Славча Нејкова, директора Секретаријата Енергетске заједнице југоисточне Европе

Славчо Нејков у разговору са представницима ЕПС-а

ЕПС њредњачи у ЕУ реформама

Славчо Нејков, директор Секретаријата Енергетске заједнице југоисточне Европе, био је 27. октобра у посети у „Електропривреди Србије“ и том приликом се састао са Драгомиром Марковићем, генералним директором ЕПС-а, Братиславом Чеперковићем, извршним директором ЕПС-а и Александром Влајчићем, директором за унапређење система у Привредном друштву „Термоелектране Никола Тесла“. Тема разговора била је досадашња петогодишња сарадња, али и даљи кораци

Нови Закон о енергетици усаглашен са прописима ЕУ.

ЕПС њошњоно спреман и за друшњ сљејен њроцеса ошћварања ѡржњшња

који тек очекују ЕПС и електроенергетски сектор Србије.

- Улога ЕПС-а у електроенергетском сектору региона веома је значајна и управо је ЕПС до сада био један од најважнијих покретача развоја у овом делу Европе. Зато немам недоумице да ће менаџмент компаније предузети конкретне кораке у наставку спровођења реформи у придруживању Европској унији - изјавио је Славчо Нејков.

Директор Секретаријата Енергетске заједнице југоисточне Европе указао је и да је нови Закон о енергетици усаглашен са прописима Европске уније.

- Енергетска заједница спремна је да помогне и пружи подршку при доношењу подзаконских аката. У овим реформама Србија има веома добре шансе да успе, јер не почиње од самог почетка - објаснио је Нејков.

Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а, указао је да је за пет година чланства у Енергетској заједници југоисточне Европе, учињено много, посебно у подршци Републици Србији на путу ка интеграцијама у Европску унију. Он је истакао и велику улогу Енергетске заједнице при доношењу новог Закона о енергетици и позитивно оцењивање тог документа, као и оцене ове институције да ЕПС предњачи у односу на активности државе у правцу задовољавања европских регулатива. А. Б. М.

Потписан Меморандум о разумевању између Србије и Аустрије РХЕ „Бистрица“ ѡриоритет

Аустрија је спремна да инвестира неколико стотина милиона евра у изградњу нових и модернизацију старих хидроелектрана у Србији. Један од првих пројеката који би заједнички могао да буде реализован је изградња реверзибилне ХЕ „Бистрица“, речено је 3. новембра на потписивању Меморандума о разумевању у хидроенергетици између Србије и Аустрије. Меморандум су потписали Милутин Мркоњић, министар инфраструктуре и енергетике Србије и Андреас Рајхард, помоћник министра за саобраћај, иновације и технологије Аустрије.

- Један од приоритетних пројеката који би заједно са Аустријом могао да буде реализован је изградња РХЕ „Бистрица“ - изјавио је Мркоњић после потписивања меморандума, истакавши да је Аустрија спремна да кредитно финансира изградњу те хидроцентрале снаге око 600 мегавата, чија је вредност процењена на приближно 600 милиона евра.

Осим РХЕ „Бистрице“, Аустрија је заинтересована и за изградњу „Бердапа 3“ на Дунаву, ХЕ на Ибру, Великој Морави, као и за улагања у енергију ветра и биомасу.

Истичући да су за велики број хидроенергетских пројеката у Србији расписани тендери и да су за њих заинтересоване компаније из света, међу којима и аустријске, Мркоњић је подсетио да аустријска компанија „Андрец“ већ успешно реализује ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“, а да је заинтересована за обнову ХЕ „Зворник“.

Мркоњић је прецизирао да Меморандум о сарадњи у хидроенергетици између Србије и Аустрије подразумева заједничка улагања у модернизацију постојећих и изградњу нових хидроенергетских објеката, истакавши да је предуслов да у том послу учествују и српска предузећа.

Рајхард је најавио да су аустријске компаније спремне да инвестирају више стотина милиона евра у изградњу но-

Локација на Лиму где ће се градити РХЕ „Бистрица“

вих и десетине милиона евра у рехабилитацију старих хидроцентрала у Србији. Он није желео да прецизира о којим је пројектима тачно реч, истакавши да ће о томе да одлучи мешовита радна група.

Према речима Петра Шкундрића, саветника премијера Србије за енергетику, Србија има успешну сарадњу са аустријским фирмама на ревитализацији ХЕ „Бајина Башта“, а очекује се да ће се она наставити и на модернизацији других хидроенергетских постројења у Србији. Р. Е.

Губици опадају, наплата расте: са састанка

Предстоје велики и важни њослови

Очигледно има помака у смањивању губитака електричне енергије. Сва привредна друштва за дистрибуцију иду ка умањивању, изузев „Југоистока“, који увећава губитке. Укупно, међутим, има и недоследности у реализацији Акционог плана, и то је оно чему се посебно треба посветити. Треба применити све мере и искуство оних који постижу најбоље резултате, а предузимати и додатне, зависно од специфичности појединих средина. Пре свега, утврђивање одговорности за постизање одговарајућих резултата треба да се постави на нивоу огранка, па и на нижим нивоима, како би свако имао конкретан задатак и одговорност за његово извршење. Идуће године имаћемо велики број пројеката у дистрибутивној делатности, посебно велике набавке бројила, па се и за то треба организационо припремити. Инсталисање тих нових бројила мора убрзано да тече.

Ово је рекао Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а, на састанку са директорима привредних друштава за дистрибуцију у Аранђеловцу, одржаном 10. новембра, коме је присуствовао и др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а. Генерални директор изразио је забринутост што су многе баждарнице у ПД угашене и истакао да се њихова опрема и активирање морају убацивати у планове пословања.

Веће ангажовање, бољи резултати

Највише пажње на овом састанку, коме је председавао Животије Јовановић, директор Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију електрич-

Организационо се припремити за реализацију свих њланова.

За девет месеци њубици смањени на 13,71 одсто.

Најлања добра, али се увећавају број великих дужника и њихов дуџ.

Објекти и мрежа у добром стању

не енергије, било је посвећено смањивању губитака, али је разговарано и о наплати, погонској припремљености објеката и мреже, као и о броју и структури запослених у дистрибуцији. Радован Станић, помоћник директора Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију, представио је потпуну информацију о реализацији Акционог плана за смањивање губитака и оценио да је очигледно да су ПД са најбољим резултатима у контроли мерних места, уређењу базе података, измештању бројила и читавању потрошње постигла и најбољи резултат у смањивању губитака. Најмање губитке за девет месеци ове године имала је „Електровојводина“ (12,59 одсто), потом следе „Електродистрибуција Београд“ (13,79 одсто), „Електросрбија“ (14,95 одсто), „Центар“ (17,46 одсто), сви мање него када је донет Акциони план. Само је „Југоисток“ (19,8 одсто) са већим губицима него пре две године. Ово су подаци без учешћа потрошње на 110 киловолти, који јесу већи од укупно исказаних у дистрибуцији ЕПС-а, али, како је речено, боље осликавају стање и ангажованост ПД. Укупно, на нивоу ЕПС-а, за девет месеци ове године на средњем и ниском напону, изгубљено је 14,92 одсто преузете електричне енергије. Са потрошњом на високом напону регистровано је 13,71 одсто губитака, што је више од планираних 13,18 одсто.

Станић је истакао да су губици мањи него у претходне четири године и да се то показује и поређењем података на тзв. смакнутој години. Од октобра прошле до краја септембра ове године изгубљено је 14,66 одсто преузетих ки-

ловат-сати, а у претходне три смакнуте године они су узастопно расли и прошле године у ово доба достигли су 15,06 одсто.

- Јасно је да ПД ЕД улажу напоре да смање губитке електричне енергије, али резултати су различити. Најбољи учинак остварује „Електровојводина“, и то не само најмањим процентом губитака него и реализацијом Акционог плана. Остала ПД нису довољно ангажована, нарочито у контроли потрошње и замени бројила. Најнижи степен реализације Акционог плана имају ПД ЕД са највећим процентом губитака. Посебно је неповољно то што ни обављене контроле не дају очекиване резултате, па је и број откривених крађа најмањи у ПД са највећим губицима - казао је Станић.

Представљајући податке из сваког ПД, Станић је навео да је од почетка ове године укупно контролисано око 480 хиљада купаца и да је међу њима откривено око седам хиљада или 1,69 одсто оних који су крали (неовлашћено користили) електричну енергију. Од тога броја, 3.200 крађа откривено је на конзумном подручју „Електровојводине“, која има најмање губитке и највећи број контролисаних купаца, а и најбољи учинак о откривању крађа (2,71 одсто). Процент откривених крађа у осталим ПД креће се око један одсто, осим у ЕДБ (1,62 одсто).

На састанку је договорено да се у наредном периоду контрола појача, и то нарочито купаца у категорији „остала потрошња“, то јест свих на ниском напону осим домаћинства. Такође, поновљено је да ангажовање на реализацији Акционог плана треба да буде мерило за награђивање или кажњавање директора огранака, па и свих надлежних, до непосредних извршилаца. Прихваћена је иницијатива да се сагледа оправданост формирања посебних организационих јединица за контролу потрошње, настави размена екипа међу ПД и огранцима, као и да се искуства најуспешнијих на адекватан начин пренесу и у остала ПД.

■ Наплата већа од планиране

Разговор о наплати протекао је у знаку оцене да је степен наплате за десет месеци добар и да ће се крај године дочекати са већом наплатом од планиране, вероватно за око два одсто. Милан Миросављевић, директор Сектора за трговину и односе са тарифним купцима у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију, навео је да је за десет месеци ове године наплаћено 96,79 фактурисане реализације и истакао да је то очигледан резултат изузетно великог ангажовања ПД у све тежим финансијским условима. Ипак, и даље расте број великих дужника и њихов појединачни и збирни дуг. Више од 57 одсто укупних потраживања у категорији „домаћинство“ дугују купци са дугом већим од 100.000 динара. Тенденција раста овог дуга у протеклих 12 месеци читава се нарочито у податку да сада 78.000 или 3,65 одсто купаца дугује око 22 милијарде динара. Такође, и

Ништа без потписа

Учесници састанка навели су да је све сложеније одговорити обавезама које дистрибуције имају на пољу одржавања односа са купцима, достављања рачуна, опомена, па и утуживања. У свему томе примењују се мере у складу са новим законима, које није лако испоштовати, јер подразумевају и веће новчане издатке и ангажовање већег броја запослених. На пример, на суду се тужба због неплаћених дугова не прима ако нема потписа туженог да је примио опомену.

Подршка јавности

Директори ПД рекли су да је све очигледније да смањивање губитака и наплата потраживања не могу да се доведу до постављених циљева ако изостане подршка јавности, како одговарајућих институција власти, тако и најширих кругова. Нека ПД покушавају да ту подршку добију на локалном нивоу, те отуда и различита пракса судова, на пример, али у целини нико у потпуности не може да буде задовољан овим односима. Крађа струје, рецимо, и даље се сматра проблемом само ЕПС-а, то јест електродистрибуција.

међу „вирманцима“ расте дуг великих дужника, оних који дугују по више од 10 милиона динара. Збирно њихов дуг износи 21,5 милијарди динара и чини 63 одсто укупног потраживања од купаца у овој категорији. Председавајући Јовановић закључио је да ова појава не може да се толерише и да одмах треба приступити тражењу решења за сваки појединачни случај.

Ненад Мраковић, директор Сектора за дистрибуцију и управљање у Дирекцији ЕПС-а, казао је да су ПД за дистрибуцију реализовала више од 90 одсто планираних послова на одржавању ЕД система и да ће оно што је преостало бити завршено до краја ремонтне сезоне. Он је оценио да је погонска спремност пред предстојећу зимску сезону добра и да не треба очекивати веће проблеме у пласирању енергије купцима. На састанку је, међутим, скренута пажња да, иако су ЕД објекти и мрежа добро припремљени, могу да настану тешкоће на 110 kV, јер се не зна у каквом су стању трафо-станице којима управља ЕМС.

Мраковић је навео да су готово сва ПД у одржавање нисконапонских објеката и мреже уложила знатно више средстава него што је планирано, да су на средњем напону захвати били на нивоу планираних, а на 110 kV мањи од предвиђених. Ове године смањени су и број и време трајања прекида напајања, али

је повећан број купаца који су остајали без напајања електричном енергијом. Мраковић је оценио да и ови показатељи упућују на потребу да се средства намењена одржавању објеката и мреже ваљаније распоређују.

На састанку је разговарано о потреби хитне припреме систематизација послова за будуће оператере дистрибутивног система и јавне снабдеваче, као и о томе да је потребно наћи решење за „непотребан кадар“, на једној страни, и пријем електромонтера, на другој. Примећено је да не постоји јасна анализа која би омогућила правилно утврђивање потребног броја запослених неелектричарске струке.

Учесници састанка сагласили су се да се у Плану послова за наредну годину предвиди повећање броја запослених у дистрибуцији, јер само тако могу да се извршавају све веће обавезе у смањивању губитака, наплати и одржавању објекта и мреже. **А. ЦВИЈАНОВИЋ**

Све је теже најлаиши

Наплата фактурисане реализације за испоручену електричну енергију у привредним друштвима ЕПС-а за дистрибуцију достигла је у октобру 99,71 одсто, а то је за нијансу више од септембарског остварења (99,08 одсто). Са оваквим процентом наплате на месечном нивоу и у десетом месецу, ПД ЕД су на добром путу да на годишњем нивоу остваре већу наплату од планирана 94 процента за 2011. годину. Објективна су очекивања да ће се ова година окончати са укупним процентом наплате од 96 процената.

*Оиага број куица који
усевају да остваре
иоуст ио основу
иравременои илаћања
рачуна.*

*Увећава се број великих
дужника и висина
њихових дуовања*

но увећавају, тако да су достигли око 73 милијарде динара. У том износу купци из категорије „домаћинство“ дугују око 38,3 милијарде.

Одржати ниво

Најбољу наплату фактурисане реализације у октобру остварила је „Електродистрибуција Београд“ (103,37 одсто). Следе „Центар“ са 101,14 одсто, „Електровојводина“ са 99,27, „Југоисток“ са 98,82 и „Електросрбија“ са 96,63 процента. Кумулативно за десет месе-

Наплата боља од планиране: са састанка у Крагујевцу

Ово је констатовано на састанку са директорима дирекција за трговину привредних друштава за дистрибуцију, одржаном 4. новембра у Крагујевцу, под председништвом Милана Миросављевића, директора Сектора за трговину и односе са тарифним купцима у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије. Између осталог, наглашено је да је октобарски степен наплате очигледно резултат додатног појачаног ангажовања дистрибуција, које из месеца у месец све теже наплаћују рачуне, нарочито од посрнутих предузећа и буџетских институција, али и од домаћинстава. Посебно тешко иде наплата старих дугова, који се додат-

Губици и наплата

Учесници састанка сагласили су се да је код великих дужника једино решење измештање мерних места и да за набавку ове опреме треба наћи средства, што би могло да се дефинише као циљ на нивоу ЕПС-а. При томе, речено је и да је потребно равномерније радно ангажовање по делатностима у дистрибуцији, јер у глобалу знатно мање радних часова се утроши на активности за наплату, него на искључиво дистрибутивне радње, као што су отклањање кварова, извођење радова на опреми и мрежи, па и трагање за неовлашћеном потрошњом. Предложено је да се једновремено планира радно ангажовање и запослених и средстава рада на наплати и смањивању губитака електричне енергије.

ци, најбољи резултат има „Електросрбија“ (99,36 одсто), потом „Електровојводина“ (97,45 одсто) и „Електродистрибуција Београд“ (95,82 одсто). „Југоисток“ је на десетомесечном нивоу циљани годишњи степен наплате премашио за 1,19 одсто (95,19 одсто), а „Центар“ још не успева да надокнади заостатке из претходних периода, тако да је његово остварење у овом периоду 93,35 одсто фактурисане реализације.

Имајући у виду традиционално лошу наплату у новембру, Миросављевић је предочио да дистрибутери овога месеца треба посебно да се потруде да степен наплате одрже на достигнутом нивоу. Реч је о томе да само са добром напла-

рачунае

том у новембру и, потом, у децембру може да се одржи овогодишњи тренд увећане наплате, који је за десет месец збирно износио 96,79 одсто од фактурисане реализације. На тај начин и на годишњем нивоу изашло би се из „лоше наплате“ у претходне две године.

■ Наплатити и велике дугове

Износећи тешкоће с којима се суочавају у постизању циљаног степена наплате на месечном нивоу, директори дирекција за трговину оценили су да се дошло до „цеђења суве дреновине“, што се нарочито види по томе да опада број купаца који успевају да остваре попуст по основу правовременог плаћања рачуна. Они рачун у току месеца плате, али очито тек кад стигне пензија или плата. Ипак, на састанку се више говорило о великим дужницима, чији се број и дуг увећавају и за које се једино решење види у измештању мерних места. Наведено је да 3,95 одсто или 78.000 купаца у категорији „домаћинство“ дугује око 22 милијарде динара. Учесници у разговору су, међутим, истакли да када треба бирати између изградње трафо-станице или набавке и измештања мерне опреме ПД се радије опредељују за трафо-станицу.

На састанку је највише пажње посвећено наплати испоручене електричне енергије од великих дужника, чији се дугови увећавају. Наведено је да четири - пет одсто купаца дугује 70 одсто ненаплаћених потраживања. То су они купци који имају дуг већи од 100.000 динара. Нажалост, међу њима је знатан број и оних који дугују више од милион динара, и то у категорији „домаћинства“. Питање шта је најбоље учинити са таквим дужницима директори дирекција за трговину више су постављали него што су налазили и пружали прави одговор. Било је, додуше, доста речи о утуживању, али са много упитника колико је оно сврсисходно. Ипак, скренута је пажња да се сви дужници морају утужити макар и само зато што је то једини начин да се дуг отпише као ненаплатив, наравно код оних купаца код којих нема од чега да се наплати. Код оних који имају, а таквих је много више, треба инсистирати на принудној наплати, па и у имовини коју дужник има.

А. ЦВИЈАНОВИЋ

■ Драгомир Марковић

■ Никола Литвиненко

Етичка на првом месту

Драгомир Марковић, генерални директор „Електропривреде Србије“ и Никола Литвиненко, директор пословне функције Интерна ревизија и контрола пословног система у ЕПС упутили су писмо пословним партнерима и купцима електричне енергије, поводом недавног формирања ове нове функције у систему ЕПС-а.

- Увођењем нове функције Интерне ревизије и контроле пословног система у сам врх компаније, Електропривреда Србије потврђује да у свом раду промовише етичко и транспарентно пословање, као и антикорупцијски начин рада, посебно у области набавке добара и услуга, финансија, запошљавања и интерних и екстерних пословних односа – део је писма партнерима и купцима. - Стручност и примена најбољих пракси у сродним делатностима основа су за доношење свих пословних одлука, друштвену одговорност, деполитизацију и јавност у раду, благовремено, истинито и редовно извештавање власника и грађана.

У писму се истиче да ће нова функција у ЕПС-у надзирати све аспекте пословања свих 12 привредних друштава у оквиру компаније. Задачи нове функције Интерне контроле и ревизије произилазе из строго дефинисаних процедура којима се промовишу и афирмишу сви аспекти етичког пословања унутар компаније, а који подразумевају транспарентност, стручност, друштвену одговорност, деполитизацију, примену најбољих пракси и благовремено и истинито извештавање надлежних структура и јавности. Увођење ове функције има за циљ побољшање рада предузећа и превентивно деловање кроз препознавање ризика пословања и усвајање најквалитетнијих процедура. Функција Интерне ревизије и контроле пословног система новина је у пословању јавних предузећа и један је од корака ка приближавању стандардима Европске уније.

- Очекујемо да сви наши купци електричне енергије и пословни партнери подрже наша опредељења и активности на афирмацији таквих етичких принципа. Њихову сарадњу и подршку очекујемо и у активностима на сузбијању свих недозвољених и непримерених манипулисања нетачним информацијама о нама, а којима се на крајње непримерен начин у јавности дискредитују и наши запослени и наши пословни партнери – део је заједничког писма Марковића и Литвиненка. - Ми гарантујемо да ћемо свима онима који нас подржавају у остваривању највиших етичких стандарда пословног понашања и афирмацији истине о нашем раду, обезбедити статус пријатеља компаније уз највећу захвалност.

ЕПС у свом раду промовише етичко и транспарентно пословање. – Интерна ревизија и контрола пословног система надзираће све аспекте рада у ЕПС и у свих 12 привредних друштава

Еколоџија - залог за ЕУ

Колико је важно улагати у заштиту животне средине, које све пројекте је „Електропривреда Србије“ спровела последњих неколико година, као и планове у овој области, 4. и 5. новембра представили су Михајло Гаврић, директор за заштиту животне средине у ЕПС-у и Мирослав Спасојевић, саветник у пословној функцији „Заштита животне средине“ за ЈП ЕПС и ПД, током радионице за новинаре на Сребрном језеру.

У заштиту животну средину ЕПС је од 2004. године уложио 138 милиона евра, а да би се рад електрана ускладио са стандардима Европске уније до 2017. треба да уложи 1,2 милијарде евра. Гаврић је нагласио да су уложена средства у електрофилтере термоелектрана, како би њихов рад био у складу са прописима ЕУ, као и у измене система за транспорт пепела, чиме се загађење ваздуха смањило 13 пута у односу на ранији период.

- Емитовање сумпордиоксида из Термоелектране „Никола Тесла“ смањено је тако девет пута, односно 88 одсто, азотних оксида три пута или 62 процента, док су прашкасте материје умањене 13 пута, односно за 91 одсто – објаснио је Гаврић. - Тиме је добијена најдиректнија заштита ваздуха и здравља становништва у околини термоелектрана. Истовремено, успели смо да елиминишемо секундарну емисију и подизање прашине, као и истицање тешких метала у подземне воде, а самим тим и доспевање у ланац исхране.

У периоду од 2004. до 2011. уложено је око 53 милиона евра у реконструкцију или замену електрофилтера, а од шест блокова у Термоелектрани „Никола Тесла А“ остало је да се то учини још на блоку 3, што би требало да буде урађено 2014. године. За увођење нове технологије и реконструкцију система транспорта и одлагања пепела и шљаке на депоније уложе-

Ефекти досадашњих улагања веома видљиви. Планиране инвестиције од 1,2 милијарде евра, а од њога њоловина у системе за одсумпоровање

Закони и уредбе

У енергетском сектору до краја 2017. године Србија треба да са европским прописима о заштити животне средине усклади или да донесе 54 закона и 10 уредби. Треба обезбедити и 66 правилника, 12 одлука, 41 међународни уговор из области заштите животне средине, 13 важних међународних конвенција и четири акта везана за законодавство ЕУ.

но је 85 милиона евра. Инвестирано је у системе у Костоцу Б и ТЕНТ Б који су сада потпуно функционални, као и у систем у „Колубари“. Како је навео Гаврић, у току је изградња система у ТЕ „Костолац А“ која би требало да буде завршена 2012. године. Остало је, ипак, да се тај систем угради у ТЕНТ А, што ће бити и најскупљи захват.

Од пет пројеката у које ЕПС намерава да инвестира 1,2 милијарде евра у заштиту животне средине до 2017. године, највреднији је систем за одсумпоровање термоелектрана „Никола Тесла“ и „Костолац“, за шта је потребно 544 милиона евра.

Опасност од затварања електрана

За пројекат одсумпоровања ТЕНТ-а ЕПС је обезбедио кредит из програма јапанске државне помоћи Србији (ODA) у вредности од 28 милијарди јена, односно 246 милиона евра, са предвиђеним периодом отплате од 15 година, укључујући грејс период од пет година и камату од 0,6 одсто. Укупна вредност пројекта одсумпоровања процењена је на 300 милиона евра, а ЕПС ће његову реализацију финансирати са 15 одсто.

- Као нуспродукт оваквог начина пречишћавање димних гасова технологијом влажног кречњака настаје гипс који би могао да се употреби за даљу производњу – објаснио је Гаврић. - Годишње би се на основу система одсумпоровања могло произвести 400.000 тона гипса.

Међу приоритетима ЕПС-а су реконструкција система за транспорт и одлагање пепела и шљаке у које треба уложити још око 50 милиона евра, замена преосталих електрофилтера у термоелектранама, као и пречишћавање отпадних вода и уклањање уља из постројења ЕПС-а.

Директор заштите животне средине у ЕПС-у

■ Предавање на радионици за новинаре

истакао је да се у процесу усклађивања законодавне регулативе Србије са ЕУ 30 одсто односи на заштиту животне средине. У склопу те трећине чак 70 одсто везано је за ЕПС. А Србија се чланством у Енергетској заједници обавезала и да до 2017. године потпуно усклади своје законодавство са ЕУ у области животне средине, у делу који се односи на енергетику. Гаврић је нагласио да је веома значајна Директива о интегрисаној превенцији и контроли загађења, којом се регулише питање дозвола за постројења, а посебно је битна Директива о великим ложиштима.

- Ако се Србија на енергетском плану не модернизује и не уведе неопходне стандарде у области животне средине, постоји опасност од затварања енергетских објеката како се земља буде приближавала ЕУ – објаснио је Гаврић. – Србија треба да се спреми и за систем квота за емисију угљен-диоксида, како не би дошла у ситуацију да плаћа високе казне за прекорачења емисија. ЕПС емитује око 40 милиона тона угљен-диоксида годишње, а Србија се приближава нивоу емисије CO₂ из 1990. године од око 70 милиона тона.

Мирослав Спасојевић, саветник за заштиту животне средине у ЕПС, рекао је да нови европски прописи предвиђају и плаћање пенала за прекорачење емисије штетних гасова, а казне иду и до 100 евра по тони.

- Уколико Србија добије статус кандидата за чланство у ЕУ, а посебно датум почетка преговора о придруживању, њене обавезе везане за борбу против климатских промена и смањење емисије угљен-диоксида биле би умногоме повећане – рекао је Спасојевић.

■ Пепео је сировина

Он је напоменуо да би у том случају, и према садашњим ценама од 15 евра по тони, ЕПС за годишњу емисију угљен-диоксида, која је између 30 и 35 милиона тона, морао да плати своту која је једнака укупном обртну средстава предузећа.

- То би на крају платили потрошачи, наши грађани – рекао је Спасојевић. – ЕПС је највећи произвођач емисије угљен-диоксида и других гасова са ефектом „стаклене баште“, јер учествује са 60 до 70 одсто. Зато и мора да се уради оно што је најбољње, односно да се инвестира у енергетску ефикасност – и у производњи, али и у дистрибуцији и потрошњи.

Тако би и ефекат планираних инвестиција требало да буде смањење загађујућих материја, као што су прашкасте материје и гасови, а радиће се и на решавању секундарних емисија са депонија, као и на рекултивацији земљишта, на чему је до сада мало учињено.

Током радионице указано је на могућност коришћења производа који настаје сагоревањем угља - летећег пепела, а који би могао да се искористи. Летећи пепео, који се сада третира као отпад и одлаже на депоније, могао би се искористити пре свега у цементној индустрији и изградњи путева, али се он врло мало користи у Србији за разлику од неких развијених земаља.

Обавезе за борбу против климатских промена се повећавају

Банка за трговину

- Србија мора да оспособи институције за трговину емисијом CO₂ и унапреди људске ресурсе, као и да оснује банку која ће у име државе бити надлежна за трговину емисијама, односно у којој ће се полагати права на трговину емисијама – објаснио је Спасојевић. – Неопходне су инвестиције у енергетски систем и у све велике кориснике енергије и велике произвођаче емисија CO₂, како би постали енергетски ефикасни. То ће директно утицати на њихову способност као фирми да опстану, јер уколико имају мање емисија њихова позиција на тржишту биће боља.

трији и изградњи путева, али се он врло мало користи у Србији за разлику од неких развијених земаља.

- ЕПС је у 2009. години произвео, са максималним капацитетима, око шест милиона тона пепела, а од тога би се у индустрији цемента могло искористи између 600.000 и 800.000 тона пепела или 10 до 12 одсто - рекао је Гаврић. - Остатак пепела је мањи што је угља квалитетнији, а сагоревањем лигнита који се највише користи у Србији остатак пепела износи 18 до 20 одсто.

Пепео се може користити у цементној индустрији као везивно средство, уместо лапорца, што би допринело и смањењу емисије CO₂. Како је објаснио Гаврић, велике компаније у свету се увелико припремају за то, а с обзиром да су код нас можда неки од највећих произвођача, то је и једна од могућности. Постоји и опција извоза пепела из Србије, а посебно за то је заинтересована Хрватска, у којој је његова примена веома добро регулисана.

Директор за животну средину у ЕПС-у навео је и да би у Србији, према независној студији чешких стручњака, са коришћењем пепела цена изградње километра ауто-пута, зависно од услова изградње, била 30 до 80 одсто јефтинија. Гаврић је рекао и то да је на депонијама у Србији складиштено 200 милиона тона пепела, али да је већина њих грађена пре 30 и 40 година по старим стандардима. Ипак, депонија у Костолцу изграђена је по савременим међународним стандардима.

А. Б. М.

Цене енергије у Србији морају да расту до нивоа који обезбеђује профит. Више цене енергената морају покривати и трошкове производње енергије из обновљивих извора, као и смањења емисије угљен-диоксида. До 2020. године

них цена енергената у Србији, односно успостављање тржишних цена. На тај начин би се енергетски сектор учинио атрактивним за инвестирање.

- Европска унија захтева и завршетак организационих структурних промена

Профит из цена енергије!

„Електропривреде Србије“ и „Србијагаса“ кроз раздвајање делатности, да би се обезбедили услови за отварање тржишта - нагласио је Маћић.

Представљајући пројекат развоја дистрибутивне мреже ЕПС-а, Драгослав

Ове цене морају да расту до нивоа који би покривао трошкове производње енергије из обновљивих извора, односно смањења емисије CO₂.

Енергетски сектор требало би учинити атрактивним за инвестирање

Са седнице Одбора Удружења за енергетику и енергетско рударство

планира се престанак коришћења неких старих електрана, како би се испунили еколошки захтеви, те потребе за струјом треба покривати из нових, савремених термоелектрана на угљан и гас, хидроелектрана, обновљивих извора и увозом. Утицајем глобалне кризе појачан је опрез инвеститора, а тај ризик се преноси на купце повећањем цена енергије.

Ово је изјавио Љубо Маћић, председник Савета Агенције за енергетику Србије, на седници Одбора Удружења за енергетику и енергетско рударство Привредне коморе Србије, одржаној 16. новембра. Према његовим речима, новим Законом о енергетици крајњи купци струје и природног гаса имају право да слободно бирају снабдевача на тржишту с тим што ће домаћинства то право почети да остварују 1. јануара 2015. године. Маћић је подсетио да Европска комисија тражи што брже укидање регулаци-

Драган Станковић

- нови стари председник

На конститутивној седници Одбора Удружења за енергетику и енергетско рударство ПКС, за председника Одбора поново је изабран Драган Станковић, директор ХЕ „Ђердап“, а за заменика председника чланови Одбора изгласали су Слободана Соколовића из „НИС Гаспромњефта“. Слободан Петровић, секретар Удружења за енергетику и енергетско рударство ПКС, предложио је да се у новом пословнику о раду Одбора који броји 35 чланова, формира председништво Одбора, како би се неке одлуке оперативније и брже доносиле. Чланови Одбора једногласно су изгласали нови пословник о раду, у коме је наведено да су у Председништво Одбора изабрани председник, његов заменик и председници групација.

Цицковић, технички менаџер пројекта, нагласио је да ће се нови систем мерења за почетак имплементирати на територији Новог Пазара, Врбаса, Крњаче, Велике Планае и Врања. Реч је о пилот-пројекту у коме се почиње од анализе тренутног стања у дистрибутивној мрежи, да би се стигло до уградње нових, софистицираних бројила и мерних уређаја. Пројекат се финансира из кредита Европске инвестиционе банке и Европске банке за обнову и развој, чија је вредност 80 милиона евра. На челу тима је Мирослав Лутовац, директор за стратешко планирање и инжењеринг у дистрибуцији у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције. Слање тендерских понуда ће се обавити закључно са децембром.

- Планирано је да најповољнији понуђачи буду изабрани до јуна 2012. године, а целокупни пројекат требало би да се заврши у децембру 2013. године - објаснио је Цицковић. - Успешност реализације пројекта огледаће се у смањењу губитака електричне енергије и бољој наплати потрошње, што паметне мреже и бројила омогућавају. Из прегледа места која су одабрана за имплементацију пројекта јасно је да су циљане средине у којима су губици, нарочито нетехнички, велики, а наплата слабија него другде. Са новим системом даљинског управљања потрошњом та слика треба да се промени.

У наредних пет до седам година Србија би требало да са стратешким партнерима изгради 14 већих и девет мањих хидроелектрана, две термоелектране, две гасне електране и свој део гасовода Јужни ток. Планирано је да се уложи до девет милијарди евра.

Д. Г. В.

Признање за модернизацију система

Председник Скупштине АП Војводине Шандор Егереси, са сарадницима, посетио је 18. новембра ПД „Електровојводина“ у којој је, након разговора са директором др Тихомиром Симићем, обишао савремени недавно отворени дистрибутивни диспечерски центар овог ПД.

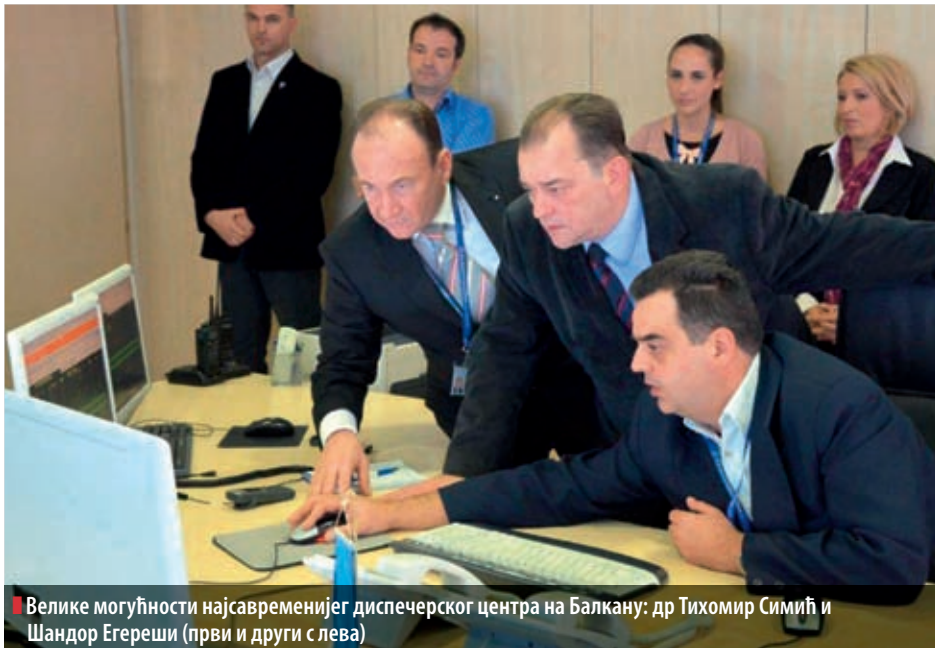
Др Симић је упознао високе госте из Скупштине Војводине о могућностима и раду овог најсавременијег диспечерског центра на Балкану. Председник Егереси је, након упознавања са могућностима рада центра, рекао да је импресиониран функцијама, изгледом и перформансама које центар пружа и одао признање „Електровојводини“ и директору Симићу на одговорном раду и залагањима да се електроенергетски систем модернизује и да се у ову област уведе врхунски стандарди у раду.

Председнику Скупштине Војводине др Симић је, на крају посете, уручио прву енергетску платну картицу у Републици Србији и при том је истакао да „Електровојводина“, упоредо са текућим пословањем, упорно ради и на повећању

нивоа наплате и смањењу губитака. А то су и главни приоритети у пословању, уз увођење нових технологија. Симић је истакао да „Електровојводина“ унапређује

пословне процесе и да води рачуна о сарадњи са купцима за напредак и добробит свих грађана Војводине и Србије.

М. Ш.

Велике могућности најсавременијег диспечерског центра на Балкану: др Тихомир Симић и Шандор Егереси (први и други с лева)

Акција електромонтера у Огранку Крушевац

Заједнички у реконструкцију мреже

Да би започете радове на електроенергетским објектима довршила пре зиме, ПД „Електросрбија“ вратила се акцији, као помало заборављеном методу рада. Тако је првих новембарских дана више од 150 електромонтера из Крушевца, Краљева, Рашке, Врњачке Бање, Јагодине, Ужица и „Електромонтаже“ из

вело електромонтажне радове на нисконапонској мрежи у селима на конзуму Огранка ЕД Крушевац. За само два дана реконструисано је 15 километара мреже у селима: Вратари код Крушевца, Вражогрнци у Општини Александровац и Стројинци у Општини Брус. Вредност радова износи 30 милиона динара. Сва

домаћинства су добила квалитетан напон, а струје ће бити довољно и за мале фирме из области пољопривреде и грађевинске делатности.

„Електросрбија“ има искуства у организовању оваквих акција. Оне су вишеструко корисне, јер се све ради у сопственој режији. За кратко време обави се доста посла, рационално се користи механизација, потрошачи краће време остају без напона. Најважније је да се посао добро припреми и организује - рекао је тим поводом Слободан Михајловић, директор ПД „Електросрбија“.

Обилазећи екипе на терену, др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а, истакао је да је ово прави пример како треба да се ради и да добра искуства не треба мењати. Др Марковић је нагласио да ће УО ЕПС-а ускоро донети одлуку да се у наредној години на подручју свих привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије угради око 100.000 бетонских стубова, што ће упослити капацитете фабрика које их производе, а посао ће да добије још око 400 електромонтера.

Б. ПАВЛОВИЋ

За само два дана реконструисано 15 километара мреже

Улагања нису ситала

И поред финансијске кризе и све веће опрезности инвеститора, „Електропривреда Србије“ ни током ове године није посустала са улагањима. У ремонтно одржавање и финансирање пројеката модернизација уложено је око 600 милиона евра. Око 200 милиона евра издвојено је за одржавање, док је 250 милиона инвестирано из средстава ЕПС-а, а 150 милиона евра из кредитних аранжмана.

Како у разговору за наш лист каже Душан Живковић, директор Сектора за инвестиције у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције, у време отежаног финансирања веома је значајно да систем какав је ЕПС настави са улагањима и упошљавањем највећег дела српске привреде. Мада се чини да у 2011. години није било превише инвестиционих подухвата, списак пројеката на којима се радило је подугачак. Као један од послова на којима се предано радило, Живковић истиче припрему тендера за набавку мерне опреме из зајмова Европске банке за обнову и развој и Европске инвестиционе банке.

- Након сагласности консултанта и банке очекујемо да се већ крајем године покре-

Следећа година биће у знаку насртавка зајочейих и у ситаршу ѿланираних ѿројекатѿа.

Са нереалном ценом нема одрживој развоја

не и тендерска процедура – објаснио нам је Живковић. – И модернизација Хидроелектране „Зворник“, такође, везана је за кредит и то немачке развојне банке. Ових дана потписаћемо уговор са консултантом, те након ревизије и сагласности банке, крајем ове године очекујемо и објаву тендера.

Као пројекат који иде планираном динамиком, Живковић помиње модернизацију ХЕ „Бајина Башта“, где је недавно пуштен у рад други обновљени агрегат, а започете су активности на модернизацији трећег. На примеру ХЕ „Бајина Башта“ показало се да је рад заједничког тима пун погодак. Не посустају ни пројекти на млиновима у ТЕНТ, али постоје тешкоће и кашњење у реализацији система за транспорт пепела и шљаке у ТЕ „Костолац“.

- Промењена је локација, што је за собом повукло ажурирање документације, измену техничког решења, повећање трошкова и продужење рокова, али то је ризик у свим инвестиционим пројектима – указује директор Сектора за инвестиције.

■ Цунами није зауставио пројекат

Као пример пројекта који иде планираним током, и поред изазова са којима се суочио у једном тренутку након цунамија, Живковић помиње кредит са јапанском владом и потписивање уговора вредног 28 милијарди јена. Новцем из тог зајма биће финансирана градња система за одсумпоравање у Термоелектрани „Никола Тесла“.

- План је да направимо систем за одсумпоравање на ТЕНТ А, на блоковима А3, А4, А5, А6 при чему свакако треба напоменути да постоји обострано расположење да се из дела кредита и сопствених средстава реализује систем за одсумпоравање и на блоковима Б1 и Б2 – објаснио је наш саговорник. – Следи избор консултанта, припрема тендерске документације како би се већ следеће године објавио тендер и изабрао испоручилац опреме и радова.

ЕПС није везан за јапанску технологију, али је извесно да ће јапанске фирме исказати озбиљну заинтересованост за учешће у послу. Није тајна ни да Јапан држи око две трећине светског тржишта у одсумпоравању и да је увео тај систем на свим својим блоковима. Живковић истиче да ће то бити међународни отворени тендер и да ће ЕПС изабрати најбољу технологију. Као један од кредита који би до краја године требало да буде одобрен, директор Сектора за инвестиције помиње зајам од EBRD, вредан 45 милиона евра, за модернизацију постојећих и градњу нових малих ХЕ на водoprивредним објектима.

- Зајам за мале ХЕ уклапа се у послове новог привредног друштва „ЕПС обновљиви извори“, а план је да производња из малих ХЕ добија подстицајна средства, популарне „feed in“ тарифе – каже Живковић.

Наш саговорник подсећа да је зајам од EBRD за нови систем управљања квалитетом угља у

Рударском басену „Колубара“ комплетиран, док је кредит од немачког KfW у завршној фази. Ипак, напредак овог пројекта успориле су организације конструктивних приступа, којим се створе значајна оперативна ограничења, потом прелазе у зону немогућности прављења било каквог помака, а уједно се и затварају врата за договор и почетак инвестиције.

- Летос смо изгубили много времена и пред јасне подршке банака, одлучних ставова државе, јер је све било под лупом. Да нисмо испунили услове заштите животне средине и поштовања људских права никако не бисмо добили кредит – каже Живковић. – Постала је пракса да се значајни проблеми појављују тамо где је утицај самог ЕПС-а на решавање недовољан. Политика, надлежни ресори и држава треба да заузму чвршћи став са јасном попуком да се не може свима удовољити и да су компромиси неминовност.

■ Нови објекти за тржишну утакмицу

У Дирекцији за стратегију и инвестиције актуелан је рад на Годишњем плану пословања и плану инвестиција за 2012. годину, као и на Средњерочном плану развоја од 2012. до 2017. године. Идеја је да се после модернизација и започетних пројеката у заштити животне средине стартује и са развојним пројектима. Треба се припремити за тржишну утакмицу, а то се може само са изградњом нових ТЕ и ХЕ и отварањем копова кроз различите моделе стратешког партнерства и заједничког улагања.

- Надамо се да ће развојни програм бити та следећа фаза, иако нам светска догађања не иду на руку, а то смо искусили већ после 2008. године. Треба истрајати и не треба посебно издвајати ниједан пројекат, већ на сваком од њих радити – указује Живковић. - Припрема се документација за све пројекте, ради се експропријација и привођење земљишта намени.

Један од пројеката о којем се до скоро мало говорило, како истиче наш саговорник, јесте градња реверзибилне ХЕ „Бистрица“. Значај ове РХЕ је у томе што је то вид енергије који треба да помогне одрживо функционисање обновљивих извора енергије, како у Србији, тако и у региону. Са укључивањем већег броја ветропаркова, појавиће се и проблем недостајуће енергије за балансирање. Започета је припрема документације, планирају се и радови на прилазним путевима овој локацији. Иако ова РХЕ до недавно није била наш адут, како каже Живковић, све је јасније да за њу расте интересовање код инвеститора.

- Градњом ове РХЕ створићемо флексибилнији и одрживи систем, као и услове за додатни профит. Право је време за размишљање и прве потезе, јер је извесно да ће тржиште вући у том правцу – тврди директор Сектора за инвестиције. - Сви пројекти су на столу, постоји интересовање, види се утицај кризе, али и даље смо посвећени стварању услова да се нешто од тога и деси. Поред све извесније

Паре из дуга нису оперативне

Када је реч о кашњењу модернизације ХЕ „Ђердап 1“, упркос одличним техничким показатељима ревитализованог шестог агрегата, Живковић каже да се начин финансирања, односно клириншки дуг, није показао као најоперативнији. - Нико не троши радо текућа средства на име дуга, а у ланцу су, осим ЕПС-а и „Ђердапа“, и испоручиоци опреме и две државе. Довољно је да се нека процедура мало продужи, закасни са испоруком или плаћањем, а уз велики број учесника, лако је израчунати и колики је утицај на кашњење – објаснио нам је Живковић. - Тренутно се модернизује четврти агрегат, за који очекујемо одличне техничке показатеље, али и кашњење, за које верујем да ће бити мање. Надам се да ће се сваки следећи агрегат реализовати у предвиђеним роковима, посебно имајући у виду и значајније финансирање ЕПС-а у наредном периоду.

ТЕ „Колубара Б“, трагамо за могућностима за ТЕНТ БЗ и коп „Радљево“, пројеката нових ХЕ, а верујем да ћемо наћи начине да привучемо још неке инвеститоре.

Запошљавање домаће привреде један је од дугогодишњих начина рада у ЕПС, али се већ дужи време поставља питање колико је она у ситуацији да нас прати. Могућности домаћих фирми постају лимитиране и, како каже наш саговорник, „уско грло“ за неке послове.

■ Стварање услова за одрживо пословање

Како објашњава Живковић, колико год да се трудимо, често се такав начин рада врати као бумеранг, јер због њиховог кашњења, касне наше активности, а то није добро, поготово ако се финансирају из кредита. Нивелација цена енергената, према речима нашег саговорника, једна је од важних претпоставки одрживости енергетике.

- Суштина је да сваки енергент има реалну и тржишно одрживу цену и то није лако, али је постигнуто са горивом. Полако иде и са гасом, али се прави диспропорција у односу на електричну енергију – каже Живковић. – Са ниском ценом расту потрошња и технички губици, а ту нема ни одрживог развоја. И врло брзо треба нешто мењати. Наравно, треба бринути о социјалном аспекту, али, још једном напомињем, тешко је имати одрживи развој, ако направите електрану од 350 мегавата и најфинији облик

■ Модернизација ХЕ „Зворник“ из кредита Немачке развојне банке

*Идеја је да се
после година
модернизација и
започетних
пројеката у
заштити животне
средине стартује и
са развојним
пројектима*

енергије утрошите на грејање и повећање губитака. А поврх свега, без прихода довољних за покривање трошкова инвестирања.

Зато, како сматра наш саговорник, треба очекивати да власник ЕПС-а, усвајањем планова пословања, омогући одрживост и створи услове за развој. Јер са овако наметнутим ризицима, условљеним ниском ценом електричне енергије, не стварају се услови за диверзификацију зависности, а ни услови за дугорочно одрживо пословање. **А. МУСЛИБЕГОВИЋ**

Суша траје, потрошња расте

Суша ове године баш потраја, више од осам месеци. По неколико кишних дана у два-три летошња месеца једва да се памте. Дотоци су, истина, на кратко увећавани, али је у билансу стања на месечном нивоу то било готово занемарљиво. Од пролетос, проточне хидроелектране ЕПС-а ниједног месеца нису могле у целости да реализују планирану производњу. Ниски дотоци умањивали су им учинке и за трећину планираних количина, а у зиму се ево улази са производњом мањом од половине планираних киловат-сати и са знатно смањеним резервама енергетског садржаја у језерима акумулационих ХЕ. И само то довољно је да се електроенергетска ситуација у Србији сматра озбиљном.

Миладин Басарић, помоћник директора Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, каже да су главни ослонац електроенергетског система ЕПС-а термоелектране на угља, а да хидрологија, то јест производња електричне енергије у хидроелектранама, одређује да ли ће трећина потребних количина електричне енергије бити јефтинија или скупља.

- Производња хидроелектрана чини трећину укупне годишње производње ЕПС-а и због тога - истиче Басарић - хидросектор има значајну улогу у систему, а нарочито акумулационе ХЕ. Оне се током године користе за tzv. пеглање врхова потрошње, покривање испада термокапацитета и надокнаду мањка производње из проточних ХЕ у сушном периоду. Такође, у зимским месецима резерве воде из језера акумулационих ХЕ користе се за покривање увећане потрошње и енергетска су резерва систему.

■ Лош старт за зиму

Ове јесени, међутим, те резерве су мање него што је планирано за ово доба године. Према информацијама из Дирекције за трговину, у језерима је тек око 50 одсто максималног садржаја. Питали смо нашег саговорника да ли је то довољно да се зима колико-толико спокојно дочека.

- Овакво стање у језерима акумулационих ХЕ није добар старт за зимску сезону и зимску потрошњу електричне енергије. Ми смо од летос штедели резерве воде и настојали да уз изузетну производњу термоелектрана и што мањим коришћењем

Недостигајуће количине енергије набављају се на тржишту, а резерве воде у акумулационим језерима чувају за случај да се суша настави и наредних месеци.

Увећавају се трошкови ЕПС-а

акумулација ублажимо последице суше. То, међутим, није било довољно. Суша се наставила и њене последице постајале су све веће. Зато смо морали да потражимо и алтернативно решење и да га правремено применимо. У принципу, када се у зиму улази са садржајем резерви у акумулацијама нижим од планираног, благовремено мора да се обезбеди набавка недостајућих количина електричне енергије на тржишту. Сада смо управо у таквој ситуацији. Колико год да смо штедели резерве воде у акумулацијама, набавка на тржишту била је неминовна. Дотоци не само на профилима проточних ХЕ, него и у акумулациона језера, били су све време, а

и сада су, значајно нижи од билансираних. А не зна се када ће суша престати. Зато ове године раније него претходних купујемо електричну енергију на тржишту за потребе снабдевања тарифних купаца - рекао је Басарић и истакао да ће ЕПС набавити довољне количине енергије да подмири потрошњу.

Шта то значи са аспекта трошкова ЕПС-а?

- У складу са својим обавезама које су дефинисане Електроенергетским билансом Републике Србије, ЕПС је дужан да обезбеди уредно снабдевање тарифних купаца електричном енергијом, што редовно и чинимо. При томе, билансом се сваке године планира да се недостајуће количине за зимску потрошњу набаве на тржишту или, како се то раније називало, увозом. Познато је, наиме, да ЕПС нема довољно капацитета да подмири зимску потрошњу и да у нашем систему недостаје цела једна електрана. Неколико година узастопце, захваљујући знатно побољшаном стању опреме у термоелектранама, високој производњи угља, па и доброј хидрологији, ми нисмо морали да купимо све планиране количине. Ове године, оваква рационалност је немогућа и ми смо морали знатно више него што је планирано да ангажујемо „Панонске ТЕ-ТО“, чија је производња, с обзиром да користе гас, значајно скупља него ХЕ, а такође и да почнемо набавку на тржишту већ у трећој декади октобра. Највероватније је, судећи према временским прогнозама, да ћемо све до краја године морати да купујемо знатно веће количине него што је планирано - казao је Басарић.

На питање за кога је куповина скупља, Басарић је одговорио да је скупља за ЕПС и да купци ни на који начин неће осетити последице суше, као што нису, у погледу снабдевања електричном енергијом, ни протеклих осам месеци. Нити ће бити без електричне енергије, нити ће им се увећавати цена kWh, као што се догађало некима у окружењу када су тамошње електропривреде биле приморане да увозе струју.

■ Није само суша, већ и потрошња

- У ЕПС-у, директна последица суше биће увећани трошкови за обезбеђење билансираних количина, јер ћемо уместо значајног дела јефтине енергије из ХЕ има-

ти високо учешће скупих киловат-сати са тржишта и из „Панонских ТЕ-ТО“. Према томе, да поновим: ЕПС обезбеђује довољне количине електричне енергије за извршење електроенергетског биланса и тако ће наставити током наредних месеци, када ће потрошња бити велика, али било би веома добро ако не би била већа од уобичајене зимске - истакао је Басарић.

Наш саговорник сматра да висока потрошња од средине новембра није условљена само спољним температурама, већ да значајног утицаја има и диспаритет цена енергената, који потрошаче опредељује ка грејању на струју. Према његовим речима, ако би се ова тенденција наставила током целе зиме и ако би се из било ког разлога смањило учешће других система у обезбеђењу грејања, не би се поставило само питање како набавити довољно количина електричне енергије, него и како би то издржао ЕПС-ов дистрибутивни систем.

- Велике тешкоће ове јесени испољавају се и у набавци електричне енергије. Ако се не поправе хидролошке прилике, тешкоће у набавци могле би и да потрају. Реч је о томе да суша није погодила само Србију, већ цео регион југоисточне Европе. Зато је у нашем окружењу мало земаља које имају довољно енергије да не морају да је купују од других. Пре би се могло рећи да сви купују изувез Бугарске. То је разлог да се ове јесени не поставља питање колико кошта енергија, него да ли ће се успети да се благовремено купе одређене количине енергије. Ко за касни, остаје без енергије. При томе, не престано је отворено и питање да ли ће бити довољно прекограничних капацита-

Цена суше

- Разлика између сушне и кишне године у производном билансу ЕПС-а износи четири милијарде киловат-сати. Прошле године, када смо имали екстремно високе дотоке, укупна производња у хидроелектранама била је 12,5 милијарди киловат-сати. Ове године за десет месеци она је за око 500 милиона kWh мања од билансиране, а од прошлогодишњег остварења у истом периоду мања је за око 2,1 милијарде kWh. То значи да је ЕПС за ових десет месеци у систему имао око 2,1 милијарде kWh мање него у истом периоду прошле године и да је сав тај мањак надокнађен већом производњом из термоелектрана на угљ. Новембарска потрошња, премашила је оквире ових ресурса и зато су ангажовани максимални капацитети у «ТЕ-ТО Нови Сад» и «ТЕ-ТО Зрењанин», а додатно енергију набављамо и на тржишту - рекао је Басарић.

тета за пренос купљене енергије, јер готово сви купују и свима су високонапонски интерконективни далеководи потребни. Зато ЕПС мора да апелује на потрошаче да штеде електричну енергију, а лично мислим да би такве апеле требало да упуте сви позвани да брину о електроенергетској стабилности у Србији. Суша је ове године попримила карактеристике елементарне непогоде, тако да о њеним последицама не може да брине само ЕПС. Најбоље би било да то имају на уму сви купци кад год посегну да укључе додатно грејно тело у свом дому или радном простору - нагласио је Басарић.

И поред суше, ЕПС је ове године све до краја октобра успевао да сопственим капацитетима извршава Електроенергетски биланс, и то већом производњом из ТЕ на угљ и из акумулационих ХЕ.

- Од почетка новембра изостале су „планиране“ јесење кише и хидролошка ситуација се значајно погоршала, а потрошња је расла. До средине треће седмице новембра проточне ХЕ произвеле су само око 225 милиона kWh, што је за око 200 милиона kWh мање од билансираних количина. Од фебруара ове године, када је суша почела, па до сада, хидроенергија из остварених дотока у акумулациона језера (са ХЕ „Пива“) била је за око 350 милиона kWh мања од билансиране, а из проточних преко милијарду kWh мања. Процена је да у новембру проточне ХЕ неће моћи да произведу више од 370 милиона kWh, а то је тек половина од билансираних количина. С обзиром на спољну температуру од средине овог месеца и прогнозу до краја новембра, процењујемо да ће потрошња у овом месецу бити око пет одсто већа од билансиране. Највећи део те потрошње биће покривен производњом термоелектрана на угљ, које и даље производе више од планираног, а процењује се да ће новембар обележити производњом око 2,5 милијарди kWh, што је за око 300 милиона kWh, то јест више од 13 одсто пребачај билансираних количина. Акумулационе ХЕ производе мање од планираног, јер се резерве воде штеде за сигурно извршење билансних обавеза током наступајуће зиме, у случају да се суша настави - казао је Басарић.

АНКА ЦВИЈАНОВИЋ

■ Видљиве последице суше на Дунаву

Касни ревитализација ХЕ „Ђердап 1“

Лопатице пробацијају рок

Компанија „Силовије машине“ у предвиђеном року не може да испоручи нове лопатице радног кола са главчином и радним механизмом, због чега ће радови каснији око пет месеци.

Остали радови одвијају се по планираној динамици, а постојеће монтаже опреме предвиђен за јануар 2012. године

Љубиша Јокић

разумљивије уколико се зна да је обим радова у ревитализацији за 2,5 пута већи него што је био уговором дефинисан.

- Руководство ПД „ХЕ Ђердап“ у мају ове године одржало је састанак са руским партнером „Силовије машине“ на којем се разговарало о почетку ревитализације другог по реду агрегата, о чему је потписан и протокол. Значи, уз њихову сагласност ревитализација другог агрегата, а конкретно А4, почела је 1. јула – каже Љубиша Јокић, директор ХЕ „Ђердап 1“, објашњавајући битне детаље који су претходили оваквој неповољној ситуацији. Према предвиђеној динамици радова, коју су сачинили стручњаци ХЕ „Ђердап 1“, планирано је да се ревитализација тог агрегата заврши за годину дана, односно у јулу 2012. године, са чим су били упознати и руски партнери. Делови опреме за тај нови посао били су урађени у рекордном року од месец дана и у мају је већ почело формирање статора главног генератора на монтажном платоу. Извршено је и преношење статора траверзом на лицу места, после чега су радници АТБ „Север“ наставили са радовима на његовом формирању.

Како истиче Јокић, у ХЕ „Ђердап 1“ урађена је и прва фаза санационих радова на ремонтваној опреми, а затим је уследила отпрема делова за другу фазу санације у домаће фирме „Гоша ФОМ“ и „Прва петолетка“, као и у румунску компанију „Генералтурбо“ из Букурешта. Ови делови су, после тога, припремљени за другу фазу санације и спаковани за транспорт у Русију, у компанију „Силовије машине“. Друга фаза санационих радова, а коју они раде, обухватала је захвате на радном механизму радног кола и на вратилу турбине.

- Крајем септембра у Санкт Петербургу на састанку са руководством „Силовије машине“, на којем се разговарало о испоруци опреме за други агрегат на којем је почела ревитализација, руски партнер нас је обавестио да не може да испоручи лопатице радног кола, са главчином и радним механизмом – напомиње Јокић. – Зато ће радови, у односу на планирани рок, каснити за око пет месеци. „Силовије машине“ су у марту склопиле уговор са „Литостројем“ из Љубљане да се лопатице радног кола излију у Словенији, па да се ту и предобраде. А коначна обрада била би извршена у руској фирми ЛМЗ у Санкт Петербургу, у којој би се урадило и склапање радног кола, као и његово балансирање и испитивање. После тога оно би се испоручило ХЕ „Ђердап 1“. Значајно је и то да руски партнер гаранцију за исправан рад хидроагрегата даје у периоду од две

Ревитализација четвртог, а другог по реду, хидроагрегата у ХЕ „Ђердап 1“ биће у односу на планирани рок продужена за око пет месеци. Главни извођач ових радова, руска компанија „Силовије машине“ из Санкт Петербурга, обавестила је руководство ПД „ХЕ Ђердап“ да је разлог кашњења то што није у стању да у планираном року испоручи део нове опреме. Реч је о лопатицама радног кола, са главчином и радним механизмом. Модернизација агрегата највеће хидроелектране у Србији на тај начин суочила се са још једним већим застојем у обимним радовима, јер је непланирано закашњење, али тада због израде новог горњег прстена, прагило и послове на ревитализованом шестом агрегату. Имајући у виду и ово пробијање планираног рока, све то можда постаје

Радници АТБ „Север“ формирају статор главног генератора на А4

године, док она за његову експлоатацију важи у наредних 30 година.

Према речима Јокића, битно је да се преостали део радова на агрегату одвија по планираној динамици и у јануару 2012. године планиран је почетак монтаже опреме. Али због ове неповољне ситуације морали су да буду померени рокови за завршетак неких послова. О разлозима кашњења опреме за ревитализацију А 4 у односу на дате рокове, директор ПД „ХЕ Ђердап“ обавестио је генералног директора ЕПС-а и Министарство инфраструктуре и енергетике.

- Када је реч о ревитализованом шестом агрегату, у 72-часовни пробни рад ушао је 16. јуна, а после тога 21. јуна и у експлоатацију у гаранцијском периоду – подсећа Јокић. – После 2.000 сати рада, 24. октобра урађени су први контролни радови, који су по плану завршени за 28 дана, тачније 20. новембра. Контролни радови обухватили су прегледе радног кола, кавитацијских оштећења на њему и облози, као и свих лежајева. Међу важније од њих спадају и филтрирање

Већа снага и поузданост

Јокић истиче да су радови на ревитализацији хидроагрегата у ХЕ „Ђердап 1“ тренутно највреднији послови у ЕПС-у. Са завршетком модернизације свих шест агрегата продужиће се век електране на 40 година, а уз већу сигурност рада, а добиће се и већа инсталисана снага за 10 одсто, а што је равно још једној ХЕ „Зворник“ (која има снагу тих „добијених“ 100 MW). Следећи добитак је у томе што на ревитализацији, уз присуство руских специјалиста и стручњака, учествују радници ХЕ Ђердап, који ће тако много научити. А стицање таквог јединственог искуства не може се ни са чим мерити.

уља из система регулације и лежајева, замена повратне везе у систему регулације и послови на софтверској регулацији. Сви ови прегледи урађени су у сарадњи са руским специјалистима и то не само на градилишту, него и са стручњацима из Русије.

Следећи прегледи на шестом агрегату уговором су предвиђени по потреби на 4.000 и 6.000, а обавезно после 8.000 сати рада. И у ранијем периоду рада овог постројења - на 2.000 сати рада, на пример, констатовано је да су санациони радови на ревитализацији обављени квалитетно. А после ових прегледа реално је очекивати још поузданији рад А6, чија је максимална снага повећана на 205 мегавата, што омогућава његово пуно ангажовање при повећаним доточима.

М. ФИЛИПОВИЋ

ХЕ „Првонек“ ради са два агрегата, укупне снаге 900 киловата

„Зелена“ енергија из „Првонека“

Електропривреда Србије, у сарадњи са локалном самоуправом Врања, гради на брани „Првонек“ изнад Врањске Бање, „зелени“ објекат, мини – хидроелектрану са два агрегата, укупне снаге 900 киловата. Према речима Слободана Митровића, директора за стратегију и инвестиције у производњи у оквиру Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције, први киловат-часови са Хидроелектране „Првонек“ потећи ће већ до краја новембра. Ових дана биће извршене прве пробе, а објекат ће званично бити отворен око 1. децембра.

- После 20 година изграђен је први нови производни објекат. То није велика електрана, али њен значај умногоме превазилази величину! Ово је за нас, на неки начин, огледни објекат, који ће нам помоћи да поставимо стандарде и процедуру за сарадњу са локалним самоуправама приликом изградње будућих производних капацитета – рекао је Митровић, и нагласио изузетну сарадњу са партнерима из Врања.

Митровић је, обилазећи градилиште са сарадницима, утврдио да ће овај објекат бити завршен за мање од годину дана, што за наше прилике звучи готово невероватно, имајући у виду да је било потребно око 60 сагласности и дозвола! И овом приликом истакао је да ће се заложити код надлежних државних органа да се ова компликована

*Први киловат-часови
потећи ће већ до краја
новембра.*

*Нови производни
капацитет ЕПС-а никао
за мање од годину дана*

процедура битно поједностави, како за ЕПС тако и за приватне компаније које учествују као извођачи радова.

Према оцени Драгише Вучковића, генералног директора „Хидротехнике – Хидроенергетике“, компаније која је била извођач радова на овом објекту, скоро у потпуности завршени су машински и електро радови, док је преостало нешто мало грађевинских радова, као што је израда фасаде и слично. И то ће бити окончано до свечаног отварања.

Врањанци, поред „зелене“ енергије са бране „Првонек“, сада добијају око 300 литара воде у секунди. Стојан Димчић, директор Водовода у Врању најавио је замену система водоводних цеви, па ће житељи Врања ускоро са „Првонека“ добијати 800 литара воде у секунди. Димчић је изразио задовољство што ће скоро свака кап воде са акумулације „Првонек“, око 42 милиона кубних метара, бити искоришћена на прави начин.

М. МИЛАНОВИЋ

Једновремено применивши нове законе

Неколико нових закона у Републици Србији доноси велике промене у правном систему у целини, али и у погледу облика организовања, начина и услова обављања делатности Електропривреде Србије. Најзначајнији су Закон о енергетици, Закон о привредним друштвима и Закон о јавној својини. Сви су они донети с намером да се хармонизују правни и економски систем са начелима и принципима Европске уније, али и са потребама да се омогући бржи и рационалнији одрживи развој Србије.

Правници запослени у Електропривреди Србије, окупљени на дводневном саветовању одржаном прошлога месеца на Иришком венцу, констатовали су да предстоје велики и сложени послови на усклађивању готово свих аката којима се, у складу са новим законима, регулишу положај и пословање ЕПС-а. И не само то. Рокови су кратки, а све није до краја правно дефинисано. Зато ће, између осталог, морати да се траже додатна тумачења појединих прописа, а у неколико случајева и да се јасно регулише оно што је основним законима само начелно постављено. Све ове своје обавезе правници ЕПС-а дефинисали су усвојеним закључцима, којима је подршку средином овога месеца дало и пословодство ЕПС-а.

■ Стална размена мишљења

Посленици правне струке у ЕПС-у обавезали су се да ће ради успешног обављања сложеног посла примене нових закона у Електропривреди Србије обезбедити потпуну ин-

Најцелисходније је да се промена њравне форме ЈП ЕПС, организационо усклађивање, усјосјављање својине и њовезивање ѡруђе Елекѡропривреда Србије сѡведу једновремено и усклађено, закључили су ѡравници ЕПС-а на ѡрошломесечном дводневном саветѡвању

формисаност, размену мишљења и искустава. Циљ је да се утврде једнообразна правила и усклађено поступање у истим и сличним правним ситуацијама. Посебно је назначено да је најцелисходније да се промена правне форме ЈП ЕПС, организационо усклађивање, успостављање својине и повезивање групе Електропривреда Србије спроведу једновремено и усклађено, како на нивоу ЈП ЕПС, тако и у зависним привредним друштвима.

У вези са применом Закона о привредним друштвима, потребно је, поред осталог, да се уреде и питања из односа ЈП ЕПС, као матичног предузећа, и зависних привредних друштава. На тај начин обезбеђују се правне и организационе претпоставке за дефинисање управљачке функције и усклађено функционисање Електропривреде Србије у одлучивању и поступању по питањима која су од значаја за остваривање планских циљева и задатака и поделе надлежности и одговорности унутар Електропривреде Србије, а све у складу са могућностима и ограничењима која проистичу из Закона о привредним друштвима и Закона о енергетици. Правници сматрају да је већ при усвајању плана пословања ЕПС-а за 2012. годину потребно да се утврди модел корпоративног управљања, јер је то услов за правовремену измену и допуну оснивачких аката ПД. У ствари, како је наведено, усклађивање са овим законом мора да се обави до 1. фебруара идуће године. Истовремено мора да се ради и на измени правне форме ЈП ЕПС-а у ак-

ционарско друштво, како би се обезбедили услови за ефикасније одлучивање и учешће на тржишту капитала, које је значајно за прибављање инвестиционог капитала за развој.

■ Од пописа до уписа

Усклађивање аката у ЈП ЕПС-у и ПД по основу Закона о привредним друштвима биће посебно сложено због тога што истовремено треба радити на установљавању оператера дистрибутивног система и јавних снабдевача, у складу са Законом о енергетици, а ни ту није све до краја дефинисано. Мораће, рецимо, да се тражи да се у Закону о енергетици јасније одреди појам мреже и да се регулише да ли ЈП ЕПС, односно његова зависна привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије могу да стекну право својине на мрежи или друго право са јасно регулисаним атрибутима. Таква могућност је, иначе, нагвештена Законом о јавној својини.

Што се овог потоњег, а чини се најважнијег закона тиче, на његовој примени мораће да се ангажује заиста велики број људи. Правници су, између осталих, навели следеће активности у вези са његовом применом: попис непокретности (објеката и земљишта) која користе ЈП ЕПС и зависна привредна друштва, евидентирање постојеће имовинско-правне документације, сређивање, прикупљање и комплетирање имовинско-правне документације ради обезбеђивања ваљаних доказа о правном основу стицања и идентификација непокретности.

При томе, констатовано је да решења у Закону о јавној својини нису довољна материјално-правна основа за јасно одређивање на којим стварима се успоставља својина по Закону и које активности треба да предузму зависна привредна друштва ЈП ЕПС ради уписа својине у јавне књиге о непокретностима и правима на њима, односно за стицање својине. Зато се сматра да је најцелисходнији и правно најсигурнији начин да се искористи законска могућност и да се ради успостављања својине, односно уписа својине у јавне књиге о непокретностима и правима на њима, изврше измене и допуне оснивачког акта ЈП ЕПС и оснивачких аката зависних привредних друштава.

О својини одмах

Од приоритетног значаја је да се одмах, у сарадњи са ресорним министарствима, одреди начин стицања својине ЈП ЕПС-а и његових зависних привредних друштава, како би се на време предузеле активности на припреми захтева за упис права својине и прибављање потребне документације и сагласности за упис права својине у складу са Законом о јавној својини.

Од приоритетног је значаја, како је закључено, да се одмах, у сарадњи са ресорним министарствима, одреди начин стицања својине ЈП ЕПС и његових зависних привредних друштава, како би се на време предузеле активности на припреми захтева за упис права својине и прибављање потребне документације и сагласности за упис права својине у складу са Законом о јавној својини. **А. ЦВИЈАНОВИЋ**

■ Сложен пут до власништва над мрежама: из ПД „Југоисток“

Заштита интереса ЕПС-а

Један од начина заштите права и интереса ЈП ЕПС-а и његових зависних привредних друштава јесте ефикасно спровођење поступка принудног остваривања потраживања и обезбеђења потраживања у складу са новим Законом о извршењу и обезбеђењу. Отуда, ЈП ЕПС, односно његова зависна привредна друштва, треба у оквиру свога делокруга и овлашћења у складу са законом да имају активну улогу. Препоручује се да се у поступку извршења и поступку обезбеђења предузимају активности које ће обезбедити активнију улогу у поступку, и то на начин да се код сачињавања предлога за извршење наведу средства и предмети извршења, као и други подаци који су потребни за спровођење извршења у датим околностима. Такође, да се током целог поступка активно прати спровођење извршења, закључено је на скупу правника ЕПС-а.

Шта са становима

Законом о јавној својини није детаљније решено питање прелазног режима у започетим поступцима давања станова у закуп, као ни законског основа за даље поступање у случају захтева за откуп стана, тако да је потребно да се са представницима ресорних министарстава размотре и ова питања. Потребно је да се утврде правила за јединствено поступање у Електропривреди Србије, како би се обезбедила једнака права и исти услови за све запослене у ЕПС-у. Мораће детаљније да се дефинише правни режим над становима, упис права својине у јавне књиге о непокретностима, као и правима на њима, а затим и начин и услови за откуп станова после стицања права својине, закључили су правници ЕПС-а

Чувари бројила, SMS и – руже

Раздвајање делатности оператора дистрибутивног система и јавног снабдевача електричном енергијом неумитно се приближава, као и унутрашња тржишна утакмица. У сусрет томе, ЕПС је интензивирао борбу за сваког купаца електричне енергије. Према оцени Милана Миросављевића, директора Сектора за трговину и односе с тарифним купцима, у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију, привредна друштва електродистрибуције током октобра постигла су добру наплату утрошене електричне енергије. Јер је наплатни задатак остварен са 102,2 одсто, а фактурисана реализација са 99,71 одсто. Овако остварена наплата

бољој наплати. Али нису заборављене ни редовне платише, чине се напори да се усаврши сервис и да се за њих обезбеди већи комфор.

У палети нових мера, најзначајнија је измештање места мерења (што и није потпуно ново, али се у последње време интензивније спроводи). Ова мера је обавезна и у наредних 10 година. Три милиона бројила у Србији мораће да буду измештена и ван физичког утицаја купаца струје. У Сектору за трговину и односе с тарифним купцима ову меру сматрају најбољом инвестицијом за дистрибуције, јер је наплата обрачуната на измештеним бројилима стропоцентна!

ЕПС се већ сада, пре раздвајања делатности, бори за сваког купаца електричне енергије. - Поред увођења за побољшање најлаише и „дисциплиновање“ нередовних плаћиваца, уводе се мере и за већи комфор редовних купаца

гује чак 4,3 милијарде динара од укупно шест милијарди дуга. Пошто су се неки од тих купаца супроставили измештању бројила, „Електровојводина“ је ангажовала обезбеђење да чува новопостављене мерне јединице!

„Електровојводина“ је организовала и акцију поделе 10.000 штедљивих сијалица, последњих седмица у месецу, за купце који у потпуности измире дуг за струју. Сличну акцију припрема и „Југоисток“. Занимљиво је да једна штедљива сијалица доноси већи бенефит корисницима него попуст од пет одсто који добијају након редовног плаћања рачуна.

Идући за тим да купац мора добити пажњу и бригу 24 часа дневно, „Електровојводина“ је искорачила и увођењем промотивне енергетске платне картице са Развојном банком Војводине, чиме је редовним платишама обезбедила низ погодности и, наравно, попуст од пет одсто. Од јануара 2012. године ова картица биће у широкој употреби.

У „Електродистрибуцији Београд“ сада је могуће да се стање рачуна сазна путем говорног аутомата али и интернета (веб портал на адреси www.edb.rs) и SMS поруке. За последњу могућност потребно је да се конзументи ове услуге пријаве ЕДБ-у и потом бесплатно примају SMS поруке са информацијама о стању рачуна. Они који се нису пријавили могу, такође, путем SMS-а да добију износ рачуна, а њихова упитна порука тарифира се са 10 динара, плус порез. Чудно је да се засада мали број корисника пријавио за ову услугу. Ових дана ради се на унапређењу система, па ће купци са територије овог привредног друштва, који поседују одговарајуће платне картице, ускоро моћи своје рачуне да измирују из фотеље, преко свог мобилног телефона!

Дистрибуција у Смедереву увела је праксу да екипа за читавање струје 8. марта свим женама, које редовно плаћају струју, поклони - по једну ружу!

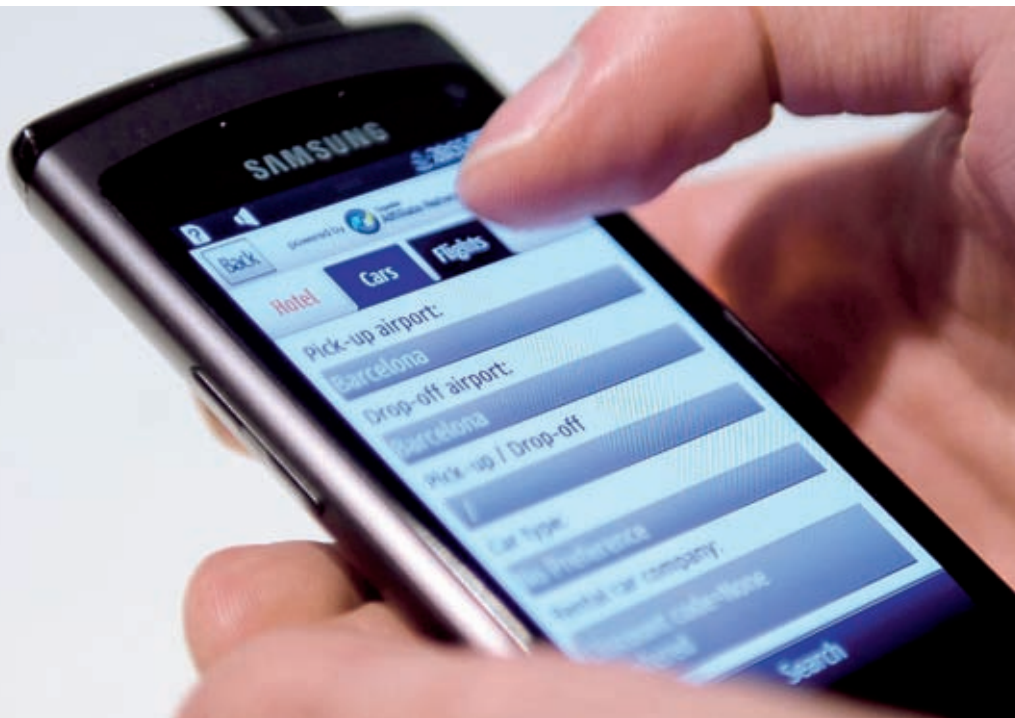
М. МИЛАНОВИЋ

већа је од остварене претходних година у истом периоду. То, међутим, не значи да сви плаћају утрошену струју и да је неплатишама одзвонило.

Зато је, наводи Милосављевић, неопходно наставити са интензивним активностима на наплати, укључујући све мере које су и до сада спровођене, посебно утуживања великих дужника, наплате од буџетских корисника, али и увести нове мере. А оне су, пре свега, усмерене ка придобијању купаца и

Омогућавање се тиме и лакше читавање бројила, искључивање са мреже неуредних платиша, али и знатно се умањују могућности за крађу струје. Измештање једног бројила, у зависности од типа и облика, иначе, кошта између 25.000 и 30.000 динара.

Колико је ова мера ефикасна показује пример из ПД „Електровојводина“, где се она интензивно спроводи, пре свега у случајевима 250 нередовних купаца. Интересантно је да само њих 28 ду-

У просеку ЕПС плаћа обавезе добављачима за 74 дана и близу је обавезе о плаћању дугова коју Влада Србије намерава да уведе за јавна предузећа.

Појраживања од куйаца, досиила чак 72,3 милијарде динара

ЕПС најбрже плаћа

Попуст скоро ПОЛОВИНИ

У 2011. години попуст за уредно плаћање сваког месеца у просеку је користило око 1,2 милиона купаца. То је, како каже Миросављевић, око 41 одсто грађана у категорији „домаћинство“. Реч је о попусту од пет одсто за редовно плаћање, а ЕПС је од априла увео и попуст од 11,89 одсто за све купце који редовно плаћају месечне рачуне, немају дуговања и троше до 350 киловат-сати месечно.

■ Неплаћена потраживања ЕПС-а, проблем стар више од 20 година: РТБ „Бор“

Електропривреда Србије“ плаћа обавезе добављачима у просеку за 74 дана, а њени дужници рачуне за испоручену електричну енергију измирују за просечна 254 дана. Дуг ЕПС-а према добављачима 30. септембра износио је 12,5 милијарди, а потраживања од купаца 72,3 милијарде динара. То потврђује да је ЕПС близу обавезе коју Влада Србије намерава да уведе за државна предузећа о плаћању својих обавеза најкасније за 60 дана. Влада Србије, наиме, усвојила је пре две недеље дуго најављивану уредбу која државне органе обавезује да дуговања измирују у року од највише 60 дана. Небојша Ђирић, министар економије и регионалног развоја, поводом доношења уредбе, рекао је да се овај пропис односи на министарства, агенције, дирекције и локалне самоуправе. Рок за плаћање обавеза, како сматрају у Немањиној 11, требало би да поспешу ликвидност привреде. Процењује се да је укупан дуг државних органа око десет милијарди динара, од чега републички органи привреди дугују око 4,5 милијарди. А ко не буде поштовао рок од 60 дана мораће да плати законски одређену затезну камата, која ће почети да се обрачунава аутоматски после истицања два месеца.

Јавна предузећа су следећа, па је најављено формирање радне групе која би до краја ове године требало да уради нацрт закона о регулисању њихових, као и дуговања јавних комуналних предузећа према приватном сектору. Радну групу ће чинити представници различитих министарстава, привредне коморе и приватног сектора, а усвојена правила важиће и за приватни и за државни сектор. Засада се не говори о проблему потраживања јавних предузећа. Истина, владина анализа показала је да постоје јавна предузећа којима у значајном износу дугује приватни сектор привреде. Наиме, чак 11 јавних предузећа више потражује него што дугује, а укупан износ је 78,5 милијарди динара. Дуг државних фирми је 15,4 милијарде динара. Проблем са потраживањима ЕПС-а стар је скоро 20 година. Лоша економска ситуација 90-их, али и после 2000. године, отежала је наплату и код домаћинства и код привреде. Ситуација се, према последњим подацима, не поправља. - У периоду од јануара закључно са октобром, електродистрибутивна привредна друштва фактурисала су купцима око 153 милијарде динара, а наплатила 148,6 милијарди. То значи да је наплата потраживања у 2011. години до 1. новем-

бра била 96,79 одсто. Планом пословања за ову годину планирана је наплата у износу 94 процената, што значи да је остварен напредак - каже Милан Миросављевић, директор Сектора за тарифне купце у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије. Плански задатак о наплати 96,79 одсто до 1. октобра испунила су сва привредна друштва за дистрибуцију, осим ПД „Центар“, где је она остварена са 93,35 процената.

Електродистрибутивна привредна друштва потражују од купаца у категорији „домаћинство“ 38,3 милијарди динара, а од осталих потрошача око 34 милијарди динара. У категорији „домаћинство“ највећи део потраживања отпада на купце са дугом већим од 100.000 динара, који чине 57 одсто дуговања. Број оваквих дужника се повећао у претходних 12 месеци, тако да сада 3,95 одсто купаца или њих око 78.000 дугује око 22 милијарде динара.

- Код осталих купаца учешће највећих дужника, са дугом већим од десет милиона динара, непрекидно се повећава и укупно је достигао 21,5 милијарди динара. Тај дуг са више од 63 одсто учествује у укупним потраживањима од ове категорије купаца - наводи Миросављевић.

М. К.

Пасош као лимит

Све зграде у Србији од 30. септембра 2012. године имаће енергетске пасоше, који ће прописати да нове зграде неће смети да троше годишње више од 65, а старе зграде од 75 киловат-часова електричне енергије по метру квадратном, најавио је недавно Драгослав Шумарац, председник Инжењерске коморе Србије. Он је појаснио да ће енергетски пасош зграде садржати опште податке о згради, потребној енергији, климатске и термо-техничке податке. Основне информације које ће садржати овај сертификат

*У зградама Србије
поtroши се годишње
више од 50 одсто
укупне енергије!
Од следеће године све
зграде имаће енергетске
пасоше и неће моћи
да троше више од
прописане енергије*

Зграде највећи расипници енергије

биће енергетски разред или класа, као и препоруке за побољшање енергетских својстава објеката.

Према речима мр Бојана Ковачића, заменика директора Агенције за енергетску ефикасност, домаћинства у Србији су 2009. године учествовала у потрошњи финалне енергије са чак 36 одсто и била су, појединачно посматрано, већи потрошач од индустрије и од транспорта. У потрошњи електричне енергије зграде су учествовале са више од 56 одсто, од чега је 60 одсто утрошене енергије одлазило на грејање и хлађење, а свега 30 одсто струје потрошили су сви остали електрични уређаји у домаћинствима. Ковачић је потенцирао да су енергетска ефикасност и одрживи развој, једна од најважнијих тема Европске уније. Зато је Акциони план ЕУ о заједничкој енергетској политици означен као „историјски договор“.

Потрошња са 120 на 55 kWh по квадратном метру

Агенција за енергетску ефикасност реализовала је пројекат уштеде енергије у Школи за децу са посебним потребама „Радивоје Поповић“ у Сремској Митровици. У овој школи је, у циљу повећања енергетске ефикасности објекта, замењена столарија, дрвени прозори површине 222 метара квадратних, врата и светларници – новим, израђеним од трокоморних ПВЦ профила са двоструким застакљењем. Израђена је, такође, нова котларница, замењен је дотрајали котлоу на лож уље новим уређајем на природни гас, уграђена је и прикључена на мрежу нова мерно-регулациона станица и набављени су термостатски вентили радијатора. Након реализације пројекта, резултати су били готово запањујући! Потрошња енергије у згради је смањена са 120,18 на 55,18 киловат-часова по квадратном метру.

Ковачић је нагласио да ће, након увођења нових прописа током 2012. године, све зграде, пре добијања употребне дозволе, морати да имају енергетски пасош и личну карту. По свему судећи, прве енергетске пасоше добиће зграде које гради држава у насељу „4. јул“ на Бањици у Београду, на месту некадашње касарне Војске Србије.

Правни оквир који предвиђа обавезно поседовање енергетског сертификата објекта при добијању употребне дозволе је Закон о планирању и изградњи, донет у септембру 2009. године. Заменик директора Агенције за енергетску ефикасност наводи да се тренутно ради на подзаконској регулативи која ће омогућити практичну имплементацију законских решења.

Ковачић истиче и то да су сва истраживања показала да је више од једне петине садашње потрошње енергије могло да се уштеди протеклих година, и пре ступања на снагу нових прописа о енергетском сертификату, који је добио популарно име „енергетски пасош“. И то уз примену строгих стандарда на нове зграде и на оне које се детаљно обнављају.

Према оцени Ковачића, највећа баријера за доношење одлуке о „зеленој“ изградњи је мит о екстра трошковима. Он истиче да су различите анкете показале да сви учесници у процесу изградње зграда, укључујући менаџере пројеката, пројектанте и станаре – очекују додатне трошкове.

- Резултати одређених истраживачких студија говоре да менаџери пројекта ипак, уместо технологија које драстично пробијају буџете, могу да користе оно што је расположиво на локалном или регионалном тржишту. Добра архитектонска решења која оптимизују добитак од сунчевог зрачења, на пример, не морају коштати много. Слично је и са енергетски ефикасним осветљењем, климатизацијом, вентилацијом, грејањем, хлађењем и електронском опремом, за коју имамо јасну рачуницу колики је период потребан за повраћај новца – казао је Ковачић.

Он је закључио да је неопходно даље, континуирано информисање и подизање свести свих учесника у процесу градње у погледу енергетске ефикасности.

М. МИЛАНОВИЋ

Клима уређаји троше мање електричне енергије од осталих грејних тела која раде на струју. Почину да греју непосредно по укључивању, није потребно загревање пећи, ноћна акумулација. Инвертер климе раде и на -15 степени Целзијуса и троше мање струје. Зато је најбоље грејати се уз помоћ оваквих уређаја. Ово је само један од савета становништву, који се последњих година може пронаћи на специјализованим сајтовима и у медијима, како да се огреје током зиме, али и како да трговци клима-уређајима наставе продају из летњих месеци и током грејне сезоне. Рачуница каже да је загревање домаћинства клима-уређајима и ТА пећима, ако акумулирају само ноћу, јефтиније и од коришћења дрва и угља. Да је јефтиније није ни чудно, јер од свих енергената само цена струје, а делом и природног гаса, није тржишна и прилично је депресирана.

Рачуница је једно, али клима-уређаји, како кажу они који их користе, не могу да обезбеде квалитет грејања као ТА пећ, дрво или угљ. Термоакумулационе пећи, такође, ретко могу да обезбеде довољно топлоте само од акумулирања током ноћи, морају да се укључују и дању, а то месечни рачун повећава за 44 одсто.

Гордан Танић, руководилац Сектора за економско-финансијске послове Агенције за енергетику, признаје да је тешко приговорити грађанима што се греју на електричну енергију ако немају избора, односно новца.

- Упркос свему, мислим да не би требало пропагирати грејање на струју. Није за похвалу када у једној земљи велики број грађана користи овај енергент како би им домови били топли. Као друштво морамо да се окренемо енергетској ефикасности, јер има доста простора да се поправи изолација у домаћинствима. А ту су и обновљиви извори енергије, на пример коришћењу геотермалне и соларне енергије за грејање – предлаже Танић.

Стручњаци кажу да је електрична енергија, као и топлотна, секундарни извор енергије, за разлику од угља, гаса, нафте и других енергената, који су примарни извори. Само тај разлог је, како каже Танић, довољан да електрична енергија, по основу свог технолошког процеса добијања, буде скупља од осталих енергената.

- Значајна потрошња електричне енергије за грејање, у условима ограничених производних капацитета, смањује могућност развоја индустрије, па самим тим и отварања нових радних места. Коришћење увезене струје за те намене, у условима опште nestaшице у

Грејање на струју најисплаћивије

Грејање клима уређајима препоручује се као најрентабилније

Клима уређаји, иако не обезбеђују квалитет грејања као ТА пећи, дрво или угљ, све се више користе.

Укључивањем ТА пећи и дању, месечни рачун се повећава за 44 одсто

Нерационална потрошња

- У потрошњи електричне енергије доста се нерационално понашамо и трошимо знатно више него друге земље – каже Танић. - Просечна потрошња домаћинства у европским земљама креће се око 200 киловат-часова месечно, док је у Србији више него двоструко већа. Разлог за то је и расположивост других енергената, пре свега гаса, али и цена која тера потрошаче да се рационално понашају. То подразумева превасходно улагања у изолацију станова, а која могу и до 30 одсто да смање ту потрошњу када је реч о грејању на тај начин. Али са друге стране, то подразумева и значајна иницијална улагања. У условима ниске цене, она имају веома дуг период поврата, па зато нису ни исплатива.

Цене струје у евроцентима

Мађарска	15,5
Словенија	13,6
Хрватска	11,5
Румунија	9,8
Бугарска	8,2
Албанија	8,1
Црна Гора	6,9
БиХ	6,5
Македонија	6,3
Србија	6,2 (4,1*)

* са попустом за потрошњу мању од 350 kW/h

региону и ограничења у преносним капацитетима, није реално са једне стране, а са друге стране значајно увећава укупне трошкове и ствара притисак на цену – истиче стручњак Агенције за енергетику.

Он саветује грађане да размишљају на средњи и дуги рок како ће се грејати, јер ће и струја поскупети за неколико година када се тржиште потпуно отвори. Нови Закон о енергетици предвиђа обавезни излазак привреде на тржиште електричне енергије 2013. године, а домаћинстава и малих купаца 2015. године. Ниске цене највећу штету наносе „Електропривреди Србије“, јер би своју робу у иностранству могла да прода скупље, а Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, каже да се осетније поскупљење за привреду може очекивати 2013. године, а за домаћинства веће промене неће бити пре 2015. године.

Танић истиче да је садашњи ниво цене електричне енергије у Србији, који знатно заостаје за ценама у другим земљама, превасходно последица одсуства било какве инвестиционе активности у последњих двадесет година. Потреба за подмирењем будуће потрошње, као и захтеви заштите животне средине, намећу потребу за значајнијим инвестиционим циклусом у будућности.

М. К.

■ За месец дана три радионице: деца кампа „Наша Србија“

У школи пријатељства око 600 деце

Електропривреда Србије је и ове године помогла одржавање Школе пријатељства „Наша Србија“ на Тари. Једанаесту годину заредом током месец дана кроз камп је прошло око 600 деце која су уживала у креативним, спортским и психолошким радионицама. Током кампа, који је трајао од 1. јула до 6. августа, у свакој од радионица учествовало је по 200 малишана, старости између 10 и 12 година. Овогодишњи програм одржавао се у три сегмента. Први је трајао од 1. до 9. јула, под називом Мултиетнички семинар. На њему су учествовала деца разних националности са територије Србије (словачка, румунска, русинска, албанска, мађарска, бугарска, бошњачка).

Како истиче Мина Милићевић, директорка школе пријатељства „Наша Србија“, ово је шеста година реализације овог хуманитарног пројекта у којој је организована таква радионица. Деца уче шта су то мултикултуралност, толеранција и лепота различитости, а уз то размењују и међусобна искуства. По реакцијама деце, која већ траже да дођу и следеће године, радионица је, очигледно, успешно протекла.

Друга радионица одвијала се од 10. до 25. јула, под називом „Српски код“, а тема јој је била српски идентитет. На овом,

У три радионице деца учила о српској историји и култури.

Хуманитарни пројекат у којем се развијају и најзначајне људске вредности – толеранција и поштовање различитости

Израел - земља пријатељ

Сваке године овај камп у реализацији пројекта има подршку неке иностране земље, а ове године то је био Израел. Деца су, тако, провела одређено време упознајући се са историјом, као и традиционалним и културним вредностима ове државе. Током обележавања Дана земље пријатеља, кампу су присуствовали, између осталих и председник Србије Борис Тадић, Артур Кол, амбасадор Израела у Србији и Драгиња Ђурић, председница Извршног одбора Банке Интеза.

прошле године уведеном новитету кампа учествовала су деца српске националности која живе у земљама региона – у државама насталим из СФРЈ, Мађарској, Румунији и Албанији.

- Ова радионица је деци била посебно занимљива, јер су захваљујући интерактивним предавањима, примереним том узрасту, могла нешто да науче о старим занатима, ношњама, традиционалним играма, славама и светитељима, манастирима и слично. А тако су, забављајући се, стицали свест о српском идентитету и историји – каже Мина Милићевић. - Циљ овог програма је да после семинара деца изађу са што више знања о српској историји, језику, култури, традицији, што ће свакако допринети јачању њихових веза са матицом Србијом.

Последња, трећа радионица трајала је од 26. јула до 6. августа и на њој су учествовала деца са Косова и Метохије, као и она обухваћена програмима помоћи „Наша Србија“. То су деца остала без једног или оба родитеља за време протеклих ратова. Ови малишани, такође, имали су три врсте радионица кроз које су у разним образовно-васпитним и забавно-спортским програмима стицали нова знања и вештине, учећи песме и игре, екологију, извиђање, сликање и глуму.

В. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Медаље као погострех

Екипа Математичке гимназије из Београда победник на турниру „Математички вишебој“ у Москви.

Златну медаљу освојио је Теодор Фон Бург

Математичари су наш понос, јер где год да оду, осветлају нам образ и то златом! Почетком новембра екипа Математичке гимназије из Београда победила је на турниру „Математички вишебој“ у Москви. Летос су математичари покупили све медаље у Холандији на 52. међународној олимпијади. На овом такмичењу, одржаном од 12. до 24. јула, шесточлана екипа из Србије освојила је четири медаље, од чега две сребрне и по једну златну, бронзану, као и једну похвалу.

Када је реч о екипном пласману, Србија је заузела 25. место у конкуренцији 105 земаља. Златну медаљу освојио је Теодор фон Бург, ученик четвртог разреда Математичке гимназије, сребрне медаље добили су Игор Спасојевић и Стеван Гајовић. Раде Шпегар освојио је бронзану медаљу, док је Филип Живановић добио похвалу. У екипи је био и Стефан Михајловић, ученик гимназије „Светозар Марковић“ из Ниша, а у пратњи такмичара били су лидери репрезентације професори Ђорђе Кртинић и Душан Ђукић.

Ово је једна од најбољих такмичарских генерација које су ишле на Олимпијаду. Освојене су четири медаље и 25. место у екипном пласману. Остаје жал што можда нисмо имали пола бода више, јер би самим тим били међу првих десет земаља на свету, али и ово је велики успех - сматра др Зоран Каделбург, председник Друштва математичара Србије. - Захвалио бих и ЕПС-у, који нам је пуно

помогао финансирањем припрема и одласка на такмичење.

Златни момак ове генерације, који се најсјајнијом медаљом китио и претходне три године, Теодор Фон Бург, сматра да ће и наредне године на Олимпијади у Аргентини да освоји злато и тиме постане најбољи по броју медаља.

- Мислим да ћу скоро сигурно добити злато и следеће године, јер сам до сада освојио већ три. Верујем да неће бити проблем да ову медаљу освојим и по четврти пут, чиме бих постао и најбољи по броју златних одличја - каже Фон Бург.

Раде Шпегар, освајач бронзане медаље, истиче да му није проблем да уврсти математику у свакодневни живот, јер сматра да се, као и код спортиста, добром организацијом све постиже.

- Радимо, припремамо се цео живот и, наравно, налазимо времена и за забаву, спорт и дружење. Резултати из математике долазе као последица целокупног рада и вежбања - објаснио је Шпегар. - Истина, пред важна такмичења радимо мало више него иначе, а постоје и одрицања, али када се добро организујемо, нема никаквих проблема.

Млади математичари, поред значајних успеха које су постигли, не поустају, истичући да желе да раде још више и да освоје још таквих признања на такмичењима. Наставак школовања у иностранству на престижним факултетима, попут Кембриџа, наредни је циљ ових момака.

В. Д.

Милисав Чепић

Систематски прегледи запослених у Дирекцији ЕПС

Превенција пола здравља

Дирекција за правне и опште послове ЕПС-а организовала је и ове године превентивне систематске прегледе свих запослених у дирекцијама, функцијама и самосталним секторима. Како каже Милисав Чепић, водећи стручни сарадник за безбедност и здравље на раду, прегледе су, од 31. октобра до 18. новембра, обавили лекари Дома здравља „Др Милутин Ивковић“ Палилула из Београда, јер је ова здравствена установа, са ценом свих прегледа од 2.900 динара по особи, била најповољнији понуђач након јавног позива.

Ова систематска контрола обухватила је лабораторијске прегледе крви са хематолошким и биохемијским анализама, комплетан преглед урина, спириметрију, ЕКГ, ОРЛ преглед са аудиометријом, офталмолошки преглед са обрадом на орторетеру, ултразвучни преглед абдомена, преглед и обраду специјалисте медицине рада са закључком, као и ПСА - маркер тумора простате за мушкарце.

Поред наведених прегледа, на основу медицинских индикација које су утврдили лекари специјалисти, запослени су упућивани на додатне интернистичке прегледе и ултразвучна снимања срца и штитасте жлезде, мекких ткива и слично, која се обављају у овом дому здравља.

Према оцени Чепића, одзив на овај систематски преглед од око 85 одсто запослених је задовољавајући. Он је навео и да је овим прегледом утврђено да је већи број запослених бременит здравственим проблемима, али и да ће откривање болести у раној фази омогућити брже и ефикасније лечење.

М. М.

Математичари - понос Србије

Набављена нова механизација у ПД РБ „Колубара“

■ Предраг Ћенадић

Појачања њред зимску сезону

Ќујовином нових машина, њланираних њодишњим њланом за 2011. њодину, Поѡон Помоћне механизације значајно њодмлађен. Завршене њриѡреме за рад зимске службе

Погон Помоћне механизације ПД РБ „Колубара“ појачан је током октобра са по четири булдожера и багера и једним грејдером, чиме је завршена набавка нове механизације по плану за текућу годину. Како је тим поводом рекао Предраг Ћенадић, директор Помоћне механизације, куповина нових машина према годишњем плану за ову годину релаизована је, а погон је појачан са 12 булдожера, четири багера гусеничара, грејдером, дизалицом, пет камиона и са 18 газова.

У току је набавка машина и возила од новца из кредита, где је по плану куповина по шест булдожера и багера гусенича-

ра, односно по два багера са обртном кашиком, вигера, виљушкара и пет камиона за масовни превоз.

– Са тим набавкама, возни парк Помоћне механизације ће се значајно подмладити – каже Ћенадић. – Машине које раде и дуже од 30 година биће повучене у резерву, а повећаће се и број свакодневно ангажованих машина. А све то уз додатно запошљавање одређеног броја руковалаца и возача, којих иначе нема довољно.

Помоћна механизација, самим тим, успешно извршава све задатке и обавезе везане за закуп машина и возила ради стабилне и редовне производње угља и откривање јаловине на сва четири по-

вршинска копа Рударског басена „Колубара“. Поред ових послова, радници погона учествују у изради, а током зимског периода и на чишћењу путева на коповима и на прилазним деоницама, а помажу и угроженим деловима Општине Лазаревац па још и одвозе угљ радницима. Све ове послове Погон покрива радом више од 120 јединица тешке механизације и преко 250 возила, камиона и газова.

Према речима Ћенадића, све машине и возила Помоћне механизације успешно се сервисирају и поправљају, а радници погона обучени су да отклоне сваки квар који се јавља, како код старих, тако и на новим машинама и возилима. Код одржавања, проблем је недостатак резервних делова, а првенствено ходних стројева за тешку механизацију. Имајући у виду обим тих послова, приметан је недостатак радне снаге, пре свега, варилаца, бравара и механичара, који се надокнађује прековременим радом и дежурствима у трећој смени.

Како истиче директор Погона Помоћна механизација, у зимској сезони биће повећане све активности радника овог погона, с тим што јединица зимске службе практично тада ради 24 сата. Без обзира на тренутно повољне временске услове, Помоћна механизација већ је спремна да се ухвати у коштац са могућим проблемима који се уобичајено јављају у зимским условима рада машина на коповима. Предузете су све неопходне мере, почев од благовременог преласка на квалитетнију нафту, евродизел, до набавке соли, ризле, бакљи, филтера, спрејева за паљење ... Сервисиране су све машине које раде на чишћењу путева, а реч је о пет грејдера, три камиона са посипачима соли и ризле, три скипа, три „УЛТ“-а и по потреби булдожер мање снаге.

Од 15. новембра, када је почео зимски период, уведена су дежурства у све три смене. Запослени у зимској служби имају задатак да уколико има снежних падавина очисте путеве у копу, све прилазе коповима, као и путеве у десетак месних заједница у окружењу копова. Све то због што безбеднијег проласка возила, камиона и аутобуса који раднике довозе и одвозе са посла.

Н. ЖИВКОВИЋ
Фото: А. РАШИН

■ Нове машине већ у експлоатацији

Екран нема алтернативу

Упрошћени рударски пројекат изградње прве деонице водонепропусног екрана на Површинском копу „Дрмно“, урађен од стручњака Рударско-геолошког факултета из Београда, помоћи ће да се проблем одводњавања реши у наредном периоду. Ово је констатовано на недавном његовом представљању у ПК „Дрмно“. Закључак је јединствен - водонепропусни екран нема

Уговорена израда пројекта прве деонице водонепропусног екрана.

Са системом одводњавања најсложенији коп на Балкану

проблема одводњавања Површинског копа „Дрмно“ на добром смо путу да ову озбиљну проблематику решимо на најбољи начин.

Заштита копа „Дрмно“ од подземних вода састоји се од пет основних система, на основу чега је то, према систему одводњавања, најсложенији и најкомпликованији коп на Балкану. Систем чине: линије дренажних бунара, водонепро-

■ Припреме за изградњу прве деонице екрана у дужини од 1,5 километара

алтернативу, јер ће омогућити да се знатно смањи доток воде из Дунава и Млаве.

- Главни рударски пројекат проширења производних капацитета Површинског копа „Дрмно“ на девет милиона тона угља годишње урађен је још у априлу 2009. Године, а у септембру исте године добијен је ревидиран предлог - рекао је Зоран Вуковић, помоћник директора Дирекције за унапређење производње у ПД „ТЕ-КО Костолац“. - Касније, увидом у пројектну

документацију и почетком рада на објектима одводњавања, примећено је да у њему недостају поједини технички параметри. Због тога је расписана јавна набавка, а потом је, поред осталог, уговорена и израда упрошћеног пројекта прве деонице водонепропусног екрана.

Како је истакао проф. др Владимир Павловић са Рударско-геолошког факултета из Београда, на основу свега што смо заједно до сада радили на решавању

пусни екран, систем дренажних канала, водосабирника и помоћних објеката одводњавања. За заштиту копа „Дрмно“ од воде планирана је изградња водонепропусног екрана у дужини од 13 километара. Изградња прве деонице екрана у дужини од 1,5 километара треба да отпочне у наредној години на северозападној граници копа „Дрмно“, а укупна вредност радова процењује се на шест милиона евра.

С. СРЕЂКОВИЋ

Нова процедура дефинисала активност

У циљу унапређења и заштите животне средине, у ПД ТЕ „Никола Тесла“ значајна пажња све више се поклања и управљању отпадом. Имајући у виду то што неодговарајуће управљање отпадом, нарочито опасним, представља сталну претњу за здравље људи и животну средину, у овом привредном друштву, иако је доста тога већ урађено, наставаљају ове активности. Доста се, такође, ради и на развијању свести запослених да отпад представља ресурс и да га треба искористити.

Управљање отпадом у свих пет огранака ПД ТЕНТ одвија се на основу нове интерне процедуре (QP.0.16.09), која је ажурирана и усклађена са постојећом законском регулативом у новембру ове

Поред њејела и шљаке, отпадни материјал пристиже из свих делова технолошког процеса.

Најбитније је блаовремено достављање извештаја о настанку отпада

Складиштење дела отпадног материјала у ТЕНТ А

Отпад је и ресурс који треба искористити

године. Захваљујући њој дефинисане су активности у овој области - од момента настајања отпада до његовог складиштења, односно продаје или преузимања, уз обавезно вођење евиденције, са достављањем докумената надлежним институцијама.

Поред знатних количина пепела и шљаке, који настају као последица производње електричне енергије, у ПД ТЕНТ отпадни материјал пристиже из свих делова технолошког процеса који прати основну делатност (транспорт угља са депоније до термоелектрана, хемијска припреме воде, машинско-електро одржавање опреме и постројења, као и употреба и одржавања возног парка).

Новом процедуром прецизно је дефинисана дужност сваке организационе целине у ПД ТЕНТ, у којима је настао отпад, као и извођача радова да га разврстају, обележе и да извештај попуне са свим потребним подацима о његовим карактеристикама и времену и месту настанка. Извештај морају да доставе технологу за управљање отпадом, пре његовог отпремања у складиште за привремено одлагање.

- Најбитније је блаовремено доставити извештај о настанку отпада. Јер према новој процедури, забрањено је складиштење отпада, уколико није одговарајуће обележен и ако није достављен такав извештај. Вођење евиденције о отпаду врши се на дневном нивоу и ови пода-

ци морају бити усклађени са оним у годишњем извештају и то за сваку локацију понаособ - каже Данијела Стублинчевић, технолог за управљање отпадом у ПД ТЕНТ, која је уједно и одговорно лице за управљање отпадом у три огранка - ТЕНТ А, ТЕНТ Б и ЖТ.

За сваку нову врсту отпада Служба за контролу и заштиту животне средине, у сарадњи са Службом за јавне набавке, од овлашћене институције прибавља извештај о испитивању отпада, што је предуслов за покретање поступка продаје или коначног збрињавања отпада. А у сарадњи са Службом из ЈП ЕПС она формира и Каталог отпада ПД ТЕНТ, који је део таквог акта ЈП ЕПС.

- Највећи проблем са којим се ово привредно друштво суочава је непостојање одговарајућег складишта за привремено одлагање отпада - рекао је Зоран Бајић, шеф Службе за контролу и заштиту животне средине у ПД ТЕНТ. - До 2013. године планирана је изградња таквих складишта на све четири локације која ће потпуно бити у складу са захтевима законске регулативе, а капацитетом ће моћи да задовоље потребе организационих јединица на чијим се локацијама налазе. Стручњаци Института „Кирило Савић“ а.д. Београд израђују пројекат складишта за привремено одлагање отпада за ове локације. До њихове изградње отпад се привремено одлаже на платоима, под

надстрешницама и слободним магацинским просторима, уз улагање великих напора за потпуно поштовање процедура о управљању отпадом.

Када је реч о поступању са посебним материјалима отпада, попут истрошених батерија и акумулатора, уља, гума, електричних и електронских производа, азбеста, ПЦБ отпада, амбалаже и отпадних возила, они се привремено складиште на локацијама ПД ТЕНТ. Једном годишње продају се путем јавног огласа, а оне врсте које се не могу продати се збрињавају, све у складу са Законом о управљању отпадом. Извештај о продаји отпада доставља се надлежним службама. Због актуелног стања у земљи у овој области и недостатка потребних финансијских средстава, поступак управљања отпадом у ПД ТЕНТ, од његовог стварања до збрињавања, спроводи се фазно, према дефинисаним приоритетима у складу са важећим законским регулативама.

Искуства о томе ПД ТЕНТ представио је на Трећој регионалној научно-стручној конференцији о управљању индустријским отпадом, која је у октобру ове године одржана на Копаонику. На овом стручном скупу представљен је ауторски рад „Организација управљања отпадом у ПД ТЕНТ“, троје стручњака - Данијеле Стублинчевић, Снежане Цојић и Зорана Бајића.

М. ВУКОВИЋ

ИН MEMORIAM

Оглазак одговорног борца

Комеморативна седница поводом изненадне смрти Милована Деспотовића, председника Синдиката привредног друштва „Термоелектране Никола Тесла“, одржана је 15. новембра у ТЕ „Никола Тесла А“. У присуству чланова породице, пословодства ПД ТЕНТ, представника ЕПС-а, пословних сарадника, бројних колега и пријатеља, на почетку комеморативног скупа, присутни су минутом ћутања одали пошту преминулом председнику Синдиката.

Изражавајући саучешће породици преминулог, у име пословодства, Петар Кнежевић, директор ПД ТЕНТ, истакао је да је Милован Деспотовић од почетка свог синдикалног рада био врло енергичан и одговоран у борби за интересе и права радника, стварајући све повољније услове за њихов рад у ТЕНТ-у.

О Миловану Деспотовићу говорили су Богдан Вукотић, председник ИО Синдиката ТЕ „Колубара“, Радован Стевановић испред синдикалне организације ТЕ „Морава“ и Милан Ковачевић, у име радника Синдиката ЕПС-а, његови најближи сарадници коју су заједно са њим учествовали у свим синдикалним акцијама током протеклих 12 година.

Озбиљно учешће у раду Синдиката Милован Деспотовић узео је 2000. године када је изабран за члана Одбора подружнице Одржавање ТЕНТ А и члана ГО Синдиката ТЕНТ-а. За председника Координационог одбора Синдиката ЈП ТЕНТ изабран је 2004. године и ту дужност обављао је четири године. Био је један од оснивача и члан Скупштине регионалне мреже која је окупљала све електропривреде региона и њихове синдикалне организације. На непосредним изборима 2008. године изабран је за председника Синдиката ПД ТЕНТ, а по функцији и за члана ИО Синдиката ЕПС-а.

Рехабилитација ХЕ „Бајина Башта“

Вађење тешког ротора пратиле су и посебне мере безбедности

Извађен ротор агрегата ХЗ

Ротор из статора агрегата ХЗ, тежак 310 тона, успешно је извађен 12. новембра, чиме су настављени радови на демонтажи електро-машинске опреме у склопу треће фазе рехабилитације ХЕ „Бајина Башта“. Да би ова деликатна операција била изведена, биле су неопходне посебне мере безбедности, искусни стручњаци из ХЕ „Бајина Башта“, извођачи радова, тестиране кранске дизалице и дан без кише. Као сви велики послови, и овај је протекао са понеким тешкоћама. Кранови су ревитализовани пре почетка рехабилитације, али током прве две фазе било је проблема у њиховом раду. Стручњаци ХЕ „Бајина Башта“ морали су, пре вађења ротора, да додатно прегледају и замене поједине делова на кранским дизалицама. Када је то урађено, неопходно је било испитати и са одговарајућим институцијама урадити ресертификацију крана за носивост максималног терета од 350 тона.

С обзиром на то да су сви услови били испуњени, ротор је безбедно одложен на монтажни простор, где предстоје велики демонтажни радови према планираној динамици: распакивање ротора, демонтажа свих лимова

Предстоје велики демонтажни радови према планираној динамици. – Демонтажа комплејтног статора, раздвајањем на „четвртке“, тешке по 35 тона

и полова, као и рехабилитација полова ротора у „АТБ Север“, а затим израда нових руку ротора, обрада и дорада главчине у фабрикама у Немачкој и Аустрији. У међувремену, биће обављен велики број парцијалних испитивања на помоћној опреми и системима, статору, ротору, турбини и лежајевима. Инжењери ХЕ „Бајина Башта“ утврдиће, уз то, у фабрикама како се одвијају радови на репарацији опреме.

Битно је истаћи да се демонтажа опреме агрегата ХЗ за сада изводи врло ефикасно, захваљујући стеченом искуству у претходним фазама, поузданом раду кранова и дизалица, али и због тога што су израђени додатни алати и материјали потребни за демонтажу.

Упоредо са радовима на ротору, обавља се демонтажа комплетног статора, раздвајањем на „четвртке“ тешке по око 35 тона и њиховим одлагањем на складишни простор. Ново језгро статора генератора биће израђено на лицу места у ХЕ „Бајина Башта“ и то тако што ће се магнетни лимови слагати у круг како би избегли проблеме који су настајали на спојевима његових четвртина у претходних 40 година експлоатације. По демонтажи вратила, турбинског поклопца и радног кола, опрема иде у фабрике у Равензбургу и Грацу.

Са тим радовима отворени су велики послови на старту треће фазе рехабилитације – демонтажа старе опреме великих габарита. А то је и предуслов за монтажу нове опреме, која је у већем делу већ на градилишту ХЕ „Бајина Башта“.

Ј. ПЕТКОВИЋ

Ка лидерству у региону

Електровојводина, као саставни део ЈП ЕПС-а, у будућности себе позиционира као лидера у електроенергетској делатности региона југоисточне Европе. Визија лидерства подразумева мотивисаност и ангажовање свих 2.500 запослених и њихову посвећеност унапређењу и модернизацији радних и технолошких процеса који воде успешном, развојно оријентисаном и профитабилном пословању.

- За ПД „Електровојводина“ последњих годину дана представља испуњени дневник унапређења, убрзавања, побољшања ефикасности и ефективности рада на свим пољима – од сопственог усклађивања са законски дефинисаним оквирима и превазилажењем ранијих пропуста, преко интензивног подмлађивања људским ресурсима, до увођења најсавременијих менаџерских и оперативних алата за управљање пословним и техничким делом компаније – истиче др Тихомир Симић, директор „Електровојводине“.

Како др Симић даље наглашава ово ПД, већ годинама, представља мотор развоја: највећи је појединачни инвеститор у инфраструктуру и у одржавање система, што компанији даје кредибилитет за даљи економски развој овог простора. Истовремено, стандарде пословања свакодневно уједначавају и са сутрашњим енергетским тржиштем Европе, како би могли да буду потпуно равноправан партнер, зарад позиције Ср-

*Нови диспечерски центар,
по светским стандардима,
еволутивни најредак у
управљању системом.*

*Уручене и прве енергетске
илајне картице*

бије – у организованом, заједничком, енергетски безбедном систему.

У том смислу, јесења догађања у „Електровојводини“ била су, несумњиво, веома богата. Рецимо, крајем октобра, у Управној згради у Новом Саду свечано је у рад пуштен нови, најсавременији диспечерски центар „Електровојводине“, који омогућава управљање системом по светским стандардима. Тај систем представља и еволутивни напредак у ЕД делатности, а модернизација пословања омогућава спремност за изазове који доносе будући тарифни систем и дерегулисано тржиште.

Настављајући успешну сарадњу с купцима као партнерима, на обострано задовољство, на Петом међународном форуму о обновљивим изворима енергије, одржаном у Новом Саду (покровитељи су били ресорни Покрајински секретаријат Владе Војводине и ово ПД) - промовисане су и свечано уручене прве енергетске платне картице, са којима

се омогућаје плаћање утрошене струје до датума доспећа валуте. Ову картицу, „Електровојводина“ је развила у сарадњи са Развојном банком АПВ, са заједничком идејом да се купцима струје створе солиднији и лакши услови за плаћање. Власници картице, као купци, имаће – од њене широке употребе, јануара 2012. године - попусте и погодности при плаћању у тој банци. Промотивне картице су, том приликом, уручене Љубу Маћићу, председнику Савета Агенције за енергетику Србије, др Бојану Пајтићу, председнику Владе Војводине, и др Аци Марковићу, председнику УО ЕПС-а.

У овом периоду су, такође, др Тихомир Симић, Игор Павличић, градоначелник Новог Сада, и Милош Милисављевић, председник „Strawberry energy“, Новосађанима на употребу предали први јавни соларни пуњач свих врста мобилних телефона („Strawberry дрво“), на платоу код СПЕНС-а. Пуњач са 16 прикључака ради и када је облачно, у зимским условима, чак и ноћу. Једна од нових, квалитетних услуга за купце је и пуштање у рад пројекта „Дигитални Срем“, са угледном светском компанијом „Моторола“. У присуству бројних стручњака и студената, недавно је у Новом Саду у рад пуштена и прва мини соларна електрана на Факултету техничких наука (излазне снаге осам kWp – прикључена на мрежу) и уз присуство представника „Електровојводине“, предата је на употребу суграђанима и Универзитету.

М. ЧОЛИЋ

Са свечаног пуштања у рад новог диспечерског центра у „Електровојводини“

Уклоњени дивљи прикључци у центру Београда

Ажурна и ефикасна сарадња ПД „Електродистрибуција Београд“ са органима градске управе потврђена је на делу и новембарском акцијом уклањања дивљих електроприкључака у центру града. Импровизоване електроинсталације постављане су годинама уназад ради напајања струјом бројних штандова и привремених објеката за уличну продају и временом су се умно-

Две екипе „ваздушњака“ Пољона Север, Дирекције Градске, на простору од Кнез Михаилове улице до Теразија, уклониле више од хиљаду метара дивљих електричних каблова

вљујући да је „Електродистрибуција Београд“ спремна да у сарадњи са градским органима на Тргу републике примени модерно технолошко решење, постављањем такозваног „потапајућег“ ормана, који се смешта испод „тротоарских плоча“ и готово да се не примећује када је ван употребе.

Инжењери Бошко Милосављевић и Иван Бошковић, из надлежног Сектора пројектовања у ЕДБ Дирекцији пројектовања и инвестиција, пружили су потпунију информацију о техничким одликама инсталације, чија је изградња планирана до наредног пролећа. Како кажу наши саговорници, Градска општина Стари град обратила се ЕДБ-у тражећи да се изради предлог техничког решења за постављање нових прикључака који би струјом напајали привремене услужно-продајне објекте (тезге, киоске) на четири локације у ужом центру града и то на Тргу републике, у Кнез Михаиловој улици, на Теразијама и Тргу Николе Пашића. Тако је припремљен пројекат којим је предвиђено да се изради 27 монтажних-демонтажних прикључних стубића. Планирано је да се стубићи поставе „тик“ уз стубове јавног осветљења, јер тако неће ометати кретање пешака нити моторних возила (доставних, противпожарних и сл.), а истовремено ће се максимално уклопити у урбани амбијент у естетском и функционалном смислу. Из сваког од ових стубића моћи ће да се прикључе по четири монофазна потрошача (тезге).

Паучина

омогућавала преродају

жиле толико да сада већ обавијају стабла као прашумске лијане.

ЕДБ већ годинама указује на овај проблем, али га није било могуће решити без сарадње са надлежним градским службама. Новембарска акција је спроведена под будним оком челних људи Градског секретаријата за инспекцијске послове, заменика директора ЈКП „Јавно осветљење“ и Стевана Милићевића, првог човека ЕДБ-а. Две екипе „ваздушњака“ Пољона Север, Дирекције Градске, уз помоћ радних возила – хидрауличних корпи, уклонили су, на простору од Кнез Михаилове улице до Теразија, више од хиљаду метара дивљих електрокаблова, такозване „паучине“. Том приликом најављено је да би, до наредног пролећа, у централној градској зони требало да буде изграђена потпуно нова електрична инсталација. Она би помоћу специјалних монтажних-демонтаж-

них прикључних стубића омогућила безбедно и поуздано прикључење ових објеката, према савременом технолошком решењу које је ЕДБ пре неколико година понудила Граду и према коме је у Сектору пројектовања ЕДБ-а израђена одговарајућа пројектна документација.

Указујући на то да су дивљи прикључци причињавали многоструку штету, Милићевић је приметио да је естетика, према најочљивија, заправо и најмањи проблем.

- Овде је на делу била препродаја електричне енергије, јер околини локали дају прикључке уличним продавцима и тако им буквално препродају струју, а да ЕДБ уопште нема евиденцију о тим потрошачима. Пошто се ради о невештим импровизацијама, суочени смо и са угрожавањем опште безбедности и велика је срећа да до сада нико није страдао – рекао је директор ПД ЕДБ, нај-

Стручњаци ЕДБ-а су, уз то, за напајање стубића предвидели кабл специфичне конструкције, такозвани градски лаки инсталациони кабл, који се може полагати плитко, испод самих тротоарских плоча у поплочаним градским зонама. На тај начин се избегава раскопавање, што олакшава и појефтиније радове. А на Тргу републике, за потребе напајања концертне бине, која се на овој локацији повремено поставља, предвидели смо „потапајуће прикључно место“, на које се може прикључити инсталација снаге и до стотину киловата. Применом овог решења, за напајање бине више неће бити потребно да се развлачи „шума каблова“ дуж плочника и фасада. Градска општина Стари град прихватила је овај пројекат, и по њиховом захтеву Електродистрибуција Београд им је пре неколико месеци доставила понуду за извођење радова.

Т. ЗОРАНОВИЋ

Када не помаже механизација...

Тешки бетонски стубови висине 12 метара, на подручју око манастира Раковица, подизани углавном ручно

Реконструкција дотрајалих надземних водова у свим погонима ПД „Електродистрибуција Београд“ обавља се током целе године и сматра се устаљеним, готово рутинским послом. Запослени у Погону ЕДБ-а Југ II, у Раковици, тако су и приступили редовним радовима на реконструкцији надземног средњенапонског вода изнад манастира Раковица.

- Због значаја вода који, осим самог манастира, напаја и индустријску зону Раковице, одлучено је да се дотрајали дрвени стубови замене бетонским, који су трајније и сигурније решење. Имали смо, притом, у виду да вод пролази преко неприступачних камених стена и шикаре, па је ова одлука донета и због каснијег лакшег одржавања – наводи Раде Јакшић, виши сарадник у Одељењу надземних водова 10 и 1 kV у Раковици.

Док смо обилазили терен који нимало није лично на градски предео, Јакшић је испричао да извођачи радова из „Електроизградње“ Бајина Башта нису били одушевљени идејом да се на тако тешком терену постављају бетонски стубови, али у ЕДБ-у, чији су запослени вршили надзор, од таквог решења нису одступали. Посао на постављању стубова није био нимало лак. Механизацијом се није могло прићи, па су тешки бетонски стубови, висине 12 метара, после допремања на ову локацију, подизани углавном ручно. А како је све то изгледало, довољни су утисци извођача из

Приликом радова изнад манастира Раковица пронађено и уништено чак 17 неексплодираних мина.

Жићељи ширеј подручја Ресника и Раковице преко минској поља стижу до поузданијеј снабдевања електричном енергијом

„Електроизградње“, који су истакли да не памте да су у последњих петнаестак година радили на тежем терену!

На истом терену, током реконструкције средњенапонског надземног вода у близини војног објекта и тунела, непосредно пре манастира Раковица, приликом копања рупа за замену дрвених стубова бетонским, запослени у Погону Раковица наишли су на неексплодиране мине. Према речима Јакшића, оне су по овом терену расуте 1999. године, после НАТО бомбардовања касарне, када је погођен војни магацин. Срећом, ниједна мина није имала упаљач, па није ни могла да експлодира. Али, у првом моменту, то на терену нико није знао.

Из безбедносних разлога радови су одмах обустављени, а с обзиром на то да је проблем превазишао надлежности Погона одржавања, даље руковођење пословима и комуникацију са надлежним службама преузела је Служба ЕДБ-а за унутрашњу безбедност и заштиту. Терен је детаљно претражен и очишћен, а свих 17 неексплодираних мина, које су овде пронађене, уништено је по редовној процедури. Радови на реконструкцији средњенапонског вода, преко Сунчаног брега, настављени су 9. новембра, по завршетку детаљног чишћења терена, а житељи ширег подручја Раковице и Ресника су, буквално преко минског поља, дошли до поузданијег снабдевања електричном енергијом.

М. СТОЈАНИЋ

Квадратни километар

■ Бојан Урошевић

Тек на другом нивоу испод земље, тамо где су бачве у којима се негује вино, у свест ми се усврдла помисао, или пре питање: како су подрумари у оно време пословали по мраку? „На пипање”, под треперивим жишкама лојаница, или уз бледу светлост свећа и фењера?

– Али господине, Топола ће догодине да обележи 90 година од почетка електрификације овог краја – објаснио је момак који нас је водио околу, за кога сам, ваљда због неспорног знања повести подрума и винограда, помислио да је кулос Краљевског имања у Тополи, које данас води Задужбина краља Петра Карађорђевића. – Иначе, овде је одмах уведена електрична расвета...

Доцније ћу о свему детаљније сазнати од мог новог пријатеља, инжењера Бојана Урошевића, директора Погона Електродистрибуција Топола, који послује у оквиру Огранка Аранђеловац. „Усвојио сам га” када сам дознао да је домаћински дошао да нас дочека, иако му је лекар строго заповедио да не мрда из постеље док не прездрави. И због још једне ствари, о којој ћу нешто више написати касније!

У Тополу смо, иначе, дошли и због податка да ова дистрибуција, као и огранак, спада у водеће делове ЕПС-а по проценту смањивању губитака електричне енергије. Како су нам тим поводом истакли Драган Перишић, директора Огранка Аранђеловац и Горан Живковић, дирек-

Пред припреме за обележавање 90 година од почетка електрификације овог краја.

„Густина насељености” ђојачава и велики број домаћинства са ђојрошњом нула, међу којима су у главном викендице

■ Завршни радови и на НН мрежи

тор за технички систем овог огранка, Погон ЕД Топола ове године за десет месеци успео је да их сведе на само – 13,80 одсто. Док су, тако, губици у 2007. години били 16,17 одсто и у 2008. – 16,04 одсто, а у 2009. су и скочили на 18,16 одсто, у следећој години поново праве слалом на доле – на 16,85 одсто, да би се у протеклом периоду ове године смањили за више од три одсто !.

Такво смањење губитака приписује се убрзаном измештању мерних места, реконструкцији мреже, као и увођењу контролних читавања. Наизглед, лако и једноставно...

А онда нетремице слушамо и предавање инжењера Бојана Урошевића о повести овог краја, као да смо само због тога дошли.

– Да ли да подсећам да је Топола заиста срце Шумадије или да је током Првог српског устанка била Карађорђева престоница – више је закључио него што је питао. – Уосталом, овде је написан и први Устав, чиме су ударени темељи модерне српске државе! Није увек била Топола само варошица затурена у усталасаној пјетини...

Одувек ме је занимала историја коју су нам изостављали из уџбеника, па сам навалио да ми то потанко исприча, како бих све пажљиво прибележио. Препричавам оно најзанимљивије.

Дакле, 1922. године на Опленцу, повише Тополе, прорадила је електрична централа, заправо генератор, од 65 коњских снага. Из ње се, према сачуваним подацима, у прво време електричном енергијом снабдевало доведесет домаћинства, краљеве имање на Опленцу, водовод и 15 сијалица уличне расвете у центру и око њега, што је тада житељима других вароши широм Шумадије морало личити на некакав бајковити сан.

■ Варошица доброг лица

Те године, у Саборној цркви у Београду, патријарх је лично одржао обред венчања краља Александра и краљице Марије, па је ова електрификација могла да буде начин да се обележи тај чин, али Топола је од тада, заиста, почела да цвета у праву европску варош (чему су допринела и чувена опленачка вина, о чему бих могао да напишем онолико, али сад баш и није zgodно).

– Ето, тако је почело – рекао је Бојан, готово с поносом, као да је он сам или барем његов прадеда, учествовао у том херојском подвигу (што је за прадеду сасвим могуће). – А за обележавање девет

ДНЕВНО

деценија електрификације лично ћу да анимирам локалну самоуправу. А и ко би други?

Покушао сам да одложим питање шта је било после, јер сам знао да ће одговор бити саздан од пустих бројева, али то се никако није могло избећи. Дакле, Електродистрибуција Топола има једну „стодесетку“, три „тридесетпетице“ и 223 трафо-станице од 10/0,4 киловолта, 922 километра средње и нисконапонске мреже са чак 19.000 стубова. Стубове спомињем јер би мени било потребно бар пола радног времена да се попнем и спустим с једног, док за остале не знам да ли би ми био довољан пун радни стаж, ако бих уопште издржао толико.

– Има нас 56 запослених – објашњава инжењер Урошевић. – Двадесет шесторица с посебним условима рада, тројица сменских диспечера, тројица возача, шесторо у трговини и тринаесторо у општим службама. А толико нас је јер се ради свих 24 сата дневно: по редовним сменама, у турнусима, како ко. И зато што, уз Тополу, покривамо и 29 села, од којих су два на територији општине Рача. Кад се прерачуна, то по раднику дође тачно 365 квадратних километара површине или – по квадратни километар дневно.

Сабирам у себи бројке о запосленима које је навео и никако да докучим да ли ми се дигитрон иза чела покварио, или се Бојан негде забројао?

– А то – насмејао се кад сам му се поверио. – То је отуда што имамо и раднике на привременим или повременим пословима, по уговору.

Онда ми је испричао нешто што ме је додатно уверило да је добар човек. Па, иако ће ми можда замерити што и ово бележим, уверен сам да таква дела заслужују нарочиту пажњу. Извињавам се унапред због овог скретања с теме, мада сам сигуран да је и то прича о овдашњој Електродистрибуцији и њеним радницима!

Прошле године умро је један Тополчанин, водоинсталатер у овдашњем комуналном предузећу, удовац који се убијао од посла да би прехранио децу, а понекад и себе. За њим су остала два сина, двоје сирочади. Сами-самцити, без игде ичега. Срећом, старији је свршио средњу школу, али до посла се данас врло тешко долази. Дечаци су препуштени на милост Центру за социјални рад, а од те помоћи нико се још није усрећио. Онда су у Електродистрибуцији Топола сели да се договоре има ли начина да им некако помогну? Али не једнократно, онако тренутно, већ да се та деца сачувају од пропасти

ТС Топола 110 kV спремна за зиму

трајно! Већали су онолико, и закључили: „Боље је да их васпитава Електродистрибуција, него улица!“

Тако је старији, иначе електричар по струци, добио посао на одређено време. Засада. Док се не нађе нешто трајно (можда баш у Електродистрибуцији), или док млађи не доврши школовање.

О такмичарском духу

Оно што је Бојан описао квадратним километрима и бројем села која покривају покушавам да доведем у везу с податком, који сам негде ишчепркао, да на свом конзумном подручју имају 10.600 домаћинстава и око 1.500 такзованих „вирманаца“?! Да сам демограф, могао бих то да прерачунам у „густину насељености“, то је ових дана актуелно.

– Јесте, али велики је број домаћинстава са потрошњом нула – објашњава Бојан. – Па ипак, иако би неко то приписао општем тренду одласка са села, овде је реч о викендицама. Јер ово је оаза у центру Шумадије. Људи се махом баве пољопривредом, а нарочито воћарством и виноградарством, па немамо неке посебно велике потрошаче, осим ливнице, која је приватизована, па након неког времена поново постала државно власништво. Сад је у фази реструктурирања и обавезе према нама измирује редовно, али јој је остао стари дуг од чак четрдесетак милиона динара. Такви дугови нам и кваре рачуницу, па нам је укупна наплата нешто слабија него на нивоу Огранка ЕД Аранђеловац.

Ово ме је подстакло да питам за евентуално ривалство, што сам невешто за-

маскирао оном флоскулом о „такмичарском духу“?

– Ма, не – одмахнуо је Бојан руком. – Напротив, наш однос би могао свима да послужи као пример. Ту нема такмичења, него сарадње. И то врло блиске сарадње. На пример, имамо заједничке акције, па је недавно 12 монтера из Аранђеловца било овде код нас, као испомоћ, што смо им ми узвратили већ у недељи која је уследила. Све функционише на обострану корист... И задовољство, свакако.

После ми прича како су управо оптичким каблом повезали „стодесетку“ са управном зградом, да још раде на реконструкцији нисконапонске мреже (од прошле године 55 километара), као и да измештају мерна места, као и сви други.

– Мрежа нам је најважнија, јер по природи ствари овде, код нас, неће се градити неки значајни индустријски капацитети. А за четири винарије, две велике хладњаче у Винчи и неколико мањих које су изграђене или се још гради, ово је сасвим довољно. Могли бисмо сада да се такмичимо сами са собом: у побољшању наплате или у смањењу губитака, на пример. Уз изградњу још једног правца напјања, како бисмо осигурали што квалитетнију испоруку свим нашим потрошачима...

Можда бисмо дочекали вече да нашем домаћину глас и грло нису сасвим „зарибали“. Он нас је, свеједно, задржавао, али да смо прихватили – били бисмо лоши гости. Па да се не такмичимо.

МИЛОШ ЛАЗИЋ
Фотио: М. ДРЧА

Добри резултати пословања ЕД Сјеница, упркос конзуму који је на брдско-планинском подручју

Најлајтни задатак изнад сто одсто

Мало је, свакако, делова у ПД ЕД ЕПС-а који се могу похвалити да у континуитету више година наплатни задатак остварују изнад сто одсто. И да то још раде на изразито неповољном терену, односно у целини на брдско-планинском подручју, на каквом ради 38 запослених Електродистрибуције Сјеница. О разумењности тог краја и сложености услова рада довољно сведочи и то што по једном електромонтеру за одржавање електроенергетских објеката и мреже припада више од 80 километара.

- Све су то наше специфичности, а на изузетне резултате који се реализују пресудно утиче и брђански менталитет народа Пештерске висоравни, који нити воли да дугује, нити, не дај Боже, да краде електричну енергију и да буде тужен – каже Велиша Пејчиновић, директор Погона ЕД Сјеница, Огранка Чачак, ПД „Електросрбија“. – Дугови купаца зато су сасвим скромни, а крађа струје јавља се само као симболична појава. Проблема нема са наплатом потраживања у оба сектора потрошње, али ни са заштићеним потрошачима. Са привредом која на овом подручју сада и није велики купац дугови се решавају договором и у року, а код домаћинстава обиласцима потрошача и редовном. То је и разлог што се у континуитету у последње три године наплатни задатак испуњава изнад сто одсто, а у овој години смо по томе и први у ПД „Електросрбија“. Ситан дуг и мали проблем представљало је са-

Одржавање - најважније у 2011.

*По најлајни
иодржавања већ
ири године су у врху
најбољих делова
ојранака ЕПС-а.*

*Са новим
инвестицијама
иду ка смањивању
техничких губићака*

мо потраживање за трошкове јавне расвете од Дирекције за урбанизам, за који је са локалном заједницом постигнут договор како ће да буде решен.

Према речима Пејчиновића, сталан задатак представља и смањивање губитака електричне енергије, који упркос тешком терену са доста шума и разумењеној мрежи, тренутно износе 15,8 одсто. Највећи део представљају технички губици тако да се на њихов пад, пре свега, може утицати мрежом реконструисаном на одговарајући начин и заменом застарелих бројила. У 103 насеља овог конзумног подручја само нисконапонска мрежа износи око 800 километара, док је дужина далековода за средњи напон 65, а за ниски напон 300 километара.

-У две од пет ТС 35/10 kV урађен је систем даљинског управљања, а у следећој години у плану је да се уведе и у посебно важној ТС Штавал из које се напаја рудник мрког угља. Јер у овој години у њој је у току реконструкција тог објекта, а вредност инвестиције је 4,3 милиона динара. У финансирање тих послова укључио се и Рудник угља Штавал са набавком опреме са којом се обезбеђује стабилно напајање на 6 kV у јамским просторијама. На овом делу конзума неопходна је реконструкција, са заменом проводника, на 35 kV далеководу од Сјенице до Дуге Пољане, а што је из правца Јанча – Дуга Пољана урађено. Мрежу је потребно реконструисати и за 10 kV код дела на потезу Сјеница – Јадовник (с тим што је отворено питање трасе јер још нема завршеног пројекта магистралног пута Сјеница – Нова Варош), као и дела ДВ Кладница - Лопиже Имајући у виду слабу привреду и да су највећи потрошачи из приватног сектора, али и да се повећавају потребе за електричном енергијом у домаћинствима (а која су снабдевена „од миксера до абрихтера“), у наредном периоду најважније ће бити побољшавање квалитета НН мреже и то са изградњом више ТС 10/0,4 kV.

Како истиче Пејчиновић, акценат на овогодишњим инвестицијама био је на одржавању, затим на изради пројектне документације и на грађевинским припремама за подизање четири ТС 10/0,4 kV. Радило се и на замени стубова на НН мрежи, као и на њеној реконструкцији у градском подручју. А на неприступачним теренима посебно ће убудуће да се ради на реконструкцији инфраструктуре са бетонским стубовима и сноповским проводницима.

Монтажа нове опреме у ТС Штавал

М. ФИЛИПОВИЋ

Са отварања нове ТС по европским стандардима

Омогућено двоструко најајање купаца

Почетком новембра у ПД „Центар“, на конзумном подручју које покрива Погон „Електроморава“ Велика Плана, у рад су пуштени трафо-станица 35/10 kV Плана 4 и прикључни 35 kV далековод у дужини од 4,2 километра. Новоизграђене објекте у рад је пустио проф. др Петар Шкундрић, саветник премијера Србије за енергетику, у присуству др Аце Марковића, председника Управног одбора ЕПС-а, као и представника Дирекције за дистрибуцију ЕПС-а, ПД „Центар“, локалне самоуправе и пословних партнера. Ови објекти, за које су укупна улагања износила око 63 милиона динара, изграђени су за потребе напајања купаца у индустријској зони Општине Велика Плана. Њиховом изградњом обезбеђени су услови за двоструко напајање постојећих купаца, као и веома поуздано снабдевање нових потрошача електричном енергијом.

Изражавајући задовољство што је један тако важан посао доведен до краја, проф. др Шкундрић захвалио се ЕПС-у и локалној самоуправи на реализацији овог заједничког пројекта.

- Ова инвестиција има капитални значај за даљи развој Општине Велика Плана, као и привреде Србије – рекао је Шкундрић. - У последње три до четири године ЕПС, као највећи инвеститор у привреди Србије, подиже нове и рехабилитује постојеће капацитете, а на годишњем нивоу ова улагања достижу 400 до 500 милиона евра. Значајно је и то што се, при-

*Трафо-станица
35/10 kV Плана 4
и прикључни
35 kV далековод
обезбеђују најјање
купаца
у индустријској
зони општине
Велика Плана.*

*Укупна улагања око
63 милиона динара*

том, на тим пословима запошљавају на десетине хиљада радника из машинске и грађевинске индустрије, због чега су то и пројекти развојног карактера.

Како је напоменуо др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а, изградњом ових објеката створени су предуслови за развој индустријске зоне у општини Велика Плана, како је било и планирано. Ово је и прави пример како се са локалном самоуправом може заједнички финансирати изградња електроенергетских објеката и како добра међусобна сарадња доводи до брзог окончања започетих послова. То је, уједно, пример и другим општинама у Србији како се лако могу обезбедити грађевинске дозволе и други услови за реализацију оваквих инвестиција. Захваљујући таквој сарадњи изградња прикључног далековода за ову трафо-станицу завршена је за мање од три месеца.

Приликом пројектовања и изградње трафо-станице 35/10 kV Плана 4 поштовани су европски стандарди, тако да су уграђене слободностојеће ћелије на 35 и 10 kV страни. У њима су вакуумски извличиви прекидачи које је произвео „ТСН Марибор“. Микропроцесорска заштита, чији је произвођач АББ, пете је генерације. Само управљање у трафо-станици је по протоколу 61850, а станични рачунар је са мини SCAD-ом. Даљинско управљање овом ТС врши се из Диспечерског центра Погона Велика Плана и то помоћу GPRS-а. **В. ПАВЛОВИЋ**

Капитални објекти за

Почетак рада двеју нових трафостаница 110 kV у Врању и Владичином Хану знатно ће побољшати напонске прилике у снабдевању купаца на конзумном подручју Огранка Врање. Тим пре што је у овој години на тој територији изграђено више електроенергетских објеката и мреже него икада до сада. Ова енергетска појачања умногоме су изменила ранију неповољну слику југа Србије, када је због преоптерећености део конзума на неко време остајао у мраку и отклонила су највеће критичне тачке у снабдевању потрошача.

- ТС Врање 2 110/35/10 kV представља, несумњиво, нови капитални објекат, тим пре што се на овом подручју налази само још једна већ доста изграђена ТС 110 kV, јер је подигнута још 1963. године, а која је у власништву ЈП ЕМС – каже за „kWh“ Зоран Кнежевић, директор Огранка ЕД Врање, ПД „Југоисток“. – Због повећаних потреба конзумног подручја Владичиног Хана „прерађена“ је и ранија ТС 35/10 у 110/35 kV, што је други овогодишњи капиталан објекат. Повезане су, такође, нова „стодесетка“ и ТС 35/10 kV у Врању и то као прстен са једног на други крај града у дужини око три километра. У току су активности и на важној реконструкцији 35 kV далековода од ТС Врање 1 до ТС Врање 3 и, после урађене техничке документације и расписаног и спроведеног тендера, чека се одлука комисије о изабраном извођачу радова. До сада су на овом потезу за око 5.500 домаћинстава као напонска резерва коришћени далеководи од Бујановца према Врању, који су се спајали да би били решени проблеми у снабдевању тих потрошача, с тим што је као подршка ускладала ТС Бујановац 1,110/35 kV.

Како даље истиче Кнежевић, доста је урађено и на изградњи ТС 10/0,4 kV, којих је укупно подигнуто 20, од чега девет из средстава Националног инвестиционог плана. Успешан инвестициони замах окружује реконструкција старих далековода. Као најважнија будућа инвестиција издваја се градње далековода на релацији Врањска Бања-Врање у дужини од десет километара, која би омогућила алтернативно напајање овог лечилишта. Јер Врањска Бања се још једнострано напаја, с тим што се са постојећег далековода често скидају жице, због чега долази до пада стубова.

Велики проблем на овом конзумном подручју представља и то што уопште није решено напајање купаца електричном енергијом на планини Бесна Коби-

Две нове „стодесетке“ у Врању и Владичином Хану знатно побољшале снабдевање купаца. – У најсиромашнијем делу Србије дугови за електричну енергију у порасту. – Губици високи и неједнаки – од 21 до 40 одсто

ла. Ту нема ЕПС-а, па су ови потрошачи принуђени да се струјом снабдевају из приватног далековода од ХЕ „Врла 3“ – Бесна Кобила, односно из приватне ТС 35/10 kV.

■ Бесна Кобила као преседан!

Разлог је то што је приватни власник куповином рудника олова и цинка „Грот“ на овој планини купио и ове пратеће објекте и то је својеврстан преседан да испоручује и наплаћује електричну енергију. Значи, ако рудник стане са радом, нема струје за ове потрошаче. Како је у току изградња туристичког центра, ЕД Врање, пошто нема могућности за напајање објеката, јер није власник електричне енергије, не може ни да издаје електроенергетску сагласност за нове купце. Решење би било у томе да ЕПС преузме тај далековод, дуг 20 километара, као и ТС.

Кнежевић, такође, напомиње и да је покренута активност да се на нивоу ПД „Југоисток“ реши изградња приступног пута до мале ХЕ „Јелашница“. Тим пре зато што је то једна од мини ХЕ које ЕПС намерава да ревитализује, са повећањем снаге. ХЕ „Јелашница“ са снагом агрегата од два пута 250 KW, иначе, тренутно месечно производи око 125.000 киловат-часова електричне енергије.

- Када је реч о наплати електричне енергије, дугови потрошача тренутно износе око 2,6 милијарди динара и повећавају се – подвлачи Кнежевић. – У њима највећи износ од две милијарде динара дугују домаћинства, при чему се половина од тога – око милијарду динара – потражује од купаца на подручју Бујановца и Прешева, а који троше трећину укупне испоручене електричне енергије. Достигнут је степен наплате од 91 одсто у фактурисаној реализацији у октобру, док је просечно за десет месеци износила 86,25 одсто. То је нешто слабији резултат од оствареног у претходној години.

Али приликом сагледавања резултата наплате потраживања битно је у виду имати и неповољан амбијент у којем овај огранак ради. То је, свакако, најсиромашнији део Србије са доста незапосленог становништва и са најнижим просечним личним дохотком.

Тавори и привреда, тако да су на овом простору дужници и буџетски потрошачи, као на пример ЈКП (50 милиона динара), локална самоуправа од Града Врања па надаље, колективни изабеглички смештај (45 милиона динара), МУП (20 милиона динара) итд. На појединим деловима овог подручја, на којем су и највећи проблеми у раду, мешовит је етнички састав становништва, а у градовима, на пример, у Бујановцу по 45 одсто или по пола је Срба и Албанаца, док је у Прешеву Албанаца чак 97 одсто.

Имајући све то у виду, Кнежевић додаје и да су запослени у ЕД Врање потпуно свесни да својим ангажовањем морају да воде рачуна о томе колико је овде танка нит између погледа на ажурно и савесно обављање свакодневног посла и реакције са крупнијим последицама између њих и купаца, а да притом морају да буду заштићени интереси ЕПС-а и државе Србије.

Објекти Огранка Врање спремни за зимску сезону

јуи Србије

За највећу Општину Врање у протеклом периоду карактеристичан је и рад судских органа, јер је од 2005. године до сада за поднете чак 32.000 тужби против купаца-дужника пресуђен непримерено мали број предмета, а донет је велики број привремених мера. Само у протеклој години тај број био је 365 и са таквим односом судства према овом проблему онемогућена је било каква интервенција дистрибуције.

За пријем - минимум 35 електромонтера

Огранку ЕД Врање недостају, пре свега, млади електромонтери. Како наводи Кнежевић, у огранку их има 85, али имајући у виду које све послове раде, недостаје их најмање још 35. Неповољна је, такође, структура запослених, јер од њих 245, свега трећина су производни радници. Огранку недостаје и модерна опрема, а тај проблем ЕПС би релативно лако могао да реши. Охрабрујуће је, стога, што се ускоро очекује испорука 30.000 паметних бројила са којима ће се заменити готово половина застарелих.

Зоран Кнежевић

Још већи проблем за овај огранак представљају високи губици, који су за првих девет месеци достигли ниво изнад 27 одсто.

Пресуде за мали број предмета

Они, међутим, варирају у зависности од дела конзумног подручја и крећу се од 21 одсто у Врању до 40 одсто у Прешеви. А уз то, за 0,5 одсто још су и повећани у односу на 2010. годину. На смањивању губитака, стога, предузимамо озбиљне мере и ефекте ове примене очекујемо ускоро. То се, пре свега, односи на измештање мерних места на локацијама у којима су доказана жаришта губитака (Велики Трновац

-ЕД Бујановац и Ораовица и две махале у Прешеви – ЕД Прешево).

Одређени су, исто тако, трафореони у којима се претпоставља да је највећа крађа струје и мери се количина испоручене електричне енергије, уз праћење потрошње. Први добијени резултати са терена веома су охрабрујући са аспекта смањивања губитака. Ова активност спроводи се на читавом конзумном подручју огранка. Јер уколико за Прешево и Бујановац могу да се пронађу „оправдања“ за високи проценат крађе електричне енергије, то никако није случај у Врању, Владичином Хану, Трговишту или Врањској Бањи. Битно је и то да ЕПС улаже велике напоре да помогне

у решавању тих проблема. Али, како тврди Кнежевић, губици могу пасти само са повећаном платежном моћи становништва.

С тим у вези Кнежевић каже да је јасно да дистрибуција не може сама да реши проблеме контроле потрошње и наплате потраживања у Прешеви и Бујановцу. То не може ни сам ЕПС, па је потребна помоћ државе и њених органа. Такав механизам овде и постоји у лицу Координационог тела за развој општина Бујановац, Прешево и Медвеђа, али оно на том подручју није довољно активно, тако да не испуњава главни циљ због којег је и основано - да делује превентивно. Последице таквог рада сносе дистрибуције и ЕПС.

Највећи део губитака су комерцијални, изнад су 20 одсто. Настају искључиво због крађе електричне енергије, а та појава је у успону – констатује Кнежевић. – Тако, на пример, на територији Општине Врање такве велике проблеме задаје и око 6.000 Рома који живе у целим селима или у деловима градова и села, а у којима је из различитих разлога веома отежан рад наших радника. Интервенције органа МУП услед, међутим, тек у случајевима угрожавања њихових живота на лицу места.

М. ФИЛИПОВИЋ

Замена оштећених бројила у ТС 35/10 kV у Великом Трновцу

Где уденутии штекер?

Немачки Бундесрат, горњи дом парламента (представништво савезних држава), одбацио је недавно закон „о хватању и лагровању CO₂” – један контроверзни пропис о дозволи експериментисања угљендиоксидом, главним нежељеним производом сагоревања угља у термоелектранама. Немачка их има. Али уз термоелектране и лигнит, ту су и неки од најмоћнијих пропагандиста забране „прљавих kWh” – како се сада, не без презрења, говори о струји из угља.

Немачки покрет заштите животне средине најјачи је у Европи. Подупрт је армијом бирача код куће (углавном у партији Зелених), па „еколозима” није незамисливо извести то што је учињено с прописом о CO₂. „Убити га” пре него што се примени. Пробе с лагровањем гаса требало је, иначе, да трају до 2017. године. У случају да испадне потаман, електропривреда земље добила би прилику за дубоко психолошко олакшање – наспрам сталних критика због засада неизбежног ослонца на угаљ.

У Немачкој отприлике сваки четврти

Влада Немачке у теснацу, између количински неопходној и еколошки допустивој – између растуће глади за струјом и неких од описаних извора и начина да се до ње дође

киловат-час нуклеарног је порекла. Струја из тзв. обновљивих извора, уз помоћ ветра, Сунца, из хидроцентрали или биомасе, учествује у снабдевању са тек 17 одсто укупне енергије – али зато сваки други произведени килват-час додају угаљ и гас.

Зависност земље од струје из угља далеко је од јужноафричке (93 одсто), није ни близу нивоа у Пољској (92 одсто) или у Кини (79 одсто). Али је, ипак, зависност. Са чак 46 одсто националних kWh у „прљавим килватима”, из процеса жигосаног да је опасан за животну средину, та зависност је бар у средњем

року неотклоњива – сагласан је “жири” стручњака и политичара нагнутих над тим проблемом.

Није електропривреда, међутим, та која је под главним притиском. Под још већим притиском је влада Ангеле Меркел, затечена у дилеми где да утакне немачки штекер!? Влада је, гледано са стране, сабијена у теснац између количински неопходног и еколошки допустивог – између растуће глади за струјом и неких од отписаних извора и начина да се до ње дође. Решавање првог, осигурати електричну енергију, наложило би да се струја производи из свега што је побројано, укључујући и угаљ. Одлучивање, пак, о другом захтевало би да се, угаљ, пре свега, елиминише.

■ За и против

И Берлин је кренуо тим путем. Међународно се обавезао (заштита животне средине одавно већ није инокосни национални проблем!), рекавши да ће Немачка смањити емисију CO₂ за 40 одсто до 2020. године. Стручно, то је веома охрабрујуће. Колективни саветник владе

у Берлину, један панел независних експерата за људско окружење, иступио је са мишљењем да би Немачка била у стању да се сасвим ослони на тзв. обновљиве изворе до 2050. године. Цитирана је изјава говорника саветодавног тела Мартина Фолстика да би то на дужи рок била „економски најисплативија стратегија“, док је његов колега у панелу Олав Хохмејер отишао и даље, говорећи – Немачка би могла да се прикључи на „зелену“ електрику већ до 2030. године!

Услов је да се усредсреди на такав циљ. Текуће калкулације подразумевају да класичне централе остану оперативне још 35 година. У случају да се тај оперативни период редукује, „наша електрика снабдела би се обновљивим (изворима) до 2030.“, цитиран је Хохмејер.

Али обавеза у односу на CO₂ „неизбежно утиче на дебат у мешавини наше енергије“, објаснио је Штефан Келер, председник Енергетске агенције Немачке. Уколико Берлин жели да испуни циљеве заштите, удео електричне енергије фосилног порекла не може се повећавати, нарочито угља, цитиран је Келер. Дакле, када скочиш у воду, ти ћеш и пливати. Затварај термоелектране!

Не лези, међутим, враже – овако, јавно обавезаној, влади је затребало нешто чиме би преместила критични период између „прљаве“ и „зелене“ енергије. Стална глад за струјом не би смела да остане неутољена, ни уз каква објашњавања, па макар и „сасвим зелена“. И тако, „пипајући“ за тим нечим, влада се обрела у политички контаминираном пољу – најпре пригрливши, а онда одмах и одбацивши могућност да тај прелазни мост буду нуклеарке, струја из реактора. И то пред истом домаћом јавношћу.

■ Купање гаса

Заокрет у нуклеарно обављен је прегласавањем Шредеровог познатог мораторијума на даљу изградњу нових реактора. А заокрет брже-боље назад, поново у мораторијум – када је еколошке разлоге против ослонаца на нуклеарну енергију врло убедљиво подвукла Фукушима. Инцидент у Јапану уплашио је Немце и збрисао помисли на „нуклеарну ренесансу“. Е, сад – на коју страну? Тако се, ето, стигло до замисли да се „хвата“ и лагерује CO₂. „Хватање“ гаса вратило би у игру угаљ...

„Хватање, транспорт, лагеровање“ то је крајње упрошћен опис технолошки врло сложене операције, којом се штетни угљендиоксид „хвата“, а онда, без пуштања у атмосферу преображава у нешто друго, употребљиво (рецимо, сировину за индустрије појединих хемика-

■ Сваки четврти киловат-час нуклеарног порекла: HE „Philipsburg“

лија) или се пребацује и лагерује, унутар скупих спремишта под земљом или под морем, на километар дубине.

Издвајање CO₂ није прост подухват, цитирано је током ове дебате мишљење немачких стручњака. Поступак би захтевао огромне хемијске процесоре. Будуће термоелектране морале би да буду бар за половину пространије, с вишком површине, да би на њој били и уређаји за изолацију гаса. Штетни CO₂ био би, међутим, изолован (90 одсто). Поступак сепарације је вишестепени, водећи кроз претпрање, компресију CO₂, постпрање и сушење, до његовог претварања у течност, подобну за транспортовање цевима-

Страх

Идеја о сепарацији освојила је део стручњака и политичара. Добила је и жиг Међународне агенције за енергију (ИЕА) – не као коначни излаз, али бар као значајан допринос смањивању угљен-диоксида пушеног у атмосферу. Та идеја, ипак, није придобила неопходну подршку свих или бар релевантних, да би била озваничена. Ни у јавности, ни у сегментима струке и политике. Чини се да је, напротив, пружила прилику да се још једанпут употреби израз „страх“ – нарасла свакодневна бојазан од било којих опасних инцидената. Од могућности, рецимо, да „претопљени“ CO₂ у цевима-проводницима или из тих спремишта под земљом и водом, макар и кроз пукотине пронађе у некој прилици непредвиђени пут, ослободи се и угрози живот људи.

ма до далеких депоа. Има и других метода, рецимо, уз употребу расхлађеног амонијака. Овим путем CO₂ би завршио у форми амонијум-карбоната, употребљивог у пољопривреди.

■ Утопија зеленог

„Убиство“ закона о CO₂ доводи Берлин пред енергетски лавиринт, без мапе за излаз. Реактори прецртани, угаљ на злу гласу, а удео „зелене“ струје скроман. И док је влада у недоумици, лобирања поводом њеног даљег избора су интензивирани. Као и, ништа мање, критике.

Научници критикују, јер влада тобоже доцни с плановима за финансијски ефикасније алтернативно електроснабдевање. Поборници енергетске „обновљивости“ су у пуној офанзиви. На другој страни, то пак ништа не смета да се у међувремену погура евентуално већи ослонац Немачке на гас. Зар гас не „испушта значајно мање угљеника у односу на угаљ, а долази из већ утврђених извора“? Зар не може гас бити тај тражени „мост“ на путу ка „утопији чисте енергије“ („Дојче веле“)?

Глобално, ствари већ и крећу тим правцем, увођењем усавршене технологије за бушење и експлоатацијом поља на великим дубинама. Продире се у све више нових депозита, а главна сензација је пробој у сасвим неконвенционална лежишта, на пример шкриљаца, блатних и пешчаних стена. Експлоатација таквих лежишта преобразила је тржиште гаса у Сједињеним Америчким Државама, које „теоретски, немају потребе за увозом гаса у следећих 200 година“, цитиран је Волфганг Ричле, председник Линде, снабдевача индустријским гасом у Минхену. „Догодила се права револуција а нико није приметио!“ наглашава Ричле. Другим речима, спаљујте гас, ако већ не желите угаљ. Осим тога, размислите о „утопији“, изразу који поводом илузорно „зелене струје“ ни мало случајно бира „Дојче веле“.

ПЕТАР ПОПОВИЋ

Заједничке „дизјине“ за

Велика гужва у еврозони, где се недавно увелико звонило на узбуну и где је озбиљно запретио њен распад, због чега се у оквиру ЕУ хитно приступило разним монетарним, контролним и рестриктивним мерама. Све са циљем да се прекине ланац неодговорног односа, задуживања и буџетских дефицита, нарочито када је реч о Грчкој, Италији, Шпанији, Португалији, али и у другим земљама.

Није се, међутим, у оквиру ЕУ приступило стезању само ових економских обруча. Сасвим је уочљиво, нарочито у последња два месеца, да се и за енергетику припремају заједничке „дизјине“. Другим речима, ЕУ је увела низ мера централизације у овој области и захтева већа овлашћења, која би омогућила да се занемаре разни приговори чланица на заједничке планове и да се убрза реализација енергетских пројеката од стратешког значаја за сигурност снабдевања ЕУ. Значи, онемогућило би се да разна појединачна заговорања буду коначно брзом завршавају важних пројеката.

С тим у вези, Ројтерс је ових дана обелоданио да се припремају законске новине, јер се у нацрту закона предлаже и успостављање „европског координатора“ који би помогао убрзању реализације пројеката „у случају осетних кашњења или појављивања разних препрека“.

Предлог обухвата и давање приоритета алоцирању 9,1 милијарде евра у буџетском периоду од 2014. до 2020. године. Мада је реч о мање од један одсто буџета Европске уније, то је изузетно значајно јер је први пут буџетом предвиђена ставка трошкова у енергетској инфраструктури. Али још је значајније што то, свакако, може да буде и полуга за привлачење знатних додатних средстава из приватних фондова.

■ Занемаривање ситнијих примедби

Приоритетни пројекти обухватају такозвани Јужни гасни коридор, којим треба да се смањи зависност ЕУ од руског гаса, као и интегрисана преносна електроенергетска мрежа на Северном мору и региону Балтика. Ту се предлаже да, ако неки пројекат има велики значај, под одређеним условима могу бити занемарене примедбе јавности (еколога, локалног становништва и других). Укупно се, наине, на више од билион евра

*Предложено да се за
веома значајне пројекте
моју занемарити
примедбе јавности
(еколога, локалног
становништва и других).*

*Нова правила забрањују
инсајдерска трговања,
јер се тиме лако
надувавају цене
стварањем
лажног утиска о
расположивости
капацитета*

Трећи енергетски пакет

И земље Енергетске заједнице, такође, добиле су нова слична задужења. А на састанку Савета министара ЕЗ, одржаном прошлог месеца у Кишињеу (Молдавија), усвојена су правила Европске уније о унутрашњем тржишту електричне енергије и природног гаса, позната као „Трећи енергетски пакет“. Уговорне стране сада имају законску обавезу да примене ова правила најкасније до јануара 2015. године. - ЕЗ је референца за регионалну сарадњу у области енергетике. Усвајање „Трећег енергетског пакета“ показује да су потписнице Уговора о оснивању ЕЗ спремне да превазиђу постојеће препреке и да напредују заједно са партнерима из Европске уније према Паневропском енергетском тржишту - изјавио је Гинтер Етингер том приликом.

процењују инвестиције потребне за европски гасни и електроенергетски сектор између 2010 и 2020. године и извесно је да би било јако лоше да такве крупне пројекте спутавају неки много мање важни захтеви.

Европска комисија је недавно саопштила да у пројекту буџета за период 2014 - 2020. године треба укључити 40 милијарди евра за енергетске, транспортне и друге инфраструктурне пројекте, од чега споменутих 9,1 милијарду евра у гаснотранспортну, односно електроенергетску преносну мрежу. Процењује се да ће бити потребно најмање годину дана да поменути предлог добије потребну сагласност влада чланица ЕУ.

Европска унија је, такође, усвојила и строжија правила везана за трговину енергијом на велико. Основни циљ је спречавање коришћења инсајдерских информација и других облика злоупотребе тржишта ради утицаја на цене на велико. За спровођење ових мера укључиће се нова Агенција за сарадњу енергетских регулатора (ACER), док ће ова тела и на националном нивоу кажњавати такве поступке. Основни задатак ACER-а биће да прикупља податке потребне за надгледање енергетских veleprodajних тржишта и успостави европски регистар учесника на тржишту, на основу података које доставе национални регулатори. Нова правила, такође, забрањују инсајдерска трговања и манипулацију тржиштем и успостављају обавезно објављивање инсајдерских информација. Проблем је заснован на томе да су цене енергије изузетно осетљиве на стање и информације у вези са производним и преносним капацитетима. Јер, оне лако могу да се надувавају стварањем лажног утиска о расположивости тих капацитета.

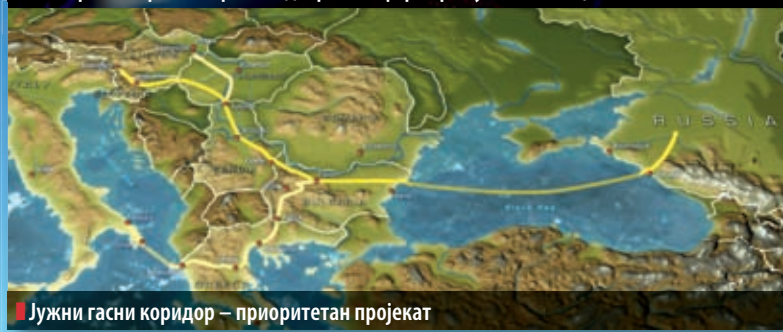
■ Строжије норме и за Енергетску заједницу

На цене утиче и однос понуде и потрошње унутар националних граница, што је такође поље подложно манипулацијама информацијама. До сада национални енергетски регулатори нису имали приступ свим подацима о прекограничном промету, што им је онемогућавало откривање злоупотреба. Гинтер Етингер, европски комесар за енергију, оценио је да ће нова правила допринети формирању поштених цена

Чланице ЕУ

Гинтер Етингер: нова правила допринеће формирању поштених цена

Јужни гасни коридор – приоритетан пројекат

У буџету ЕУ први пут предвиђена ставка трошкова за енергетску инфраструктуру

и поверења код учесника на интерним тржиштима.

Одлука Министарског савета укључује прецизне рокове за спровођење одредби, као што су правила о раздвајању или о сертификацији оператера преносног система из трећих земаља и разјашњава улоге институција ЕЗ у практичној примени усвојених правила. Министарски савет је нагласио потребу да што пре почне усклађивање мрежних правила у региону са правилима у ЕУ.

На састанку у Кишињеву, по први пут Министарски савет ЕЗ расправљао је и о концепту развоја заједничке, односно регионалне енергетске стратегије, коју је прошле године предложила управо делегација Србије. Циљ је да се дефинишу регионални оквири на основу којих би се могле даље развијати и усклађивати националне енергетске стратегије.

Веома је важно и то што је овом приликом Министарски савет одобрио и план развоја гасне инфраструктуре у

ЕЗ, на основу концепта „гасног прстена“, који треба да повеже тржишта појединачних земаља југоисточне Европе, односно Енергетске заједнице са заједничким регионалним тржиштем и да допринесе сигурности снабдевања у региону. Начињени су већ и конкретни кораци ка повезивању гасовода између Србије и Румуније, приликом недавног сусрета председника две државе Бориса Тадића и Трајана Басескуа.

ДРАГАН ОБРАДОВИЋ

Грађанска електрана у Бечу

БЕЧ - Градска управа Беча одлучила се да град на сасвим нестандардан начин уђе у енергетски бизнис. У Бечу ће, на име, да буде постављена велика соларна електрана, али не из средстава добијених порезом, него из добровољних прилога грађана. Будућа соларка је зато већ названа грађанска централа. Јер сваки грађанин Беча може да постане пуноправни инвеститор, ако уложи најмање 500 евра. Према висини инвестиције, грађанима ће припадати одговарајућа површина соларних колектора. Пројекат још није званично почео да се реализује, а већ се пријавило скоро хиљаду интересената за улагање.

Извор: *APA*

Забрана увоза струје из атома?

БЕЧ - У Аустрији се појављује све више захтева да се забрани увоз електричне енергије из чешких нуклеарних централа „Темелин“ и „Дуковани“ и то не само међу еколошким организацијама и покретима. Еколошки покрет „Greenpeace“ похвалио се јавно да је добио из европских институција потврду да је могуће забранити увоз енергије из нуклеарних извора, односно да то није противно правилима Европске уније.

У Чешкој, једном од највећих извозника електричне енергије у Европи, тврде да евентуална таква забрана не може ни на који начин да угрози пре свих групацију ЧЕЗ, јер је извоз у Аустрију готово занемарљив. Чешку електропривреду, међутим, озбиљно би могла да угрози таква забрана из Немачке, највећег купца вишкова струје. Ипак, тешко да ће то Немци себи дозволити с обзиром да су у првом пологишту из Чешке увезли 5,6 милијарди киловат-сати електричне енергије, што је 673 процената више него у истом периоду лане! Извор: *REUTERS*

Индијанци окупирали градилиште

САН АНТОНИО - Са копљима, стрелама и уз ударање бубњева, Индијанци из Амазоније окупирали су недавно градилиште финовске бране „Бело Монте“, на највећој притоци Амазона, реци Ксингу, недалеко од градића Сан Антонио. Неколико стотина домородаца доведено је аутобусима, уз пратњу активиста за заштиту животне средине, у још једном покушају да зауставе градњу мамутске бране. Еколози тврде да ће градња ове бране у савезној бразилској држави Пара уништити флору и фауну у кругу од неколико стотина километара. Зато су захтевали да им се обрати неко из бразилских власти и најавили су још жешће протесте у будућности. Пројекат „Бело Монте“, вредан 11 милијарди долара, један је од тренутно највећих и најскупљих хидропројеката у свету.

Извор: *„THE NEW YORK TIMES“*

Прва водонична хибридна електрана

ПРЕНЗЛАУ - У Немачкој је недавно пуштена у рад прва хибридна електрана на свету која комбинује производњу електричне енергије и топлоте из обновљивих извора и водоника. У самој електрани производи се водоник, који ће се, осим за њен рад, испоручивати пумпама за гориво које га продају за аутомобиле с тим погоном. Овај пилот-пројекат, реализован у месту Пrenzлау у Бранденбургу, коштао је 21 милион евра.

Хибридна електрана је подигнута на примарном уређају од шест мегавата, који ради на ветар и биогас. У ветровитим данима, када се мање узима електричне енергије, вишкови струје ће се користити за добијање водоника из воде. У данима кад ветар не дува, електрана може претварати водоник, заједно с биогасом, у електричну енергију и топлоту за потребе око 9.000 домаћинстава у Пrenzлау.

Извор: *DPA*

Нуклеарка у Бангладешу

ДАКА - Бангладеш и Русија склопили су недавно уговор према коме ће руска државна компанија „Росатом“ изградити нуклеарну електрану од два блока по 1.000 мегавата. Нова електрана биће постављена на око 200 километара од главног града Даке и биће највећи извор електричне енергије у земљи која спада међу најгушће насељене на свету, са становништвом које брзо расте и већ броји скоро 150 милиона, а живи на свега 144.000 квадратних километара, површини нешто већој од Грчке.

Последњих година Бангладеш, за разлику од других сиромашних земаља, бележи релативно високе стопе раста од пет до седам одсто, захваљући близини и утицају конјунктуре у Индији и Кини и потребе за електричном енергијом постају све веће. У овој држави нема ни нафте, ни гаса, ни угља, те се она мора

окренути ка нуклеарној енергији од које, после хаварије у Фукушими, одустаје већина земаља у свету. Нуклеарка у Бангладешу, како је изјавио Сергеј Киријенко, директор „Росатома“, испуњаваће све међународне поштрене, постфукушимске захтеве безбедности, укључујући два омотача реактора и систем пасивног одвођења топлоте.

Извор: *РИА НОВОСТИ*

IEA: Не затварајте нуклеарне електране!

ПАРИЗ - „Не затварајте нуклеарне“ упозорава Међународна агенција за енергију (IEA). Одустајање од нуклеарне енергетике у Немачкој, Швајцарској и Белгији, као и у другим земљама у којима се о томе размишља, само ће убрзати глобално отопљавање.

Према Фагиху Биролу из ове агенције, напуштање нуклеарне енергије је лоша вест за енергетску безбедност и климу, а уз то ће и струја поскупети. Агенција упозорава да је остало мало времена за спас планете и да се раст емисија CO2 мора зауставити најкасније до 2017. године. Само на тај начин може се постићи да се раст просечне годишње температуре у овом веку лимитира на два степена.

Упада у очи колико се агенција у овим ставовима идентификује са еколошким организацијама и покретима. Присталице атомске енергије, која је заиста еколошки чистија и изазива занамерљиво мало емисија, морале би, међутим, посебно после хаварије у Фукушими, успешније уверавати еколошке активисте да нуклеарке ипак, нису тако опасне.

Извор: *ЧТК*

Одложена изградња бране

РАНГУН - Влада Мјанмара одлучила је да на неодређено време суспендује уговор са кинеском корпорацијом „China Power Investment“ о изградњи бране Муитсоне на реци Иравади. Посао са кинеским партнером склопила је ранија војна влада Мјанмара, али се после промене власти, под огромним притиском јавности и еколошких група засада одустало од овог посла. У Мјанмару, на реци Иравади, тренутно се граде две мање и пет већих брана и по оценама стручњака, оне ће, када буду завршене, знатно побољшати хидро билансе ове азијске земље. Кинеске хидро компаније већ десетак година добијају све велике послове на градњи брана и иригационих система у Мјанмару.

Извор: *„THE NEW YORK TIMES ENERGY“*

Кинези раде на 289 хидропројеката

ПЕКИНГ - Широм света, кинеске хидро компаније тренутно раде на чак 289 пројеката и по томе, су без премца, у свету. Већина су бране и велики хидро пројекти на свим континентима, али највише у Азији. Реч је о објектима који се тренутно граде или је за њих урађена пројектна документација и чека се заокруживање финансијске конструкције. По континентима, у Азији Кинези граде половину свих хидрокапацитета, у Африци 30 одсто, али њен утицај тамо стално расте.

Извор: *„INTERNATIONAL RIVERS“*

Обновљиви извори обезбеђују запосленост

РОШТОК - Енергетске компаније које раде у сектору обновљивих извора на североистоку Немачке омогућиле су отварање на хиљаде нових радних места. Будуће ветроелектране, соларни колектори и енергија која се добија из биомасе отворили су погоне у којима је ухлебљење нашло на хиљаде до јуче незапослених Немаца. У немачкој покрајини Мекленбург у западној Померанији, познатој по високој стопи незапослености, у последњих 10 година отворено је на десетине нових погона за прављење опреме у производњи струје из обновљивих извора. До 2020. године очекује се да ће само у тој покрајини да буду запослено још 22.000 људи.

Извор: „THE NEW YORK TIMES“

Туже државу

БЕРЛИН - Највећа немачка електроенергетска компанија, Е.ON планира да тужи немачку владу због одлуке да престане са употребом нуклеарне енергије, али да се тужба не тиче директно те одлуке, која се углавном темељи на вољи немачког народа, него на томе да није одређена компензација за компаније које су погођене одлуком о гашењу нуклеарних електрана. Дужни смо због наших акционара да нешто предузмемо, јер није предвиђена компензација, кажу у Е.ON. Ова компанија је недавно саопштила да је у девет месеци ове године забележила велики пад профита услед гашења нуклеарки.

Извор: REUTERS

Раст тражње за струјом

ПАРИЗ - Светска тражња за електричном енергијом имаће у наредних 25 година просечни годишњи раст од 3,1 одсто. То је једна од најважнијих поставки нове дугорочне прогнозе развоја светске енергетике коју припрема Међународна агенција за енергију. Укупна потрошња електричне енергије износила би 2035. године око 31.500 терават-сати.

У извештају се предвиђа да ће се цена нафте повећати 2015. године у просеку на 114 долара за барел, док би се 2035. године кретала око 212 долара. Стални, високи раст цене нафте, према ИЕА, највећи је ризик за развој глобалне економије.

Агенција посебно упозорава на претпостављени пад учешћа нуклеарне енергије у укупним енергетским изворима. У најгорем сценарију предвиђа се да удео нуклеарних извора падне са садашњих 11 на око седам процената. То значи да би се укупна снага нуклеарки до 2035. године смањила са садашњих 393 на 339 гигавата.

Извор: REUTERS

Гомиле рушевина у НЕ „Фукушима“

ТОКИО -Три реактора у нуклеарки „Фукушима“ растопила су се након што је цунами оштетио системе за хлађење у марту ове године, а обилазак новинара из светских медија организован је недавно како би се показало тренутно стање. Мартин Факлер, уредник „New York Times“ у Токију, рекао је да су видели гомиле рушевина које су нетакнуте још од марта.

Остатака има широм реактора где су искривљени метали, згужвани камиони и велике цистерне за воду. Новинари су приликом обиласка Фукушима носили заштитна одела и маске, због радијације која је и даље присутна у постројењима. Циљ обиласка је да се покаже да се ситуација у електрани полако поправља. Јапанске власти су ранијих месеци одбијали захтеве новинара да посете Фукушиму због превисоког нивоа радијације. Компанија ТЕРСО се нада да ће се такозвано „хладно гашење“ реактора завршити до краја године.

Извор: GUARDIAN

Ради „Северни ток“

ЛУБМИН - Руски председник Дмитриј Медведев и немачка канцеларка Ангела Меркел почетком новембра, на обали Балтичког мора, пустили су у рад гасовод „Северни ток“.

-Пуштање у рад овог гасовода је значајан догађај, који има важност за ојачавање веза између Русије и Немачке, као и између Русије и Европе и представља корак напред у обезбеђењу енергетских потреба Европе - изјавио је Медведев.

Нови гасовод омогућиће директно допремање руског гаса кроз Балтичко море у Европу, чиме ће бити избегнут транспорт преко Украјине, са којом је Русија имала спор о цени гаса. Гасовод ће имати две линије и капацитет по 27,5 милијарди кубних метара годишње. Друга линија по плану треба да буде пуштена 2012. године. „Северни ток“, пројекат вредан 7,4 милијарде евра, заједнички је подухват „Газпрома“, немачких компанија BASF и E.ON, холандске компаније „Gasuin“ и француске „GDF Suez“.

Извор: AFP

Губици од гаса

ФРАНКФУРТ - Немачка енергетска компанија RWE, друга по производњи електричне енергије, упозорила је инвеститоре да очекује веће губитке од раније предвиђаних у свом сектору за трговину струјом. Губици су, према подацима RWE, настали због неповољних уговора за куповину гаса са руским „Газпромом“.

Оперативни губитак RWE за три овогодишња квартала је достигао 842 милиона евра. Трговање гасом који пристиже из Русије, профитабилно у периоду 2007.-2009. година, сада „доноси“ губитке. У условима кризе многе европске земље нису биле у стању да троше гас у договореним количинама. Бројни европски партнери затражили су од руске компаније попуст на цену, али је „Газпром“ удовољио таквом захтеву италијанске компаније „Едисон“ тек када је она поднела тужбу. Преговоре о нижој цени гаса воде и немачке компаније E.ON, BASF, француска „GDF Suez“, италијанске Eni и „Enel“.

Извор: REUTERS

Белгија гаси НЕ

БРИСЕЛ - Политичке странке у Белгији постигле су условни договор о гашењу преостале две нуклеарне електране у тој земљи, које су у власништву филијале француског електроенергетског гиганта „GDF-Suez“. Услов за гашење три најстарија нуклеарна реактора до 2015. и потпуни престанак коришћења те врсте енергије до 2025. године је да у међувремену буде успостављена производња довољне количине енергије из алтернативних извора, како би се избегла могућа несташица електричне енергије. Ова одлука белгијских странака већ се одразила у виду пада вредности акција „GDF-Suez“ за чак 4,5 одсто.

Извор: BBC

Пад профита

ПРАГ - Чешка државна електроенергетска компанија ЧЕЗ саопштила је да је у девет месеци ове године профит пао за трећину, али и да прогноза за читаву године остаје непромењена. У три квартала остварен је профит од 26,4 милијарде круна, односно 1,04 милијарде евра или 34 одсто мање на годишњем нивоу, док су приходи истовремено порасли за четири одсто на 150,6 милијарди круна, односно скоро шест милијарди евра. У ЧЕЗ наводе да је смањена зарада последица пада цене струје услед економске кризе, а додатни разлози су и јачање чешке круне према еврау и смањење производње у хидроелектранама. И даље се, ипак, очекује да ће у читавој 2011. години бити остварен профит од 40,6 милијарди круна, односно 1,6 милијарди евра.

Извор: AFP

Бугарска

Укључен шести реактор

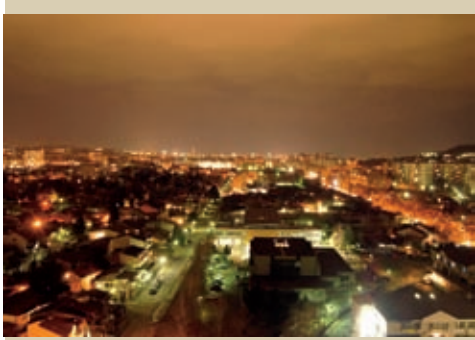
Редовни ремонт шестог реактора НЕ „Козлодуј“ завршен је крајем протеклог месеца и враћен је у погон. У оквиру ремонта овог реактора, снаге 1.000 мегавата, који је почео 24. септембра, модернизована је опрема, а он је напуњен новим атомским горивом. Ремонт петог реактора „Козлодуја“ обављен је крајем маја и он већ ради максималном снагом од 1.000 мегавата. Два од укупно шест реактора раде. Први и други искључени су 2003, а трећи и четврти 2005. године, непосредно пред улазак Бугарске у ЕУ.

Босна и Херцеговина

Неискоришћен хидропотенцијал

Од процењеног хидроенергетског потенцијала водотокова у Републици Српској, који износи око 10.000 милијарди киловат-сати годишње, неискоришћено је скоро 70 одсто. Стратегијом развоја енергетике РС до 2030. године предвиђени су циљеви за разне врсте обновљивих извора енергије у различитим сценаријима. Ту су укључене соларна и енергија ветра, биомаса и геотермална енергија. Према Стратегији развоја енергетике, у енергетски сектор РС ће до 2030. године да буде уложено око 5,75 милијарди евра.

У БиХ су, према подацима Агенције за унапређење иностраних инвестиција БиХ, страни улагачи за сада најзаинтересованији за хидроенергију и енергију ветра, док је много мање оних који би инвестирали у биомасу, сунчеву и геотермалну енергију. Како се процењује, укупни ветроенергетски потенцијали БиХ омогућавају изградњу фарми ветрењача укупне инсталисане снаге од 2.000 до 3.000 MW.

Македонија

Дуг на рате

Македонски потрошачи који кубуре са неплаћеним рачунима за утрошене киловат-часове дуг за струју моћи ће да измире на рате. Како је одлучио ЕВН Македонија, домаћинства ће задоцнеле рачуне моћи да отплате у девет, а фирме неплатише на пет рата. Сви потрошачи који потпишу уговор о измирењу заосталих потраживања биће ослобођени и плаћања камата на дуговања. Кампања под слоганом „Победимо дуг“ почела је 1. новембра и трајаће до последњег дана ове године.

Албанија

EBRD даје зајам

Европска банка за обнову и развој планира да зајмом од 12,7 милиона евра за албанску Електроенергетску корпорацију (KESH) подржи инвестиционе приоритете хидроцентрале „Комани“. Коначну одлуку о кредиту донеће управа директора EBRD, средином фебруара идуће године. Средствима зајма финансираће се хитне инвестиционе потребе корпорације KESH, чији је циљ унапређење безбедности брана на рекама Дрим и Маћа.

Укупна вредност пројекта процењује се на 65,7 милиона евра, а кофинансираће га Светска банка, Швајцарски државни секретаријат за економске послове (SECO) и немачка развојна банка KfW. Кофинансијери ће за пројекат хидроелектране „Комани“ обезбедити зајмове под повољним условима или бесповратна средства. EBRD се до сада ангажовала на 55 пројеката у Албанији, са укупно 626 милиона евра.

Словенија

Мура чека пројекте

Покретањем бројних нових пројеката мариборске „Дравске електране“ наумиле су да сачувају место највећег произвођача струје из обновљивих извора енергије у Словенији. Ово предузеће у највећој мери из осам хидроелектрана на Драви и из две мале ХЕ, од којих је једна смештена на Мури, већ обезбеђује око 80 одсто укупне „зелене“ енергије произведене у тој земљи.

- Обављене модернизације омогућавају ефикасан рад постојећих капацитета, па можемо да тражимо и нове обновљиве изворе - рекао је Виљем Позеб, директор ДЕМ. - Јасан је и наш и државни интерес за додатним искоришћавањем енергетског потенцијала Муре. Наша прва соларна електрана у Златоличју већ ради.

Од 1987. до 2005. године обновљене су, како наводе у овој компанији, ХЕ на горњем току Драве – „Фала“, „Дравоград“, „Вузеница“, „Мариборски оток“, „Вухред“ и „Ожбалт“. Завршена је и значајна етапа обнове највеће словеначке ХЕ „Златоличје“, као и мале ХЕ „Меље“. Од 2017. до 2020. биће обновљена и ХЕ „Формин“, последња на овој реци.

Црна Гора

Пословање са губицима

Због смањења тарифа за утрошену енергију, повећања трошкова увоза струје и неповољних метеоролошких прилика, Електропривреда Црне Горе је за првих девет месеци ове године пословала са губитком од 30,4 милиона евра: Лане је, у истом периоду, исказала профит од 21 милион евра. Производња електричне енергије крајем септембра била је за 5,4 одсто мања од плана и 28 процената нижа него у истом периоду 2010. године.

Производња у хидроелектранама смањена је због неповољне хидрологије, али је повећана производња ТЕ „Пљевља“ за око 11 процената и увоз електричне енергије за чак 100 одсто. У највећој мери због повећаних потреба подгоричког Комбината алуминијума, укупна потрошња електричне енергије већа је за 7,3 одсто.

Један од приоритетних послова ЕП ЦГ је побољшање наплате за утрошене киловат-сате. Зато је покренут пројекат са намером да се посете сва домаћинства и компаније неплатише и са њима договори начин измирења

дуга. Биће им пунуђена и могућност да га отплате у месечним ратама, али уколико корисник не поштује постигнути договор, аутоматски ће бити искључен са мреже.

Хрватска

Ниче ветропарк

На брдима изнад Брушке, у задарском залеђу, поставља се ветропарк, са шеснаест ветрењача, који ће моћи да производи струју за више од 70 одсто домаћинства Задарске жупаније. До краја године прорадиће део ветропарка који ће коначно бити пуштен у рад у јануару 2012. године. Овај ветропарк имаће снагу од 37 мегавата, а по мегавату инсталисане снаге ова инвестиције кошта од милион до 1,2 милиона евра. Према најавима, у Далмацији ће се годишње, за пет до шест година, производити између 300.000 и 400.000 киловат-сати електричне енергије из ветроелектрана. То је готово количина једнака енергији коју производи НЕ „Кршко“.

Румунија

Скупља струја

Малопродајне цене струје у Румунији ће од 1. јануара 2012. године порастати за 2,5 одсто због усвајања новог правилника о увођењу зелених сертификата за произвођаче електричне енергије, објавила је Државна управа за регулацију у подручју енергетике. То није велико поскупљење, како је раније најављивано, а стручњаци процењују да ће поскупљење због зелених сертификата у 2012. години износити око 1,8 евра по мегават-сату.

БИОСКОП

„Анонимус“

Радња филма смештена је у политички узбуркану елизабетанску Енглеску и бави се питањем које вековима заокупља највеће умове света. Још од Марка Твена и Чарлса Дикенса, преко Хенрија Џејмса и Сигмунда Фројда, поставља се питање ко је аутор драма које потписује Вилијем Шекспир. Стручњаци су расправљали, о томе су писане бројне књиге, а научници су посвећивали и животе како би доказали или оспорили тезу о томе ко је највеће име енглеске књижевности. „Анонимус“

даје један од могућих одговора, фокусирајући се на време препуно политичких интрига, тајних романи на двору, племића гладних моћи, време које је јавно излагано на најневероватнијем месту - лондонској позорници. Редитељ филма је мајстор спектакла Роланд Емерих, аутор блокбастера „Дан независности“, „Годзила“, „Дан после сутра“ и „2012“. Главне улоге тумаче: Рис Ифанс, Ванеса Редгрејв и Себастијан Ерместо.

- Шекспир је и данас аутор чија се дела најчешће изводе у свету. Његове драме су актуелне као пре 400 година - прича Емерих. - Када сам прочитао сценарио питао сам Џона Орлофа колико има истине у његовом сценарију. Он је рекао да то морам сам да одлучим, али је нагла-

сио да се ослањао на истините податке. Онда сам прочитао све што се о тој теми нашло и одлучио да радим филм. То је прича која је морала бити испричана.

Роланд Емерих је Лондон из 16. века, уз обилну помоћ компјутерске технике, пренео на филмску траку.

Научна полемика о ауторству Шекспирових дела започета је током 20. века, јер су историјски подаци непрецизни и остављају простор за различита тумачења.

- Када сам сазнао колико је велика полемика, помислио сам - од овога би се направио фантастичан филм. Има све неопходне елементе: убиство, секс, лажи, издају - као у правој Шекспировој драми - каже сценариста филма Џон Орлоф.

ИЗЛОЖБЕ

„Последња деценија“ Саве Шумановића

Последња деценија“ назив је изложбе великана српског сликарства Саве Шумановића, отворене у његовој галерији у Шиду. Изложба обухвата дела настала у последњој деценији његовог живота од 1932. до 1942. године, која је била његова најплоднија стваралачка

деценија. На изложби се налази 60 уља на платну, која су из уметничког фонда шидске галерије, а за потребе ове изложбе све слике су добиле нове рамове. Изложба је организована поводом 15. меморијала Саве Шумановића, а ауторке су Љубица Јукић и Весна Буројевић.

Последњих дванаест година живота Сава Шумановић провео је у Шиду. Толико дуго никада раније није боравио на једном месту. У родитељској кући пронашао је мир, сигурност и идеалне услове за рад. Инспирација му није недостајала. Обронци Фрушке Горе таман су толики да разбијају монотонију равнице, а да истовремено не ометају сунце да раскошно обасјава те исте пределе. Та слика или та светлост фасцинирала је Саву Шумановића. Пронашао је своју судбину овековечивши за сва времена лепоту свога завичаја. Објединио је у Шиду своје претходно знање и искуство и створио најлепша и најзрелија дела. Била је то савршена синтеза париског искуства са колоритом и светлошћу Срема.

Шидски период последња је развојна фаза, која је најдуже трајала и коју карактерише права еуфорија рада. Током те последње деценије живота Шумановић је насликао око 600 слика. Међу њима најзначајнији циклуси су „Шидијанке“ (Купачице), „Пролеће у шидским баштама“, „Пролеће у долини Свете Петке“ и „Дечији ликови“.

■ КОНЦЕРТ

Бечки Штраус оркестар

Усусрет традиционалном новогодишњем концерту у Бечу, који 1. јануара прате милиони људи путем малих екрана, 14. децембра у Београдској арени по први пут наступиће чувени „Бечки Штраус оркестар“, под управом виолинисте Едвина Мартона. Тај оркестар основао је лично Јохан Штраус 1825. године. Изводио је ремек-дела као што су валцери „На лепом плавом Дунаву“ или „Бечка крв“, „Трич-Трач“ полку, „Радечки марш“ и многа друга, која је створила величанствена Штраус династија. После смрти Јохана Штрауса 1845. године, оркестар је наставио да ради под управом других диригената настављајући оригиналну традицију и наступајући у част свог оснивача.

„Бечки Штраус оркестар“ чини од 17 до 40 музичара у зависности од простора где наступају, док су на програму дела Штрауса и Моцарта. Концерте су одржали на позорницама Париза, Берлина, Рима, Венеције, Барселоне, Токија, Мексика, Брисела и Салцбурга.

Истакнути европски уметници наступали су са овим оркестром, укључујући и чувеног тенора Лучана Паваротија. Од децембра 2009. године, виолиниста Едвин Мартон преузео је диригентску палицу и улогу солисте. Мартон је нашој публици остао у сећању са такмичења за Песму Евровизије, одржаног 2008. године управо у Београдској арени, када је његова песма коју је певао Дима Билан, освојила прво место.

■ ПОЗОРИШТЕ

„Кањош Мацедоновић“

Познати комад „Кањош Мацедоновић“ Народно позориште урадило је у копродукцији са Будва град театром, а у режији Виде Огњеновић. Ова драма у три чина, према Стефану Митрову Љубиши, прво извођење имала је 28. јула 1989. године на тој позоришној манифестацији, такође у режији Виде Огњеновић, а када је лик главног јунака био поверен Жарку Лаушевићу. Ауторка сматра да у новој глумачкој подели, са другачијим идејама и у другим околностима, представа делује као обновљени разговор са Кањошем. Према њеним речима, овај зачудни јунак из легенде, који се налутао по далеким световима, уморио од историје и догађаја, дошао је у наше време и наше околности, да нам покаже све ожиљке које је успут добио, али и ко смо и какви смо. Назовног јунака данас игра Игор Ђорђевић, а у великом глумачком ансамблу налазе се: Марко Баговић, Предраг Ејдус, Бранислав Лечић, Александар Ђурица, Бранко Видаковић, Павле Јеринић, Бранко Јеринић и други.

За разлику од прве поставке из 1989. године, која је следила традиционални, митски нанос о Кањошу који је победио, не толико храброшћу и јунаштвом, колико мудрошћу, овога пута Вида Огњеновић, која је и аутор текста, нуди потпуно нову представу чију је радњу изместила у период између два светска рата. Прича из доба Млетака о будванском јунаку Кањошу који одлази у борбу са дужевим непријатељем Фурланом, како би побољшао положај својих Паштровића, смештена је сада у 20. век.

■ КЊИГЕ

„Сибир“ Владимира Кецмановића

Нови роман Владимира Кецмановића стаје уз његове романи „Феликс“ и „Топ је био врео“ (најужи избор за НИН-ову награду, „Меша Селимовић“) који су претходних година били међу најзначајнијим књижевним појавама. Све три Кецмановићеве књиге повезује време кризе вредности и распада државе и друштва на крају прошлог века. У Сибиру (наслов је алузија на изгнанство Достојевског а не на место радње) Кецмановић је проширио галерију необичних, упечатљивих ликова. У „Феликсу“ су главни јунаци пензионер који преварама опстаје у време инфлације и његов син. У „Топу“ главни јунак је дечак који као српско сироче остаје у опседнутом Сарајеву. У Сибиру главна јунакиња је млада девојка која се нашла затечена између криминала, рата у бившој СФРЈ и полиције. Док се расплиће питање ко јој је отац и како се она затекла у свему томе, у позадини је њена америчка романса. Шта је она и да ли је заслужила све што јој се дешава, да ли њу спасавају или отимају, да ли се еротски заноси или је само очајна? Да ли је она слика пропасти или биће које заслужује нешто боље?

– „Сибир“ би садржински било могуће дефинисати као античку трагедију смештену на западни Балкан прве деценије 21. века, пресвучену у рухо љубавног трилера написаног у првом и другом лицу женског рода – рекао је Кецмановић о новом роману.

Кецмановић разоткрива ниво подлости и преваре на граници на којој је сукоб параван за богаћење, у којем су полицајци криминалци и обрнуто, а његов роман се од трилера претвара у књижевност изврским стилем који је Кецмановић открио и развио. Сибир је метафора за оно од чега се мора побећи у бољи живот, роман који се чита са надом упркос свему.

ЈЕЛЕНА КНЕЖЕВИЋ

Није лако у белом свету

Корупција, као и рад „на црно“ незамисливи су, дисциплина и љуно рада се љодразумевају, каже љроф. др Павле Станковић, ортопед љтрауматолог из Гејтинена.

Младе стоматологе у Немачкој не чека одмах велика зарада, љоручује др Мима Андрејевић-Кри, зубни лекар

Професор др Павле Станковић, ортопед трауматолог, који је већ пуних 50 година лекар у Немачкој и др Мима Андрејевић-Кри, зубни лекар, учествовали су, недавно, на конференцији „Дани српске медицинске дијаспоре“, одржане у Врњачкој Бањи. Скуп је имао акценат на теми - како је то бити лекар српског порекла у „белом свету“. Јер, невероватно, али истинито, звучи податак да у расејању ради око 10.000 лекара пореклом из Србије, а процена је да је око 1.400 њих на менаџерским позицијама, на местима директора или шефова одељења.

– Рођени сам Ужичанин, али већ тачно 50 година радим у хируршкој Универзитетској клиници у Гетингену у Немачкој. У почетку је било тешко. Било је и провокација и неукусних питања „да ли сваки Србин носи нож“, али сам се изборио и нисам никада био лекар другог реда - каже др Станковић.

Он сматра да, како би у српском здравству било боље, прво мора да се промени садашњи систем осигурања и то тако да свако зна да му је загарантовано квалитетно лечење.

– Не смеју се пацијенти преусмеравати у приватне ординације, пошто је неки апарат у квари – сматра др Станковић. – Још од универзитета младима се мора усадити да на мито и зараду у медицини и не помишљају. Мора постојати боља контрола, али и ригорозне санкције за онога ко прими мито. У Немачкој је корупција незамислива. Нигде се ништа не плаћа готовином и из џепа. Дисциплина, тачност и пуно рада се подразумевају. Сви лекари од министра здравља добијали су сваког тромесечја распис у два примерка, од којих се један враћа министру: да се ништа од пацијента не сме примити - ни флаша пића! Може се оставити нека част сестрама или болничарима на одељењу, али лекарима ништа.

У Немачкој се, иначе, за здравство одбија око 13 процената плате, али грађани могу да бирају између различитих осигуравајућих кућа. Сви имају здравствено осигурање, које покрива држава, али ако пацијент жели да га оперише шеф клинике или да буде смештен у једнокреветну собу, може да закључи додатно, приватно осигурање. Основно осигурање, такође, покрива и прегледе код приватника.

Др Мима Андрејевић-Кри дуже од 20 година има приватну ординацију у једној немачкој бањи близу Хановера, а последњих седам година је председница Друштва српских лекара и стоматолога у Немачкој, које броји око 350 чланова.

– Упозната сам са проблемима српског здравства и високе незапослености младих

лекара и стоматолога. Договорили смо се да они долазе на једномесечну специјализацију на разне европске универзитетске клинике. Не можемо их позвати да дођу и остану заувек, али могу да виде како се ради - каже др Андрејевић-Кри.

Наша саговорница је, међутим, изненађена што јој од наших младих незапослених доктора прво и најчешће стиже питање о висини зараде и дужини радног времена.

– У Немачкој их чека пуно посла и то не у велеградима, већ у малим градовима, где живот утихне већ у шест сати поподне - каже др Андрејевић-Кри. – Неким докторима

Мима Андрејевић-Кри

који су дошли из Србије било је тешко да прихвате такав начин живота: пуно рада, старији пацијенти, а околу планине, ливаде и краве. Многи то не издрже. Нема, такође, ни велике зараде, а ако желе да остану за стално, морају да нострификују диплому.

Она додаје да нико лекара неће примити на рад „на црно“, ни да му чисти ординацију, јер су казне огромне. О самој стоматолошкој служби у Немачкој, наша саговорница има само речи хвале за квалитет рада и чињеницу да осигурање покрива и део тих трошкова, а не као у Србији где сви старији од 18 година, а да нису средњошколци и редовни студенти, све трошкове морају да плаћају из свог џепа. Велики број наших људи који ради у Немачкој, ипак, одлучује се да зубе поправља у домовини.

– То разумем, јер услуге зубних лекара у Србији су знатно јефтиније, а наши стоматолози су јако добри стручњаци. Израда једне крунице је три пута скупља у Немачкој, без обзира на то да ли сте осигурани или не.

П. О. П.

Павле Станковић

Већ дуже време шири се прича да су кубански лекари успели да направе вакцину против рака, која је ефикасна и продужава живот. Организатори Конгреса приватних лекара (међу њима и приватни кардиолог др Вишеслав Хаџи-Тановић) док су боравили на Куби договорили су да кубански лекари буду ексклузивни гости на конгресу у Београду. Тако су научници из Хаване, уролог – онколог др Хорге Алберто Гонзалез Хернандез и имунолог др Педро Камила Родригез прошлог месеца боравили у Београд и одржали два предавања о свом истраживачком раду. То је била прилика да из прве руке сазнамо о каквом је лечењу и вакцини реч. Да ли заиста спас за милионе оболелих од рака плућа или простате стиже са Кубе или је прича преувеличана?

Др Родригез је објаснио да још од 1993. године група истраживача са Националног института за онкологију у Хавани развија вакцину против рака, која се засада показала најуспешнијом код рака плућа и карцинома простате, мада је испробана и на оболелима од рака грлића материце, јајника и желуца. Прво и најважније, вакцина није превентивна, значи не могу је добити здраве особе да би се спречила појава рака, него се користи само за лечење већ оболелих од карцинома. Постоји доста ограничења у коришћењу вакцине. Она се, најпре, користи само код оних пацијената код којих је рак плућа узнапредовао (код такозваног статуса „три Б” и четвртог статуса), а не и код пацијената са почетним облицима рака. Вакцина је намењена само особама старијим од 18 година, оболелим од тзв. немикроцелуларног карцинома плућа. У првом месецу вакцина се даје четири пута, а касније се пацијент ревакцинише сваког месеца до краја живота. Др Родригез је објаснио да је до сада више од хиљаду пацијената на Куби примило вакцину, која се зове „ЦИМАвакс ЕГФ” и да до сада није било ниједног нежељеног ефекта. Код пацијената се прво уради тзв. пасивна имунизација – добијају одређене цитостатике (цетуксимаб, нимотузамаб, панитумумаб), а затим се вакцином спроводи активна имунизација. Вак-

Лек са Кубе - од миџа до излечења

цина делује на молекуларном нивоу, тако што се пасивизирају малигне ћелије. Резултат је, према тврдњи др Родригеза, много дуже преживљавање и бољи квалитет живота ових оболелих, а главна разлика је то што је познато да цитостатик убија и здраве и туморске ћелије, а вакцина циљано делује само на малигне ћелије. Др Родригез је, ипак, признао да се тиме не „убија” тумор, али се успорава његов раст.

Званични органи Кубе одобрили су коришћење ове вакцине за своје држављане. Вакцина је у званичној употреби и у Перуу, а тренутно се она налази и у два клиничка истраживања: у Малезији и у Великој Британији. Др Родригез је на наше питање зашто Куба не изађе у свет са овом вакцином, одговорио да „ово научно откриће није комерцијализовано, јер ауторитативне власти богатих држава не желе да укључе њену примену у својим земљама, јер су таква правила фармацеутске индустрије”.

Други предавач, уролог по специјалности, др Фернандез објаснио је да је вакцину против рака простате до сада добило 106 пацијената у касним стадијумима болести, где операција ове мушке жлезде више није била могућа. Због све већег интересовања странаца за лечење и за ову вакцину, на Куби постоји Интернационални сервис за стране пацијенте. Како је вакцина, међутим, још у експерименталној фази, она се, кажу, не даје странцима. Незванично, прича се да многи посетиоци у ову земљу путују као туристи, а онда се одлучују за лечење управо овом вакцином.

Проф. др Сава Миџић са Института за урологију и нефрологију КЦС није одбацио могућност да су кубански лекари заиста развили ефикасни лек у борби против рака.

– Истина је да будућност терапије карцинома делимично лежи и у развоју вакцина. Развој вакцине је скупа метода, нисам сигуран да Кубанци имају могућност за њен развој. И ми смо некад на Торлаку, такође, правили врхунске вакцине. То је добра прича, али за будућност. Разумем да оболели верују у све ново што се појави и да никад не треба да губе наду, али треба бити опрезан – коментар је др Миџића.

п. о. п.

Национални институт за онкологију у Хавани

Вакцина није
и́рвенџивна,
већ се даје само
и́ацијенџима
са огмаклим
и́шумором.
На Куби већ
вакцинисано више
од хиљаду људи

Прича без краја

Има људи чији живот не испуњавају проводи по кафићима, кафанама („чаше ломим руке ми кржаве...“), нити уживају у опијатима, диму цигарета. Не трче сви за новцем, материјалним богатствима, политичким престижем, лаким или тешким женама, естрадним звездама...

За свим наведеним и сличним омама свакако не трчи Милован Дамњановић (1953) из Латковића (Љиг), самостални референт за заступање и нормативне послове ПД РБ „Колубара“ у Лазаревцу. Он трчи неку своју трку, која није баш усамљеничка, али није ни масовна, нити је под будним оком јавности. Милован Дамњановић трчи буквално, разне трке, али и у преносном смислу, трчи кроз живот „стазом којом се ређе иде“.

- Он је заиста веома посебан човек. Сви га волимо - рекла ми је Данијела Арсенијевић, Милованова колегиница из канцеларије у Дирекцији ПД у лазаревачкој Карађорђевој улици. - Њему је довољан кисеоник да се радује. Врстан је правник. А спорт обожава. Својим новцем издржава спортске клубове у Латковићу. Ево,

*О човеку који не живи
као већина, али живи
јун живиој, исјуњен
љубављу према људима,
илеменишошћу,
добродушијем...
Фудбал, ајлеишिका
и бадминџион
- џири сиорџиске љубави*

овде је у ходнику направио зидне новине које многи читају и коментаришу.

Латковић је од Лазаревца удаљен двадесетак километара. Милован Дамњановић путује на посао и с посла аутобусом. Мада би могао по некад и да претрчи то растојање. У другој половини куће је његов млађи брат Милан (1956), запослен у Преради Колубаре, такође спортиста.

Испред куће Дамњановића, на ливади је мало игралиште које су они направили,

а бетонска стаза којом се од капије долази до куће обележена је као да је тркалиште. На почетку пише „Полетаоница“. Прагови су офарбани црвеном, плавом и жутом, бојама латковићких клубова: фудбалског, атлетског и бадминтон клуба. На тераси је тренажер.

У свом делу куће, двособном стану, Милован живи сам. Сви зидови до таванице прекривени су дипломама, повељама, исечцима из новина, зидним новинама, фотографијама... На витрини су двадесетак пехара и вазе са цвећем. У врху једног зида су фотографије мајке Радованије (умрла 1983) и оца Властимира, столара, који је умро када је Милован имао четири, а Милан годину дана. На другом зиду, у врху је фотографија Јосипа Броза Тита.

- Не, нисам члан ниједне партије, нити сам заинтересован за политику. Титову фотографију држим, јер је симбол времена када се боље живело. Да није било бесплатног школовања, да није било стипендија, мој брат и ја не бисмо могли завршити школе. Били смо веома сиромашни.

Учесник многобројних маратона и кросева у Европи

Мајка Радованија радила је као по-моћни радник у оближњој школи у Дудовици. Имали су кућицу (видео сам на фотографији) од можда три са три метра и пет ари плаца. Добили су струју тек када је Милован био други разред гимназије. Нису имали ни сат. Милан, који је у међувремену дошао, каже да се будио ноћу и ишао код првог комшије да пита колико је сати, да не закасни у школу. Тек је четири, гунђале су буновне комшије, још сат можеш да спаваш. Милан се врати, па му се мало касније учини да је прошло сат, па поново код комшија...

- Не знам зашто нису, могли су нам, брате, купити сат – коментарише Милован.

■ Прва медаља на кросу 1976. године

За сиромашне је била бесплатна храна у ђачкој кухињи. Милован је у гимназију у Љиг ишао пешице, седам километара у једном, седам у другом правцу. Понекад теретним возом. Први пут лопту шутно је кад је био други основне школе. Лопте тог сиротињског времена биле су од крпе, па чак и од згужване хартије. Мрежу за одбојку правили су од завеса. Нису имали кликере, па су се уместо њих играли кестењем. Иако сиромашно, детињство им је било лепо, јер је у кући била слога, а било је и наде да ће се једнога дана извући из немаштане. Било је то и доба снова. Све што је лепо, било је недостижно и далеко.

Милован је био одличан ђак. Највише је волео српскохрватски језик (како се то тада звало), историју и латински. Код професорке Милке Ђурђић било је срамота доћи на час, а не прочитати лектуру.

Када је дошао у Београд да се упише на факултет, колебао се између љубави према књижевности и сазнања да ће се по завршетку Правног факултета одмах запослити. Зна се шта је превагнуло. Тринаест дана по дипломирању запослио се у СО Љиг, где је по уговору о стипендирању морао да ради онолико година колико је примао стипендију, која се тада звала кадровски кредит.

Као студент становао је у Студентском граду, „Југославији у малом“. Хранио се у мензи „Код три костура“, како су је студенти у шали називали. Сваки викенд проводио је у Латковићу, због спортских такмичења. Такмичио се и у Београду. Прву медаљу добио је на кросу 1976. године, на Новом Београду.

Милован Дамњановић ниједан дан није био приправник. Начелник га је одмах поставио за референта за имовинско-правне послове. Лепо је примљен и лепо му је било, али се указало радно место у Вреоцима. Свако би помислио

да би мотив за прелазак из Општине у РЕИК могао бити већа плата. Не! Милован Дамњановић је од другог соја. Њега је привукло то што тамо постоје радничке спортске игре и што ће бити у привреди коју је волео, а не тамо неки бирократа. Волео је производњу, удружени рад, те раднике црне од угља, умазане, ознојене, мирис дима из димњака, чак и смог, све је то волео. Сањао је да ради у привреди.

Сан му се остварио, али је тек сад постао приправник. До 1985. године водио је записнике на разним седницама, па је прешао на Одељење за нормативне послове, од 1990. у Одељење за заступање. Прошле године обележио је 30 година стажа у „Колубари“.

Упоредо са радом, Милован Дамњановић бавио се непрестано спортом. У Латковићу је први фудбалски клуб („Младост“) основан у лето 1974, а у новембру исте године од тог клуба и шаховске секције настало је Спортско друштво „Младост“. У низу година које су уследиле ово спортско друштво и његови делови раздруживали су се, удруживали, мењали називе, да би се 1986. године коначно Дамњановићи са неколицином издвојили и основали клуб који и данас постоји, а састоји се од фудбалског, атлетског и клуба за бадминтон, који је основан крајем 1993. године.

■ Клуб опстаје из самофинансирања

Све време, од ране младости до данас браћа Дамњановићи се такмиче. Надмећу се и у фудбалу (Милован је голман, Милан голгетер), атлетици и бадминтону. Милан је председник, а Милован секретар клуба који сами финансирају, од плата. Плаћају такмичења, путовања,

дресове, пехаре, медаље... Општина Љиг једино даје новац за фудбалске судије, а РБ „Колубара“ је два пута платио браћи одлазак на такмичења.

- Не, не тражим помоћ од „Колубаре“. Ни од Општине Љиг нисмо тражили плаћање судија, већ су они сами понудили. Није у реду да предузеће даје новац за клуб који није њихов, док има људи који примају веома ниске плате. Не наплаћујемо ни улазнице, нити се плаћа чланарина. Ма, није то нешто много пара. Не трошимо новац од плата ни на шта друго, осим за спорт који нам је највећи пријатељ - каже Милован. – А на такмичење у иностранство идемо само као атлетичари, а ту су по двојица-тројица у групи.

Путовали су у Сан Себастијан на светско првенство ветерана у атлетици, где је Милан у скоку у даљ освојио 14. место, у Инстанбул, на балканско првенство сениора ишли су пет пута, једном у Измир, прошле године у Ларису, ишли су у Италију, Словенију, Хрватску, Мађарску, Босну, Шпанију... И никада се нису вратили без медаља. И увек су се враћали испуњени утисцима из далеког света где су људи блиски.

Ова се приповест приближава крају, а тек сам на почетку приче о Миловану Дамњановићу, помало и о његовом брату. Са Милованом сам се сусрео око подне, а растали смо се кад је увелико пао мрак. И нисмо се допричали.

Ето на пример, не можемо прескочити чињеницу да је у Латковићу организована прва у Југославији новогодишња ноћна трка 1984/85. године. Тада су била четири учесника трке и четири гледаоца, да би у новогодишњој ноћи 1992/93. године од Белог поља у Дудовици до липе у центру Латковића 1.500 метара трчало њих 21. Најмлађи учесник био је Марко Стевановић који је тада (1995/96) имао годину, седам месеци и 19 дана и прешао стазу уз помоћ мајке, а најстарији Љубиша Нешковић, који је 1931. годиште. Потрчали су деведест пете и стигли на циљ деведесет шесте године!

Штафете и штафетни вишебој знак су распознавања Латковића. Трчи се од Љига до Латковића. У овом селу трчали су Албанци, Мађари, Македонци, Аустријанци, Чеси...

Остаје недопричане приче о цвећу и ружи од седам боја, садницама јоргована које се додељују победницима уместо пехара, трчању у ЈНА, књизи песама Љубише Нешковића у којој је опевао и Милована, спортским новинама... А посебно о његовим правничким успесима.

Ово је, дакле, прича без краја.

СЛОБОДАН СТОЈИЋЕВИЋ

Фото: А. РАШИН

су портрети јеванђелиста врхунска дела уметности 14. века, уметнута у млађи рукопис, који је украшен два века доцније.

Када год да је подигнут, манастир Куманица је свој процват доживео током 16. и 17. столећа, а онда је поделио судбину народа и овог дела Србије. Запустео је, а из њега су тада и однете мошти светих Хараламппија и Григорија, од којих се само потоњи “вратио кући”! Поново га је “пронашао” Александар Дероко 1926. године, лутајући долином Лима између Пријепоља и Бијелог Поља, кад је скицирао основу манастирске цркве и тиме знатно олакшао посао обновитељима.

Мада, мало је недостајало да манастир нестане с лица земље. Наиме, по некадашњем пројекту железничке трасе Београд-Бар, пружни насип би се налазио управо на остацима цркве. Судбина и нечија савест изместили су пругу која сада промиче на пет метара северно од обновљеног манастирског храма.

Догађај с измештањем пруге додатно је подстакao веровање у чуда која се, наводно, догађају у манастиру, а приписују моштина светог Григорија Куманичког. Иако православна црква сматра да чуда, ако их има, могу бити једино у рукама Свевишњег, никада није обесхрабривала невољнике – болесне, кљасте, богаље, следе и несрећно заљубљене – да овде запаље свећу и препусте се нади. Јер и нада је пут ка оздрављењу тела и, можда и више, исцељењу душе. Важно је једино да се туђа несрећа не злоупотребљава ни у чију корист.

Отуда један несвакидашњи обичај који сам

Место чуда и исцељења

Процваћ манастира током 16. и 17. столећа. Веровање у чуда која се, наводно, догађају у манастиру, а приписују се моштина Светиој Григорија Куманичкој

Сваког 26. јула, на славу арханђела (архистратига) Гаврила у манастиру Куманица окупи се силан свет и по неколико десетина хиљада душа. Тако је одувек, па и док је манастир био запуштен и у рушевинама, пре обнове 2000. године. Јер у њему се чува велика светиња – кивот с моштима светог Григорија Куманичког, за кога се не зна ко је био, иако постоји запис у којем се он спомиње као “српски просветитељ и архиепископ”, чак да потиче из племенице, “свете и богоизабране” породице Немањића?! Долазе православни, али и народ друге вере, због сећања на прапорекло и време када смо се Оном Горе сви обраћали на исти начин.

Не зна се тачно када је манастир подигнут, нити откуд му то име. Верује се да потиче из 14. или 15. века, а да је назван тако по властелинској лози Куманичића која је обитавала на Руднику, али је пореклом била из Старе Србије, мада ни смештање у историји нити одређивање порекла имена немају поуздану научну потпору.

Науци је једино познато „Куманичко јеванђеље“, које је 1604. године приложио јеромонах Захарије. Рукопис је настао почетком 14. века. Илустрације четворојеванђеља потичу из 14. и 15. столећа и изузетне су лепоте, док

затекао једино на Булбулдагу, изнад Ефеса, крај куће у којој је живела и, наводно, по Иполиту из Тебе, у шездесет трећој години умрла Мајка Божија. Испод куће су четири каптирана врела, са четири различите воде. Са првог се пије за здравље, са другог за љубав, са трећег за срећу, а с четвртог за пород. Ту је увек несносна гужва, јер многи захватају воду у велике пластичне флаше, па је то претило да ће ме задржати непланирано дуго.

Тик уз чесме, дуж пута којим се посетиоци враћају натраг ка паркиралишту, камени зид је начичкан белим цедулицама, па све изгледа као да је ту слетео огроман рој белих лептира. Кад сам се распитао откуда толике цедуље, ћутљиви фрањевца, надзорник и стражар пред светињом, рекао ми је да су то поруке које верници писменим путем достављају Богородици лично. На истргнутом листу новинарског блока написао сам: “Само мало више мудрости и добротe.” Нисам га угурао у пукотину зида, јер ми се учинило да би то био претежак задатак чак и за мајку Божију!

Такве цедуље исписују и верници који нађу у Куманицу, а остављају их крај кивота с моштима светог Григорија.

М. ЛАЗИЋ

Српска Саифо

Бити жена-писац значи бити вечно осуђен на борбу. Јелена Ј. Димитријевић прави је пример жене која је, ушавши у свет књижевности, попут Сервантесовог Дон Кихота, заправо ушета у немилосрдну борбу са ветрењачама. Даровита и слободоумна, одважила се на корак који је мало која жена с краја 19. и почетка 20. века имала храбрости да учини.

Унука чувеног алексиначког кнеза Милојка, родила се у Крушевцу 1862. године. Породица њене мајке, ћерке кнеза Милојка, као најбогатија у том делу Поморавља, поседовала је велико породично имање и припадала је властели. Захваљујући том богатству, Јелена је имала безбрижно детињство, могућност да стекне манире и добро образовање. Након смрти оца, сели се у Алексинац где се у кући рођака сусреће са богатом библиотеком и већ тада опредељује за живот испуњен књигама. Повреда ока у једанаестој години живота, онемогућила ју је да се касније упише на Велику школу, иако се за то припремала. Одлучна и упорна, Јелена је наставила да се школује сама, уз помоћ угледних професора из оближње Учитељске школе.

Кључни догађај у њеном животу одиграо се 1881. године, када се удала за мајора Јована Димитријевића и заједно са њим преселила у Ниш. Овај град је остао дубоко урезан у сећању српске књижевнице. У њему је по први пут открила песника у себи, објавивши збирку песама под насловом „Песме Јелене Јов. Димитријевића”. Потом је, упознавши живот нишких Туркиња и њихову интиму, прва проговорила о харемима, муслиманској традицији и обичајима, описавши их и утиске објавивши у књизи под насловом „Писма из Ниша о харемима”. Њено књижевно истраживање Ниша и живота с краја 19. века донели су јој епитет нишког писца, који је носио и Стеван Сремац. Јелена је о положају муслиманске жене писала и у роману „Нове”, који је 1912. године објавила Српска књижевна задруга, а у то доба постигао је велики успех. За једну њену приповетку инспирисану харемским животом Богдан Поповић је рекао да је „адићар у нашој књижевности”.

Други кључни догађај у животу Јелене Ј. Димитријевић одиграо се 1899. године, када се са супругом Јованом доселила у Београд, у кућу у Француској улици 29, која својом лепотом и данас мами

*Заборављена књижевница
која је у своје време
пројуживала свећ,
објавила неколико књија
и активно учествовала
у борби за еманципацију
жена. Путопис из Ниша
прва је прозна књија српској
женској ауторки*

дах пролазника. У тој кући је била до краја живота.

Јелену Ј. Димитријевић савременици су, због изузетности и оригиналности поетског дара, називали „Српска Саифо”. Због жеђи за путовањем и упознавањем других култура добила је и епитет „женски Доситеј”. Она је била међу првим женама у српској књижевности која се опробала у прози, а њен путопис из Ниша уједно представља и прву прозну књигу једног српског женског аутора. Била је ерудита и полиглота. Говорила је енглески, турски, грчки и француски језик. Била је врло скромна и повучена, велики патриота и космополита.

Живот Јелене Ј. Димитријевић обележила су путовања. Сама је пропутовала готово цео свет. Путовала је у Турску, Грчку, Енглеску, Америку, Индију, Египат, Израел, Сирију и са свих тих путовања се враћала пуна утисака, које је преносила у своје књиге. На тим путовањима је неретко упознавала знамените личности, попут индијског песника Рабиндраната Тагореа, египатске феминисткиње Худе Дораб Тата, америчких богаташа и многих других. Објавила је десетак књига, од којих једну поезије, један роман, три приповетке, једну новелу и неколико путописа. Била је веома цењена, што од књижевних критичара, савременика, што од читалаца. Посебно се истакла у добротворним друштвима, попут Женског друштва и Кола српских сестара, у којима је била активан члан. Радом у хуманитарним друштвима, помагала је када је када је то било најпотребније, а истовремено радила је и на побољшању положаја жена на почетку 20. века, борећи се за њихову еманципацију.

Јелена Ј. Димитријевић данас је заборављена од свих, а њена дела чекају на бољи тренутак за појављивање. Иако је желела да имовину, библиотеку и рукописе завешта Српској академији наука и уметности, то јој није било дозвољено, те је пред смрт њена молба била одбијена. Спекулиште се да је новој власти засметало њено буржуаско порекло, заинтересованост за друге културе и начин на који је писала о жени.

Умрла је 1945. године у Београду и сахрањена је на Новом гробљу. Сахрана је тајно обављена, без ичијег присуства, а у „Политици” је била најављена сат касније.

АНА СТЕЉА

Брана конструирана
и за хиљадугодишње
највеће воде.

Плутајући оштар
све већи проблем.

Предео туристички
недовољно
искористићен,
а „окован“
саобраћајницама

На првој степенници

По завршетку градње хидроенергетског система Кокин Брод - Бистрица донета је одлука о почетку градње ХЕ „Потпећ“ на реци Лим, а на средокраћу пута Бистрица – Прибој. После обимних припремних геолошких, геодетских и хидротехничких радова, почело се са градњом. За већ искусне и проверене градитеље са Дрине и Увца није смело бити никаквих непредвиђених околности и изненађења, који би довели до тешко решивих проблема. Убрзо је долина Лима око села Потпећ претворена у прави грађевински мравињак. Окупило се у њој више стотина радника са задатком да још једном ураде нешто што је нови покретач развоја Србије. Градитељи су се међусобно већ дуго познавали, изграђено је и снажно пријатељство међу њима, а све је то било још један гарант успешног рада.

Изградња бране, као најважнијег објекта у грађевинском смислу, почела

је јуна 1964. године. Упоредо са њом подизани су и други објекти. У току градње бране, до тада неукроћени Лим са снажним налетима воде више пута је припретио извођачима радова. Ово је и планинско подручје, због чега нису лако предвидиве атмосферске прилике, тако да се дешава да за неколико сати ниво реке порасте толико да га је скоро немогуће контролисати. Али река није стихија, него дар који можемо користити само ако поштујемо њен животни режим.

■ Брана од 16 независних ламела

Схватајући то као услов, а очврсли на проблемима превазиђеним на предходним градилиштима, па и поштујући оправдан „бес“ Лима, који до тада на свом путу није наилазио на озбиљније препреке, неимари наших хидроенергетских постројења успешно су обавили тај најважнији задатак. По завршетку бране градитељи су рутински обави-

ли преостале послове који, међутим, нису били ни мали, ни једноставни.

После пуњења акумулације, међу становницима Прибоја и других низводних насеља завладао је страх од могућег рушења бетонске бране у Потпећу, имајући у виду и катастрофалну поплаву која је у то време задесила град Фрежис у Француској. Неимари су пуно труда уложили да локалном становништву објасне да таквој бојазни овде нема места. Бетонска брана на Лиму је конструирана и за највећу хиљадугодишњу воду из 1896. године од 3.000 кубних метара у секунди. Састоји се од 16 независних ламела, од којих свака може да ради као засебна конструкција. Јер између ламела постоје дилатационе спојнице, затворене специјалним заптивачима. Све то гарантује потпуну безбедност и неоправдану бојазан.

У недељу, 3. септембра 1967. године, Хидроелектрана „Потпећ“ почела

тога је зачепљење решетки, а што се огледа у губитку активне снаге генератора, због чега у дужем периоду настаје и финансијски губитак. То је, такође, и велика опасност за сигуран рад машина.

Често се помињало да су воде Лима вековима узалуд отицале, као и да је ова река позната само по сплаварењу, племенитој риби и по великој рушилачкој снази. А, у ствари, показујући снагу на овај или онај начин, Лим је само слао своју „понуду“ о енергетском потенцијалу који би требало искористи. Тај потенцијал, свакако, није мали. Изградњом ХЕ „Потпећ“, тај велики енергетски потенцијал Лима искоришћен је са 229 милиона киловат-часова, што је свега 13 одсто у односу на расположивих 1.770 милиона kWh. Или, још је не-

искоришћено 87 одсто укупне енергетске снаге ове реке.

Потпећко језеро, које чини потопљени долињски простор реке Лим, једино је којем скептици у туристичком смислу дају негативну оцену. Разлог за то превасходно је неразуђена обала, па још и „окована“ саобраћајницама. Поред језера, заправо, са истока, уз саму обалу, пролази пут Прибој – Бистрица, а са западне стране пруга Београд - Бар. Први од услова да језеро има туристичку вредност су ближе комуникације. У овом случају, оне су основна препрека развоју подручја језера у туристичком смислу. Поред тога, услед ерозије која је у сливу Лима узводно од бране и то на више места веома интензивна, изражен је процес снажног засипања језерског басена вуче-

Лима

је са редовном производњом електричне енергије. Подручја овог дела Старог Влаха и Санцака су електрифицирани, а и у најзабитије крајеве стигла је струја. Електрични апарати за домаћинство постају део стандарда мештана овог краја. Јер такве благодети само електрика пружа. „Били смо слепи код очију“ и „Тек сада смо прогледали“ - говорили су становници овог краја са радошћу.

■ Искоришћено тек 13 одсто потенцијала

Током дугог и непрекидног рада у ХЕ „Потпећ“ дешавали су се многобројни проблеми који су утицали на њену погонску спремност, а чије је отклањање захтевало максимално ангажовање запослених. Посебан проблем који све више притиска такорећи сва хидроенергетска постројења ЕПС-а је плутајући отпад, који се врло озбиљно гомила испред решетки улазних грађевина. Последица

Прво вештачко језеро на Лиму

Потпећко језеро, које је име добило по најближем селу у долини Лима, простире се долином ове реке, а поред магистралног пута који Србију повезује са Црном Гором и Републиком Српском. То је и прво вештачко језеро на Лиму. Створено је градњом бетонске бране дужине 215 метара, а висине 46 метара. Надморска висина језера је 437 метара. Површина слива је 3.605 километара. Површина самог језера је 2,6 километара. Због клисурастог склопа долине Лима језеро је дугачко 17 до 20 километара. Ширина језера је релативно мала, а само на појединим местима не прелази 50 метара. Максимална дубина у прибранском делу не прелази 40 метара. Ово акумулационо језеро потопило је површину од 220 хектара ливада, воћњака, њива и неплодног земљишта. Са обала Лима исељено је више породица. Инсталисана снага ХЕ „Потпећ“ је 54 MW, а најближа градска насеља су Прибој узводно и Пријепоље узводно од језера.

ним наносом. Овакво стање, између осталог, неповољно се одражава на могућност развоја спортског риболова.

Језеро Потпећ на Лиму има и доста ниске температуре воде. То је последица ниских температура воде Лима и притицања хладне воде из Радоињског језера. Амплитуде водостаја достижу 10 метара. При ниским водостајима језеро је не само плиће, већ и знатно уже и краће. Ниски водостаји су карактеристични за летње месеце и велика су сметња развоју туризма.

Од укупно 11 хидроелектрана чија је изградња планирана на Лиму само су три акумулационе. Осталих осам су проточне ХЕ. Ако је изградњом ХЕ „Потпећ“ створено језеро и то већ у првој рунди борбе са водама Лима, крајње је време за другу рунду. Пауза сувише дуго траје и стекли су се сви разлози да се поново крене у коришћење вода Лима.

МАЈОВСКИ ВУЧЕТИЋ

■ Бујановачка бања

■ Једна од најстаријих зграда, сада шалтер сала ЕД Бујановац

■ Црква светог Петра и Павла

Ври као у лонцу

■ Панорама Бујановца

*Тешко, несигурно, ња и
ојасно је живети овде где
се сујројсјављене нације
іледају њојреко, где влада
незайосленосіј, шверци, али,
у назнакама, јавља се и
свейло будућносіи када ће
њоново завладајти мир, ња и
блаіосіјање, ако се разумно
искорисіте њприродна блаіа и
моіућносіи овоја краја*

У Бујановцу не буја новац. Бујају брига. Уместо да се приповеда о природним лепотама, бањи, туризму, екологији, привреди Бујановца, ово место је поодавно у жижи јавности као поприште националних сукоба, политичких напетости, оружаних акција, шверца, сепаратистичких тежњи... Понекада ври као у лонцу. Причајући причу о Бујновцу, ни ја не могу зажмурити пред свим тим збивањима, правећи се да не постоје, по принципу народне „Село гори, а баба се чешља“.

Ето, на пример, управо окончан попис становништва Албанци су бојкотовали. Према попису из 2002, у Општини Бујановац стално је живело нешто више од 43 хиљаде становника. Од тога 55 одсто Албанци, 34 одсто Срби и девет одсто Роми. Ове јесени пописано је само нешто више од 40 одсто становништва – Срби, Роми и незнатан број Албанаца. Српско народно веће из Бујановца тврди да је претходни попис, 2002. године, фалсификован. Тада је, веле, „успостављена лажна демографска структура“, на основу чега су Албанци „са Србима подобним за сарадњу“, преузели комплетно управљање општином. Пописани су, тврде, Албанци у граду Бујановцу, док је у се

лима њихов број и овог пута процењиван, или се попис обављао у једној кући за цело село и често без икаквих докумената. И шта се показало? Испоставило се да је број Албанаца у селима остао исти као 1991. године (јер је рађено отприлике), док је у самом Бујановцу (где је пописивано) тај број смањен за више од пет хиљада, у односу на претходан попис. То значи, објашњавају, да је број Албанаца у самом Бујановцу десенијама вештачки увећаван за тих пет до шест хиљада. Када се исти проценат примени и на сеоско албанско становништво, проистиче да читаво Општина Бујановац нема 42.330 становника, како се сада званично тврди, него једва око 35.000. Од тога, Рома има око 4.000, а Албанаца приближно исто као Срба - петнаестак хиљада. Број Албанаца је, дакле, десенијама приказиван готово двоструко већим него што јесте. Целокупна власт, стога, у рукама је Албанаца јер су, наводно, већински. Руководећа места у општинским службама очишћена су од Срба. Створена је атмосфера да за Србе ту нема будућности и да им преостаје само да се иселе.

■ Мултиетничка позоришна представа

Албанци, наравно, не мисле тако. Више хиљада младих Албанаца, углавном ученика, половином минулог септембра протестовало је у центру Бујановца због недостатка уџбеника на албанском језику. Скуп је почео интонирањем албанске химне. Тврдили су да у настави користе старе уџбенике или белешке које хватају на часу, а да им није дозвољен увоз уџбеника из Албаније и са Косова. Носили су транспаренте „Доста више“, а виориле су се америчке, албанске и заставе Европске уније. Прочитана је декларација у којој се између осталог позива на бојкот пописа становништва. Бранили су се да то није био политички протест, јер су говорници били ученици, а не политичари.

Ивица Васић, шеф Пословнице Бујановац Губици – највећи проблем

Ивица Васић, шеф Пословнице ЕД Бујановац, Огранка ЕД Врање, ПД „Југоисток“, рођен је 23. новембра 1963. године у Ђилану.

Основну школу завршио је у Бујановцу, електротехничку школу у Бујановцу и Ђилану, а Електротехнички факултет у Приштини. Са супругом Светланом, инжењером шумарства и професором у Хемијско-техничкој школи у Врању, има сина Младена (2004.), ученика другог разреда и ћерку Хелену (2005.). Првих пет година, када се запослио, радио је као професор у Техничкој школи у Врању, а у ЈП ЕПС, у Пословници ЕД Бујановац је од 1996. године. У периоду 1998 - 2002. године био је шеф ове пословнице, а што је поново постао 2009. године.

- Конзумно подручје пословнице карактерише неколико специфичности, као што су односи брдско-планинског и равничарског, односно сеоског и градског подручја (са Великим Трновцем), а који износе по 60:40 одсто, као и мешовити етнички састав од по пола (45:45) Срба и Албанаца, плус преосталих 10 одсто Рома – истиче Васић. - Интензивно се, пре свега, ради на смањивању високог нивоа губитака од 28 одсто, у којем је крађа електричне енергије са највећим учешћем. Високи зидови испред кућа и уграђени и забетонирани „уређаји“ који омогућавају неовлашћено коришћење електричне енергије спречавају читавање потрошње, наплату дугова и обуставу испоруке струје дужницима, као и контролу потрошње, а самим тим утичу и на раст губитака.

Како даље каже Васић, увелико се, стога, ради на измештању мерних места и то на читавом конзумном подручју, с тим што се дешава да тек постављено потрошачи ломе, и то више пута. Последњи такав пример био је у Великом Трновцу. У току је локализација таквих места по трафореејонима, а заменом застарелих бројила, чије се спровођење очекује ускоро, укинуће се још једно њихово жариште. Имајући све то у виду, разумљиво је да је и наплата потраживања испод очекивања, с тим што просечних 84,2 одсто у протеклих десет месеци и није тако лош резултат.

Почетком овог месеца у Бујановцу отворен је Економски факултет.

То су чињенице, а ево сада и мишљења једног Албанца. Упознао сам га случајно у Бујановачкој Бањи, где је на лечењу. Стално је настањен у САД. Испричао ми је да је управо пре његовог доласка овамо у Америци био велики протест Мексиканаца, који су носили мексичке заставе. Због тога су их у свим медијима исмејали. У САД се не излажу заставе туђих земаља. У њиховим школама Албанци, као и остале мањине, не уче на албанском, већ на енглеском и уче америчку, а не албанску историју. И због тога ником не пада на памет да се буну. Саговорник није желео да му се објави име из разумљивих разлога.

Староседеоци Бујановца, који памте време од после Другог светског рата па негде до 1990 године, кажу да су Срби, Албанци и Роми живели у слози. Сматрају да су сукоби „увезени“, да је народ завађан намерно. Тако се дошло дотле да млади ове три нације данас, иако живе у истој општини, немају никаквог додира. Не иду у исте школе, не знају језик, обичаје и културу вршњака друге нације.

■ Најстарија ТС у граду

Зато је било запрепашћујуће када је пред Нову годину 2010. године у овдашњем Дому културе пред пуном салом са око 500 посетилаца изведена прва мултиетничка аматерска позоришна представа која је организована на југу Србије где живе Срби, Албанци и Роми.

„Ти и ја смо ми, а ми смо цео свет, / ми можемо да променимо свет. / Црно – бело – шарено. / Латиница. Ђирилица. / Све је тако забавно, свет је препун разлика. / Ниси као ја и ја нисам као ти, али ти и ја смо ми, ти и ја смо тим“.

Ово је био рефрен песме којом је четрнаесторо младих Срба, Албанаца и Рома из Прешева и Бујановца завршило премијеру представе „Ти и ја смо ми“. Десетак дана касније наступили су пред београдском публиком. Говорили су на сва три језика али и на енглеском. Провели су четири незаборавна дана у Београду. Одлазећи рекли су: „Немојте нас заборавити. Од једног пројекта неће бити много користи. Ми смо спремни и желимо да наставимо да радимо заједно. Подржите нас у томе“. Нису подржани.

Али појавило се нешто слично, у организацији „The Future“ из Великог Трновца. Крајем јуна ове године засенили су бујановачку публику извођењем комедије „Наша кућа“. Извело ју је 12 младих глумаца различитих националности. Мултиетничка представа, како се данас назива негдашње братство и јединство.

Но више се за Велики Трновац зна по шверцу, него по позоришту. Према подацима српске полиције главни дистрибутивни центар трговине наркотицима за Балкан је Велики Трновац. Процењује се да је ту у сваком тренутку ускладиштено око три тоне наркотика. Организовани су одлично. Непрестано се смењују сеоске страже, тако да нико непознат не може ући, нити се може убацити међу њих. Погодује им и што су у близини граница с Бугарском, Македонијом, Косовом и Албанијом.

Близина границе погодује и шверцу меса. Нови бизнис, осим што полако преузима примат шверцу дроге, спојио је Србе и Албанце с обе стране административне линије. Сви добро зарађују.

Споменик борцима из Другог светског рата

Оштећени су једино купци, јер је ово место опасно по здравље.

Бујановчани су већином сиромашни. Њих 900 је на казану народне кухиње, а још 300 чека да им се придружи. У четири колективна центра смештено је готово 500 расељених са Косова и Метохије. Незапосленост је велика, плате мале.

■ Бања са лековитом водом, блатом и гасом

Државна и локална власт покушавају да извуку Бујановац из сиромаштва. Ономад је португалски амбасадор у Београду довео привреднике своје земље у Бујановац да процене у шта би овде могли да инвестирају. Видећемо шта ће бити од тога.

Бујановац рачуна на туризам. Камен темељац за туристичке објекте овде је постављен 1964. године и од тада су подизани мотел Бујановац, Стационар у Бујановачкој Бањи, ресторан Језеро, обновљен конак Манастира Свети Прохор Пчињски... Погодује и близина четири међународна аеродрома: Ниш, Скопље, Софија и Приштина. Вода, бла-

то и гас Бујановачке бање, уз најсавременију технологију, помажу лечењу реуме, кожных болести, гинеколошких обољења... Из истог извора, вода се користи у производњи минералне воде и сокова.

Сваког јула овде се организује Бујановачко културно лето. Пре тога, 1. маја одржава се Регионално такмичење у гађању глинених голубова, а истог дана почиње и Међународни пољопривредни сајам. На око 2.500 квадрата изложбеног простора СЦ „Младост“ ове године било је 50 излагача из Србије, Бугарске, Македоније и Швајцарске.

Бујановац нема знаменитих људи, оних који су оставили трага и у широј заједници. Али имају село за које се каже да „има свог Тита“. Жбевац код Бујановца неки су назвали врањским Кумровцем, јер у овом селу Драгомира Драгана Томића мештани доживљавају као свог Тита. Бившег министра и потпредседника Владе Србије, човека који би могао да уђе у Гинисову књигу рекорда јер је 44 године био на челу компаније „Симпо“, у селу хвале на сва уста. Направио им је школу, цркву, крстионицу, капелу, амбуланту, ветеринарску станицу, чесму црквену и партизанску, асфалт, увео струју, воду... „Све, бре, као да смо у Војводину“, како кажу овде.

Надам се да ће једнога дана неки новинар из будућности писати само о лепотама, успесима и хармоничном животу Срба, Албанаца и Рома. А да ће период којем смо савременици само успут поменити, не повратио се.

СЛОБОДАН СТОЈИЋЕВИЋ
Фото: М.ДРЧА

■ Дом културе

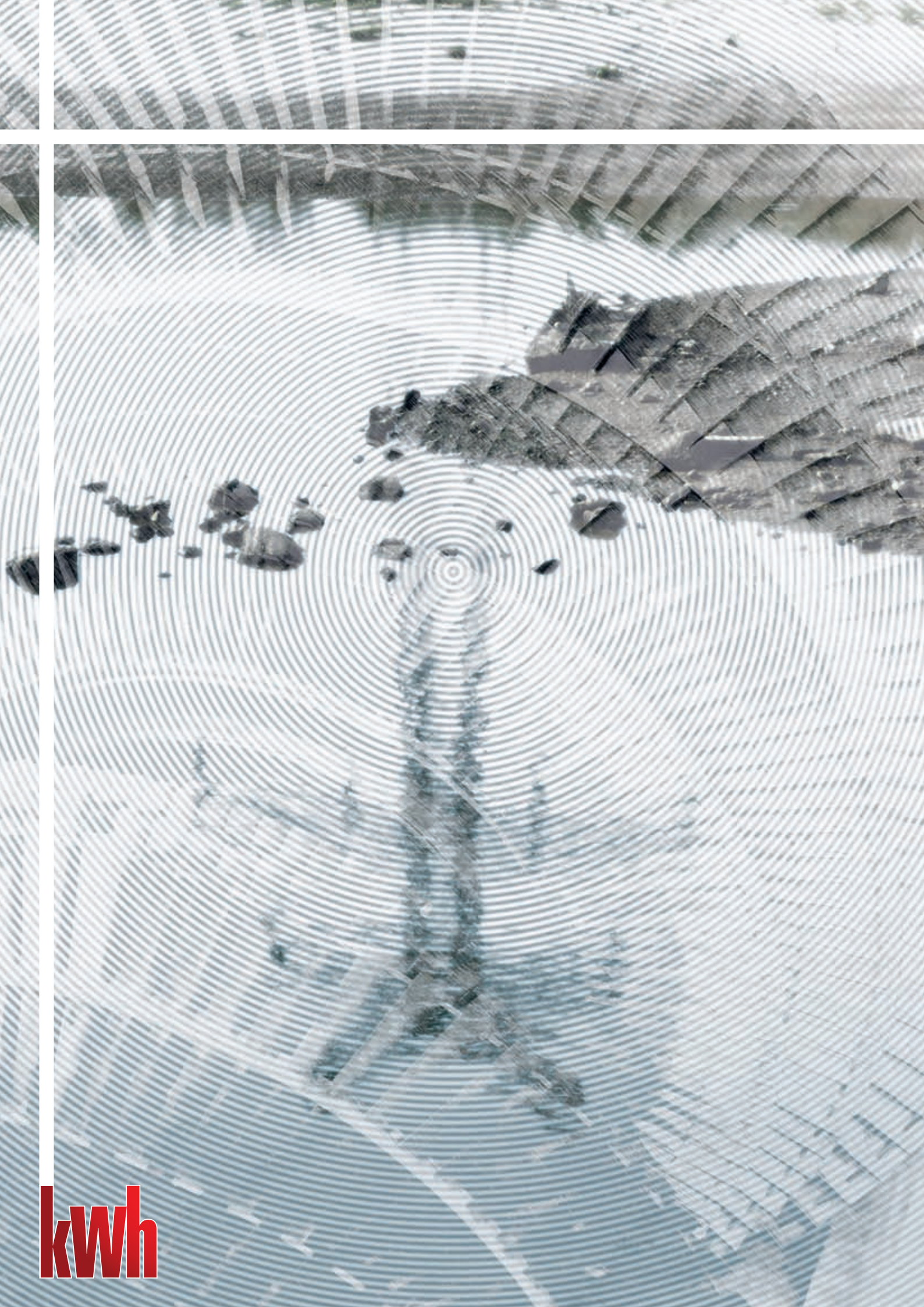

Мрежа од 800 километара

У Електродистрибуцији
Сјеница у 103 насеља,
на брдско-планинском подручју
са доста шума и врлети, веома
разуђена нисконапонска мрежа
протеже се на око 800 километара.
За њом не заостаје ни дужина
далековода за ниски напон,
која износи 300 километара.

kWh